

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

İSVEÇ'İN KALKINMA PARAMETRELERİ:
BEŞERİ SERMAYE

Yüksek Lisans Tezi

ALEV CUYDUR

Temmuz 2021

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

İSVEÇ’İN KALKINMA PARAMETRELERİ:
BEŞERİ SERMAYE

Yüksek Lisans Tezi

ALEV CUYDUR

DANIŞMAN

DOÇ. DR. İSMAİL ERMAĞAN

Temmuz 2021

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Alev CUYDUR

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN

İMZA SAYFASI (ONAY)

Alev Cuydur tarafından hazırlanan “İsveç’in Kalkınma Parametreleri: Beşeri Sermaye” başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

[Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üye:

[Dr. Öğr. Üyesi Fatmanil DÖNER]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üye:

[Prof. Dr. Burak GÜMÜŞ]

.....

Kurumu: Trakya Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi:2021

ÖNSÖZ

Hayatımın çok büyük bir kısmını İsveç'te geçiren birisi olarak uzun zamandır bu ülkenin farklı alanlarda elde ettiği başarıları ile örnek gösterilmesi hep ilgimi çekmiştir ve bu başarıların arka planını merak etmişimdir. İlgimi çeken bu konuda tezimi yazmamı sağlayan, her daim desteği ve yönlendirmeleri ile tezimi bu aşamaya getiren en önemlisi de büyük bir sabırla sorularımı cevaplayan değerli danışmanım Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN'a,

Katkılarından dolayı jüri üyeleri kıymetli hocalarım Prof. Dr. Burak GÜMÜŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Fatmanil DÖNER'e,

Ben pes etmek istediğimde bile maddi ve manevi olarak desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, bu süreçte her daim yanımda olan kıymetli büyüklerim Prof. Dr. Emin UĞURLU ve Av. Makvire BERİŞ'e,

Her zaman her konuda destekçim olan değerli mesai arkadaşım Öğr. Gör. Aline SARIYILDIZ'a,

Tezin hazırlanma aşamasında önemli katkıları olan değerli dostum Uluslararası İlişkiler doktor adayı Mahmut DOĞAN'a,

Bu süreçte her türlü destek sağlayan öğrenci dostlarım Enes BASKIN, Rana GÜNDÜZ ve Emre GÜZEL'e,

Tüm bu süreçte beni her konuda, her zaman sabırla destekleyen evlatlarım Enise ve Ahmed Esad'a,

Bugünlere gelmemde çok büyük emekleri olan ve asla hakkını ödeyemeyeceğim canım annem Sultan SEDEF'e teşekkür ederim.

Yanımda olup süreç boyunca beni anlayan ve destek olan tüm dost ve sevdiklerime ayrıca teşekkür ederim.

ÖZET

İSVEÇ’İN KALKINMA PARAMETRELERİ: BEŞERİ SERMAYE

Cuydur, Alev

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: İsmail ERMAĞAN

Temmuz, 2021. 118 sayfa.

Uluslararası ilişkiler disiplininde son dönemlerde ülkelerin kalkınması ve gelişmişlikleri ile ilgili analizler yapılan çalışmalarda bir artış yaşanmaktadır. Bu çerçevede yapılan araştırmalarda ülkelerin kalkınma politikaları incelenirken bir üretim faktörü olarak beşeri sermaye kavramı da ele alınmaya başlanmıştır. İşgücünün sahip olduğu ve bir kaynak veya varlık olarak görülen beceriler olarak tanımlanan beşeri sermayeyi bireylere yapılan eğitim, öğretim, sağlık gibi yatırımlar kapsamaktadır. Bu yatırımların bireyin üretkenliğini artırdığı fikri günümüzde bu kavramın kalkınmada odak haline gelmesini ve ülkelerdeki kalkınmaların gerçekleştirilmesinde en önemli faktör olarak görülmesini sağlamıştır. Zira ülkelerde değişim ve gelişim adına bir şey yapılmak isteniyorsa beşeri sermaye mutlaka gereklidir.

Bu çalışmada İskandinavya modeli içerisinde yer alan İsveç’in kalkınması ile beşeri sermayesi arasında bir ilişki ortaya koyulmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından sunulan İnsani Gelişmişlik Endeksi’nde üst sıralarda yer alan İsveç’in bu başarısı çalışma için dikkat çekici neden olmuştur. Bu başarı nereden kaynaklanmaktadır? Bu başarıda İskandinavya modeli ne derece etkili olmuştur? Uluslararası birçok alanda başarı sağlayan İsveç’in bu başarıları elde etmesinde en büyük etken beşeri sermayesi midir? Bu sorulara cevap ararken İsveç ülke analizinin yanı sıra kalkınma faktörleri ele alınarak İsveç’in bu başarıyı nasıl elde ettiğine dair sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır ve başarılı beşeri sermaye örneklerinden biri olarak bu tez kapsamında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Beşeri Sermaye, İsveç Modeli, İsveç, İnsani Kalkınma, Ekonomik Kalkınma, İnsani Gelişim Endeksi

ABSTRACT

THE DEVELOPMENT PARAMETERS OF SWEDEN:HUMAN CAPITAL

Cuydur, Alev

Master's Degree Thesis, Department of International Relations

Supervisor: İsmail Ermağan

July, 2021. 118 pages

There has been an increase in the number of research work carried out in international relations discipline covering economic development and progress of different countries. Research and analysis of countries' development policies have started to use human capital as a production factor concept. The definition of human capital concept is defined as skills/sources/capital possessed by the labour force and human capital scope is investments made in individuals, such as in areas like education and health. The idea that these investments make individuals more productive has made this concept a focal point in development discussions and a substantial factor in countries' development realizations. Because something is to be done regarding change and development in a country human capital is essential.

This work presents a relation between Sweden's development and human capital within the scope of Scandinavian Model. Sweden's success by placing itself on the top in Human Development Index prepared by based on United Nations Development Program has been the attractive reason to choose this topic. What is the source of this success? How influential was the Scandinavian model/Swedish Model in this success? Is human capital the main factor for Sweden achieving success in a wide range of international fields? While trying to answer these questions, an analyse of Sweden and development factors will be dealt with to reach conclusions on how Sweden obtained this success and the country will be examined as a successful example on human capital.

Key Words: Development, Human Capital, the Swedish Model, Sweden, Human Development, Economic Development, Human Development Index

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	7
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1 KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR	7
1.1.1 Kalkınma	7
1.1.1.1 Kalkınma faktörleri	17
1.1.1.1.1 İnsani gelişim endeksi	18
1.1.1.2. Beşeri sermaye	21
1.1.1.2.1. Beşeri sermaye ve eğitim	25
1.1.1.2.2. Beşeri sermaye ve teknoloji	28
1.1.1.2.3. Beşeri sermaye ve nüfus.....	28
1.2. KURAMSAL ÇERÇEVE	30
1.2.1. Modernizasyon Teorisi	31
1.2.1.1. Demokratikleşme ve modernleşme.....	33
1.2.1.2. Kalkınma ve modernizasyon.....	33
1.2.2. Kalkınma Teorisi	34
1.2.2.1. Büyüme modelinin doğrusal aşamaları.....	34
1.2.2.2. Yapısalcılık	34
1.2.2.3. Temel ihtiyaçlar	35
1.2.2.4. Neoklasik teori	36

1.2.2.5. Gelişme sonrası teori.....	36
1.2.2.6. Sürdürülebilir kalkınma	36
1.2.2.7. İnsani gelişme teorisi	37
II . BÖLÜM.....	38
İSVEÇ ÜLKE ANALİZİ	38
2.1. İSVEÇ TARİHİ – MODERN DÖNEM	38
2.2. SİYASAL YÖNETİM, DEMOKRASİ, KURUMLAR, GÖREVLERİ, İYİ YÖNETİM MEKANİZMASI	42
2.2.1. Karar Mekanizmaları ve Tarihi Süreçleri	46
2.2.2. Cinsiyet Eşitliğinin Tarihi Temelleri	47
2.3. DEMOGRAFİ (TOPLUM-KÜLTÜR-AZINLIKLAR-EĞİTİM).....	49
2.4. EKONOMİ , KALKINMA, GELİŞMİŞLİK, SEKTÖRLER	56
2.5. DIŞ POLİTİKA-DIŞ TİCARET	62
III. BÖLÜM	66
İSVEÇ’TE İNSANİ KALKINMA.....	66
3.1. İSVEÇ MODELİ	68
3.2. İNSANİ KALKINMADAKİ SOSYAL POLİTİKALAR.....	69
3.2.1. Sağlık	73
3.2.2. Eğitim.....	75
3.2.3. Kültür	80
3.3. İNSANİ KALKINMADAKİ EKONOMİK POLİTİKALAR.....	82
3.3.1. AR-GE	82
3.3.2. Girişimcilik	87
3.4. İNSANİ KALKINMADAKİ SİYASAL POLİTİKALAR	90
3.4.1. Göçmen Politikası.....	90
3.4.2. Cinsiyet Eşitliği.....	92
3.5. TÜRKİYE’NİN İSVEÇ BEŞERİ SERMAYE YÖNETİMİNDEN ÇIKARABİLECEĞİ DERSLER	96
3.5.1. Eğitim.....	96

3.5.2. Ar-Ge ve İnovasyon.....	97
3.5.3. Aile-Kadın-Çocuk-Gençlik.....	98
3.5.4. Göç ve Göçmen Politikası	99
3.5.5. Kamu Kurumları	99
3.5.6. İş ve İş Piyasası Politikaları.....	100
3.5.7. Vergi Sistemi	100
SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	107
ÖZGEÇMİŞ	118

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Zaman İçerisinde Kalkınma Kavramının Anlamı

Tablo 2. HDI Tablo 2020

Tablo 3. Human Development Index (HDI), 1990-2019. İsveç'in zaman içerisinde gelişimi

Tablo 4. Beşeri Sermaye ile İnsani Kalkınma arasındaki farklar

Tablo 5. 2020 yılında İsveç'e taşınanların uyrukları

Tablo 6. İsveç hakkında bilgiler

Tablo 7. Aileler ve çocuklar için ekonomik güvence alanında 2020 yılında yapılan yardımlar

Tablo 8. Hastalıkta ve sakatlıkta ekonomik güvence alanında 2020 yılında yapılan yardımlar

Tablo 9. Sayılarla İsveç'te AR-GE

Tablo 10. Horizon 2020 (Ufuk 2020) AB projeleri kapsamında ülkelere göre kabul edilen bilimsel araştırma başvuruları

Tablo 11. Sayılarla İsveç'te Girişimcilik

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kalkınma Fikrinin Gelişimi

Şekil 2. Sosyal Sistemlerde Birbirine Bağımlı Kalkınma Kavramı

Şekil 3. Kalkınma Faktörleri

Şekil 4. İnsani Gelişim Endeksi

Şekil 5. Mezuniyet seviyesine göre işsizlik oranları. OECD ülkelerinde her mezuniyet seviyesinde işsiz olanların yüzdelik olarak yansımaları

Şekil 6. Gelir seviyesi. Farklı seviyelerden mezun olanların daha düşük seviyeden mezun olanlara göre gelir farkı

Şekil 7. İsveç seçim sistemi

Şekil 8. 1750-2016 yılları arasında İsveç nüfusu.

Şekil 9. 1970-2020 arasında İsveç’ gerçekleşen göç ve İsveç’ten yurtdışına gerçekleşen göç rakamları, ayrıca 2020-2070 arasında bu alanlarda öngörülen rakamlar

Şekil 10. OECD’nin 2020 yılı için ülkelere göre yayınladığı GSYH sıralamaları

Şekil 11. OECD “Refah Ligi” 2020

Şekil 12. İsveç’in ithal ettiği malların gönderildiği bölge ve ülkeler

Şekil 13. İsveç’in ihraç ettiği malların gönderildiği bölge ve ülkeler

Şekil 14. 2020 yılı için İsveç’in yaptığı sosyal sigorta harcamaları

Şekil 15. 15-65 yaş nüfusta yıl olarak ortalama okullaşma 1870–2000

Şekil 16. 15-65 yaş nüfusta okullaşmada yıllık değişim oranı ve ilk- ve ortaöğretimin ilk kısmına ve tüm eğitim kademelerine göre beşeri sermaye birikimi

Şekil 17. Beşeri sermaye birikiminin ortaöğretimin ikinci kısmına, mesleki eğitime ve yükseköğrenime göre yıllık değişim oranı, 1870-2000

Şekil 18. Mart 2021 tarihinde ülkelere göre GSYH'dan AR-GE yapılan yatırımlar, yüzde olarak

Şekil 19. Üniversitelerin AR-GE yatırımları aldıkları kaynaklar, 2017

Şekil 20. Beşeri sermayenin (üniversite eğitimi olan) yerel iş piyasasındaki dağılımı

Şekil 21. Şirket yönetimde kadınların oranı

Şekil 22. Eğitim alanında kadınların ve erkeklerin oranı

Şekil 23. 2020 cinsiyet eşitliği sıralaması

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

ECOSOC: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IMF: Uluslararası Para Fonu

HDI: Human Development Index

İGE: İnsani Gelişim Endeksi

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

İSGK: İsveç Sosyal Güvenlik Kurumu (Försäkringskassan)

İİK: İsveç İstatistik Kurumu (Statistiska Centralbyrån)

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplini geniş bir çalışma alanına sahiptir. Bu disiplin devletler ve milletler arasındaki ilişkileri çok boyutlu olarak ele almaktadır. Uluslararası ilişkilerin konularını dar bir çerçeve ile sınırlandırmak ve ele almak mümkün değildir. Ayrıca bu disiplin pek çok bilim dalı ile de ilişkilidir; hukuk, siyaset, sosyoloji, iktisat, tarih, coğrafya gibi farklı bilim dalları ile yakın ilişki içerisinde. Ekonomi ile ilgili konular daha çok iktisat alanı içerisinde araştırılmıştır. Ancak son dönemlerde uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde akademisyen ve bilim insanları tarafından ekonomik konularda yapılan çalışmalarda bir artışın olduğu gözlemlenmektedir. Devletlerin ekonomik olarak sıralamalarını veri alan ve bunları devletlerin hem iç hem de dış politikalarıyla ilişkilendiren araştırmalar bulunmaktadır. Yine bu minvalde gelişmiş ve gelişmeye yönelmiş devletlerin kalkınmalarının ilgili parametrelerini temel alan çalışmalarda artış gözlemlenmektedir. Bu çalışmalar yapılırken devletlerarası gelir/gider farkını, kalkınmışlık seviyelerini ölçümlemeye yarayan çeşitli kıstaslar kullanılmaktadır ki, bunlardan birisi İnsani Gelişim Endeksi- İGE'dir. İGE'de başta beşeri sermaye olmak üzere bir toplumun yerel özellikleri, eğitim seviyesi, devletin topluma bu kapsamda uyguladığı politikalar temel alınmaktadır. Özellikle beşeri sermaye gibi, kalkınmanın ilgili parametrelerini temel alan çalışmalar önem arz etmektedir.

En son ve güncel veriler doğrultusunda belirlenen sıralamada, kişi başına düşen gelire göre örneğin dünyanın dördüncü zengin ülkesi olan Katar'ın elde ettiği başarının en önemli etkenlerinden birisi elbette zengin yeraltı kaynaklarıdır. 2,5 milyon nüfusu sahip ülkede 2 milyona yakın işçi statüsünde çalışan yabancı uyruklu bulunmaktadır; yani kendi öz vatandaşından oluşan asıl nüfusu 500 bin civarında olan bu ülke beşeri sermaye birikimine katkıda bulunacak hamleler yaparak ve politikalar uygulayarak başarı elde etmektedir ki bunun en önemli göstergelerinden birisi ülkede kurulan yapay zekâ üniversitesidir. Yine benzer bir örnek olarak ticaret devleti olarak öne çıkan ve dünyanın en önemli finans ve ticaret merkezlerinden birisi olan Singapur 5,5 milyon nüfusa sahiptir ve en son yapılan HDI sıralamasında 11. sırada bulunmaktadır. Aynı zamanda eğitim alanında yapılan uluslararası testler ve sıralamalarda yine en üst sıralarda yer almaktadır. Tüm bunların arka planında ise beşeri sermayeye birikimine yönelik başarılı ekonomik, sosyal ve

eğitim politikaları yer almaktadır. Başka bir başarı örneği olarak Çin verilebilir; 1,4 milyar nüfusu ile birçok alanda başarılı girişimleri olan bu ülke ekonomik hamleler yaparak 1976'dan bu gayri safi yurtiçi milli hâsıla oranlarında ortalama %10 büyümeye ile 10.000 bandına çekmiştir. Ekonomik ve sosyal alanlarda hamleler yaparak başarılar elde eden kalkınma mucizeleri olarak ifade edilen Asya Kaplanları (Tayvan, Singapur, Hong Kong ve Güney Kore) gibi daha birçok örnek verilebilir. Diğer taraftan gelişmişlik ve kalkınma olarak belli bir seviyeye gelmiş bazı devletler ilerleme kaydedememektedirler. Bu duruma örnek olarak Almanya ve Kanada verilebilir; her iki ülkede ciddi anlamda yetişmiş beyin göçüne ihtiyaç duymaktadır ve bunu vasıflı göç ile karşılamaya çalışmaktadır.

Bir devletin görevi kendi toplumunu eğitmek ve her anlamda donatmaktır, bunu ise devletler ilgili ve gerekli raporları ve dünyadaki gelişmeleri okuyarak ve inceleyerek yapmaktadır. Bu minvalde en önemli örneklerden birisi de İskandinavya modeli olarak bilinen modeldir, bazı durumlarda İsveç modeli olarak da ifade edilen bu model, Kuzey Avrupa ülkeleri olan İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya ve İzlanda'da uygulanmaktadır. Adı geçen bu model ülkelerdeki iş gücü, eğitim ve sosyal politikalar için kullanılan bir üst terimdir ve bu ülkelerde ki refah devletinin oluşumunu sağlayan sistemin kurulmasında en önemli unsurdur. Verilere bakıldığında bu ülkelerin küçük nüfuslarına rağmen kayda değer oranda GSYMH'ye sahip oldukları görülmektedir. Çok etkin eğitim politikalarının yanı sıra ürettikleri katma değerleri de çok etkindir. Gerek HDI'de ilk sıralarda bulunmalarına, gerekse de ekonomik bilançolarına bakıldığında bir örüntü ortaya çıkmaktadır. Buna göre aynı modeli ve yüksek oranda benzer politikaları uygulayan bu ülkelerin başarılarını anlayabilmek için İskandinavya/İsveç modelini ele almak faydalı olacaktır. Belirtilen bağlamla ilişkili olarak da bu tezin konusu İsveç olarak seçilmiştir ve tez, İsveç'in kalkınmışlık hikâyesini, kalkınma süreçlerini beşeri sermaye ve eğitim gibi başlıklar üzerinden araştırmayı hedeflemektedir. Uluslararası ilişkilerde toplumların kalkınma ilişkisini inceleyen bu tip çalışmalar önem arz etmektedir ve konusu itibari ile bu çalışmanın da ilgili alana katkı sunması amaçlanmaktadır.

Burada tezin amaçlarını ifade etmek gerekirse; kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında öncelikle kavramsal açıklamalar yapılmaktadır, yani kalkınma ve beşeri sermaye alt başlıklar ile ele alınmaktadır. Yine aynı bölümde konu ile bağlantılı teoriler incelenmektedir. İsveç ülke analizi ve kalkınma parametreleri yardımları ile İsveç'in analizi amaçlanmıştır. Bu tezin amaçları başlıklar altında aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

- 1- Uluslararası ilişkilerde önem arz eden kalkınma olgusuna bakarak İsveç'in İskandinav modelini araştırmayı hedeflemektedir.
- 2- Dünya devletlerinin uluslararası ilişkiler literatüründe kalkınma ve beşeri sermaye ilişkisi nedir, bunu yansıtmayı hedeflemektedir.
- 3- İsveç hakkında bir analizle Türkçe literatüre katkı yapmayı hedeflemektedir.
- 4- İsveç'in kalkınma modelini beşeri, sermaye ve eğitim gibi parametreler üzerinden araştırmayı hedeflemektedir.

Bu tez çalışması kapsamında hedeflere giden süreçte fayda sağlayacak bazı araştırma soruları belirlenmiştir. Bu sorular şu şekilde sıralanabilir:

- Uluslararası İlişkiler literatüründe kalkınma devletler ve toplumlar için nedir?
- Kalkınma nasıl sağlanır ve kalkınmanın temel parametreleri nelerdir?
- İsveç hakkında temel bilgiler nelerdir?
- İsveç gelişim hikayesini nasıl yazmıştır?
- Beşeri sermaye birikimine yönelik ne tür ekonomik ve sosyal politikalar belirlenmekte ve uygulanmaktadır?
- İsveç'in kalkınmışlık ve gelişim sürecinde beşeri sermaye ne tür bir rol oynamaktadır?

Bu tezdeki başlıca hipotezler üç başlık altında toplanabilir:

- 1- Uluslararası ilişkiler ve küresel siyasette devletler ve toplumların kalkınmışlık süreçlerine bakıldığında, devletlerin politikaları ve toplumların buna tepkisi ve toplumların yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda İsveç, eğitim alanında ve sosyal alanlarda belirlediği ve uyguladığı politikalar ile vatandaşlarını uygun ve ihtiyaç olan alanlarda yetiştirerek daha fazla yüksek katma değer üretilmesini sağlamaktadır. Özellikle eğitim alanında, zorunlu eğitimden, mesleki ve gönüllü eğitime kadar pek çok alanda birçok bireyi yetiştirerek, bu bireylerin kalkınma sürecine katkıda bulunmalarını sağlamaktadır.

2- Bazı devletler bu başarıları elde edebilmek için modeller sunmaktadır. Başarı modeli sunan ülkelerden birisi de İsveç'tir. İsveç Modeli olarak da bilinen model, İskandinavya modelinin bir parçasıdır.

3- İsveç'in kalkınma sürecine bakıldığında en temel parametrelerden birinin devletin vatandaşlarını yönetmesi ve bu bağlamda da eğitimden beşeri sermayeye kadar kalkınmayı etkileyen birçok alanı etkin bir şekilde yönetme ve geliştirme girişimlerinde bulunması olduğu görülmektedir.

Bu tez çalışmasının hazırlama aşamasında ikincil kaynak araştırmasından, yani kitaplar, konu ile bağlantılı raporlar ve istatiksel verilerden faydalanılmıştır. İsveç'in kalkınması hususu, konu üzerine yazılmış literatür üzerinden analiz edilmeye çalışılmaktadır. Tez çalışmasının hazırlanması aşamasında en önemli yöntem yazarın İsveç'te büyümüş, eğitim almış olması ve İsveç dili olan İsveççeye hâkim durumda olmasıdır. Yazar bu alanda İsveç'te yayımlanan makale, kitap, resmi kurum istatistikleri, STK verileri, devlet raporları ve arşivlerine ulaşmıştır. Yazarın İsveç'te uzun yıllar yaşaması ve oradaki eğitimin her aşamasından (sosyal hayat, sağlık, siyaset ve kültürel hayattan) tecrübelerine sahip olması da bu tezin hazırlama aşamasında büyük kolaylık ve fayda sağlamıştır. Özellikle İsveç modelinin uygulamalarını yerinde tecrübe etmiş olmak analiz sürecine katkı sunmuştur. En gerekli internet verileri taranmış, konu ile alakalı internet metinleri, devlet yayınları ve gerekli yazarların açıklamaları detaylı analiz edilerek oluşturulmuştur.

Türkiye'de İsveç hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde en eski çalışmalardan biri olarak Doç. Dr. Yılmaz ALTUĞ'un 1957 yılında yayımlanan "İsveç'te Demokrasinin Kurulması Ve Gelişmesi" adlı makalesi karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada İsveç'in tarihi, anayasası, parlamentosu ve siyasi sistem ve yönetim biçimi ile ilgili diğer hususlar ele alınmıştır ve daha çok teorik bilgilere yer verilmiştir. Başka bir çalışma olan "İsveç Anayasası Üzerine Notlar" makalesi 2018 yılında yayımlanmış ve yine bu çalışmada İsveç'in anayasası, yönetim şekli, yasama, yürütme, yargı, temel hak ve özgürlükler gibi hususlar incelenmiştir.

Bunun dışında İsveç'e özgü feminist dış politika ile ilgili "Uluslararası İlişkilerde Feminist Dış Politika Söylemi Ve İsveç Örneği" (Biter, 2017) adlı çalışma yapılmıştır. Çalışmada genel olarak uluslararası ilişkilerde feminist teoriler, feminizme bakış ve tarihsel

gelişim süreçleri ile İsveç'in feminist dış politikası analiz edilmiştir. "Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi" (Erdal, 2012) adlı tez çalışması ise refah devleti olgusu üzerinde yoğunlaşarak bu olgunun unsurlarını, özelliklerini, amaçlarını, tarihi gelişim sürecini ve refah devleti uygulamalarına model olarak İsveç'i seçmiş olup buna bağlı olarak İsveç modelini incelemiştir. "İskandinav Ülkelerinin Makroekonomik Ve Ekonomik Refah Göstergeleri Açısından Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle İncelenmesi" (Koçhisarlı, 2019) adlı tez çalışmasında da refah kavramı ve ekonomisi, İskandinav ülkeleri ve insani gelişmişlik endeksi bakımından İskandinav ülkeleri incelenmiştir.

İsveç'i konu alan bir başka tez çalışması ise "Kültürün İnsan Kaynakları Uygulamalarına Etkisi: İsveç Örneği" (Koç, 2019) dir. Bu çalışmada insan kaynakları yönetimi ve kültürü, İsveç kültürü ve insan kaynakları yönetimi uygulamaları ele alınıp analiz edilmiştir. Bir diğer "Göç, Kimlik, Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler" (Göker, 2013) başlığı ile hazırlanan tez çalışmasında göç olgusu, göç ile ilgili temel yaklaşımlar, kimlik, aidiyet, uyum, kültürlerarası iletişim ve göç olgusu bağlamında İsveç'te yaşayan Türklerin durumu konu edilmiştir.

Şimdiye kadar yapılmış olan İsveç konulu çalışmalar genelde göç, kültür, hukuk, eğitim, iktisat alanlarında yapılmıştır. Burada kalkınma ve beşeri sermaye olguları üzerinden değil daha çok refah toplumu ile ilgili incelemeler yapılmıştır. Bu tez çalışmasını diğerlerinden ayıran en önemli özelliği; amaçlanan hedefler doğrultusunda yapılan çalışmaların önemli bir kısmının araştırılan ülkenin dilindeki kaynaklardan yapılmış olması ve bu şekilde Türkiye'deki sosyal bilimler literatürüne İsveççe dilinde kaynaklar kazandırılmış olmasıdır. Dolayısıyla çalışma için gerekli olan tüm bilgi, veri ve istatistiklere doğrudan ana kaynağından ulaşılmıştır. Ayrıca yazarın da konu edilen ülkenin kültürünü, coğrafyasını ve toplumu iyi tanıyor olması ve sahada bu uygulamaları tecrübe etmiş olması analizlerin sadece teorik değil pratik bilgilere de dayalı olarak yapılabilmesini sağlamıştır.

Bu tez çalışmasını içindekiler olarak ele almak gerekirse; girişten sonra gelen birinci bölümde çalışmanın ana kavramlarından olan kalkınma ve beşeri sermaye kavramları kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve devamında tez ile bağlantılı teoriler ışığında bilgiler verilerle tez konusu ile ilgisi açıklanmıştır. İkinci bölümde İsveç'in ülke analizi yapılmıştır;

tarihi, siyasi yönetim şekli, demografisi (toplum, kültür, eğitim), ekonomisi ve dış politikası açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise İsveç'in insani kalkınma parametrelerine göre sosyal, ekonomik ve siyasal politikaları irdelenip, bunların İsveç'in kalkınma ve başarı hikâyesine katkısı detaylı olarak analiz edilmiştir.

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

İsveç dünyada birçok ülke tarafından, vatandaşlık memnuniyeti, yüksek refah seviyesi, cinsiyet eşitliği, inovasyon, eğitim ve AR-GE gibi farklı alanlarda örnek olarak gösterilmektedir ve uluslararası birçok endekste (İnsani Gelişim Endeksi (İGE), Cinsiyet Eşitliği Endeksi vb.) en üst sıralarda yer almaktadır.

Bu bölümde İsveç'in kalkınma şeklinin neye göre gerçekleştiği ve hangi öncelikler belirlenerek gelişim gösterdiği konuları incelenerek, çalışmada karşılaşılabilecek kavramlar, bu kavramların gelişim süreçleri ve unsurları açıklanmaktadır. Ayrıca genel olarak Kalkınma ve Beşeri Sermaye kavramlarının ele alınmasının yanı sıra ülkelerin beşeri sermayelerini eğitmeleri ve topluma entegre etmeleri, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma için beşeri sermayeyi nasıl mobilize ettikleri incelenmektedir.

1.1.1 Kalkınma

Kalkınma kavramı sadece ekonomik alan için kullanılan bir kavram değildir; eğitim, sağlık, kültür gibi birçok farklı alanı da içeren bir kavramdır. Türk Dil Kurumuna göre “durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek, zenginleşmek” olarak tanımlanan kalkınma kavramı, ortaya çıktığı dil olan İngilizcedeki Cambridge sözlüğüne göre ise “büyüme, değişme veya daha gelişmiş bir seviyeye ulaşma süreci; yeni bir şey üretme süreci” olarak ifade edilmektedir.

Genel anlamda kavram “herkes için daha iyi bir hayat oluşturmak” olarak tanımlanabilir (Peet ve Hartwick, 2009: 1). İyi bir hayat oluşturmak sadece insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak anlamına gelmemektedir. İnsanların sosyal ve kültürel olarak da kendilerini

gerçekleştirebilme imkanı tanınması önemlidir. Kalkınma teorisinin önde gelen isimlerinden ekonomist Amartya Sen kalkınma kavramına tamamen farklı bir bakış açısından yaklaşmıştır. Ona göre kalkınma “insanların gerekçeli davranışlarını gerçekleştirmeleri için seçenekleri ve fırsatları azaltan, değişik türde ki tutsaklıkların ortadan kaldırılması durumunu ifade etmektir.” (Sen, 2000). İsveçli sosyal demokrat ve ekonomist Gunnar Myrdal’a göre kalkınmanın tanımı “bir sosyal sistemin tamamının yukarıya doğru hareket etmesidir”. Bu sosyal sistem ekonomik faktörlerin yanı sıra her türlü tüketim, eğitim ve sağlık tesisleri ve seviyeleri, toplumda güç dağılımı ve kurumları yani ekonomik olmayan tüm faktörleri içermektedir (Myrdal, 1975).

Post-kalkınma teorisyenlerinin önde gelen isimlerinden Gustavo Esteva kavramın çıkış noktasının biyoloji bilimleri olduğunu ve pozitivist bir tarih perspektifi aracılığıyla sosyal bilimlere uygulandığını ileri sürmektedir (Gustavo, 1992). Zaman içerisinde etimolojik ve içeriksel değişimlere uğrayan kavramın Batıdaki dönüşümleri iki ana dönemde ele alınabilir. Birinci dönem çoğunlukla Batının kapitalist ekonomilerinin gelişimi kapsayan dönemdir ve 1700-1945 yıllarını kapsamaktadır. İkinci dönem ise ikinci dünya savaşı sonrası dönemde çoğunlukla az gelişmiş ülkelere odaklanan dönemi ifade etmektedir (Mirakhor ve Askari, 2010). Aşağıda verilen tabloda zamanla değişime uğrayan kavramın bu değişim sürecine genel bir bakış sunulmuştur.

Tablo 1. Zaman İçerisinde Kalkınma Kavramının Anlamı.

Dönem Perspektif	Kalkınmanın Anlamı
1800 ler Klasik Politik Ekonomi	Gelişme için çözümler, seviyesine ulaşma
1850 Sömürge Ekonomisi	Sanayileşme, seviyesine ulaşma
1870 Geç Kalanlar	Kaynak yönetimi, vesayet
1940 Kalkınma Ekonomisi	Ekonomik büyüme - sanayileşme
1950 Modernizasyon Teorisi	Büyüme, politik ve sosyal modernizasyon
1960 Bağımlılık Teorisi	Sermaye birikimi – ulusal
1970 Alternatif Kalkınma	İnsani gelişme
1980 Neoliberalizm	Ekonomik büyüme – yapısal reformlar, serbestleştirme, liberalleştirme, özelleştirme

1990	Post-Kalkınma	Otoriter mühendislik, afet
2000	Milenyum Kalkınma Hedefleri	Yapısal reformlar

Kaynak: Pieterse, 2010: 7.

Birinci dünya savaşından sonra hızlı bir şekilde gelişen Amerikan ekonomisine liberal düzen hâkimdi. Savaştan sonra hızlı bir şekilde toparlanan Amerikan ekonomisi dünyada lokomotif görevini görmekteydi. Amerikan halkı 1920’lerin sonlarına kadar ağırlıklı olarak otomotiv ve inşaat sektörlerine bağlı olan bir tüketim patlaması yaşamaktaydı. Yüksek oranda yatırımlar, istikrarlı fiyatlar, tam istihdam, yüksek maaş, kuruluşlar için yüksek kar oranları piyasaya hâkimdi. Amerika dünyanın en büyük ihracatçısı ve en büyük ikinci ithalatçısıydı, dolayısıyla tüm dünya ekonomileri bir şekilde Amerikan ekonomisine bağlıydı. 1929 yılında yaşanan buhran kimi uzmanlara göre 1920’lerde her alanda aşırı üretimden kaynaklanmaktaydı; kimilerine göre ise aşırı korumacı ticaret politikaları durumu tetiklemişti. Bazı uzmanlara göre ise gelir dağılımındaki çarpık durum nedenlerden birisiydi ve tek başına borsanın çöküşü neden olarak gösterilmemekteydi. Diğer tüm nedenlerden ayrı olarak üzerinde en çok ittifak olunan ise Amerikan banka sisteminin çökmesi ve bundan kaynaklı piyasadaki para sıkıntısıydı (Crafts and Fearon, 2010). Büyük buhran makroekonomik alanda ekonomik krizlerin etkilerini hafifletici politikaların geliştirilmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Nitekim İngiliz ekonomist John Maynard Keynes, büyük buhranın en önemli nedenlerinden olan azalan harcama ve finansal daralma durumlarından yola çıkarak 1936 yılında yayımladığı *General Theory of Employment, Interest and Money* kitabındaki fikirleri geliştirmiştir. Keynes’in teorisi kamu harcamalarının arttırılması, vergi indirimleri ve finansal genişleme ile ekonomik buhranları aşmayı sağlayabilecek önlemleri sunmaktaydı. Bu teori kapsamında Keynes’in en önemli çözümlerinden birisi de devlet tarafından sağlanacak tam istihdam politikasıydı. Büyük buhrandan etkilenen birçok ülke Keynesçi politikalar uygulamaya başlamıştır ve İsveç gibi birçok ülkede bu, refah toplumunun ve daha adaletli gelir dağılımı hedefinin başlangıcı olmuştur (Carabelli ve Cedrini, 2014).

Kalkınma kavramı, kimi kaynaklarda “Birisinin veya bir şeyin büyüdüğü veya değiştiği ve daha gelişmiş hale geldiği süreç” (WEB 1) olarak tanımlanmakta, kimilerinde ise “Kalkınma, tüm insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesi elde etmeye yönelik çok boyutlu

bir girişimdir” (WEB 2) şeklinde açıklanmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ise (OECD) kalkınmayı geliştirmekte olan ülkelerdeki her bireyin sağlıklı ve üretken bir hayat yaşama fırsatı bulunan ve sürdürülebilir bir dünyaya sahip olmasına sebep olan süreç olarak betimlemektedir (WEB 3).

Kalkınma konusunda araştıran, yazan, görüş bildiren akademisyen ve bilim insanlarının büyük çoğunluğu kalkınma kavramının ortaya çıkışının, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerikan başkanı Harry S. Truman’ın göreve başlama konuşması ile olduğunu belirtmektedir. Bu konuşmanın ilgili kısmının orijinal metni şu şekildedir:

Sahip olduğumuz bilimsel ve endüstriyel imkânlarımızdan az gelişmiş bölgelerin ilerlemesi ve kalkınması için yeni bir program başlatmalıyız. Bu programımızda eski emperyalizm (sermaye için sömürü) gibi bir niyetimiz yoktur. Amacımız, sadece demokratik ve adil ticaret temellerine dayalı yeni bir kalkınma programı başlatmaktır (Turhan, 2020).

Truman’ın konuşmasında bahsettiği ve Amerika’nın bir nevi gövde gösterisi olarak algılanan bu mihmandarlık, savaş sonrası ülkelerin ve sömürgecilikten kurtulmaya çalışan ve bağımsızlık mücadelesi veren devletlerin rehberi olmuştur (Sachs, 2010: xv). Truman’ın konuşmasında kullandığı “gelişmemiş” kavramı ile birlikte artık gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler/bölgeler ifadeleri kalkınma tartışmalarında sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Akademik anlamda kalkınma fikri modern ekonominin bir dalı olarak ortaya çıkmıştır ve bu konuda modernizasyon teorisi itici bir güç olarak görülmektedir (Uluskan, 2020: 30).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, dekolonizasyon sürecinde ve yeni bağımsızlığını kazanmış devletlerin oluşumu esnasında, gelişmemişlik konusunda yaygın bir farkındalık oluştu ve bunu sona erdirmenin zorunlu olduğu üzerine bir mutabakat hızlı bir şekilde yayıldı. Sanayileşme anlamında önde olan ülkeler ile “Üçüncü Dünya” ülkeleri arasındaki gelir farkını yok etme imkânlarını analiz etmek amaçlı ekonomik kalkınma teorileri ortaya çıkmaya başladı. Amaç daha yoksul ve geliştirmekte olan ülkelerin, yüksek-gelirli ülkelerin üretim, zenginlik ve refah seviyeleri ile kıyaslanabilir bir seviyeye “yetiştirmelerini” sağlayacak Avrupa ülkelerinin tecrübeleri üzerine kurulmuş bir sanayileşme ve modernizasyon modeli formüle etmektir (Bilotti, 2015).

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte kalkınma ile sanayileşme eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı. Hedef yoksul insanların gelir seviyelerini yükseltmek ve aynen sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi insanların mal ve fırsatlara eşit şekilde erişimini sağlamaktır.

1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik buhran ve savaş sonrası dönemde birinci dünya ülkelerinde, devlete ekonomi alanında öncü ve lider bir rol tanımlayan Keynes ekonomik teorisi benimsendi ve üçüncü dünya ülkelerine de bu fikir tavsiye edilerek benimsetildi. Nitekim birçok üçüncü dünya ülkesi, içlerinden bazıları henüz bağımsızlıklarını kazanmışlardı, kendilerini hızlı bir şekilde sanayi çağına ulaştıracaklarını düşündükleri bu fikri uygulamaya başladılar (Rapley, 2007: 2).

Ekonomik büyüme ve sanayileşmenin ana hedefleri olarak belirlenen kalkınma fikri birçok üçüncü dünya ülkesinde hızlı bir şekilde benimsenerek uygulamaya koyuldu fakat savaş sonrası Avrupa ve diğer gelişmiş Batılı ülkelerin ihtiyaçlarını karşılayan üçüncü dünya ülkelerinin bu ekonomik gelişme ve kalkınmadan dolayı elde ettikleri sermaye sayesinde kısmen de olsa ulaşabildikleri sanayileşme ve modernizasyon hedeflerine ulaşım, bir süre sonra devletlerin yetersiz kalmalarından dolayı birtakım aksaklıklara uğradı (Rapley, 2007: 3). Bunun en önemli nedenlerinden biri aslında kalkınma fikrinin ortaya çıktığı ilk zamanlarda bu kavramın tanımının sadece ekonomik büyüme ile sınırlandırılmış olmasıydı.

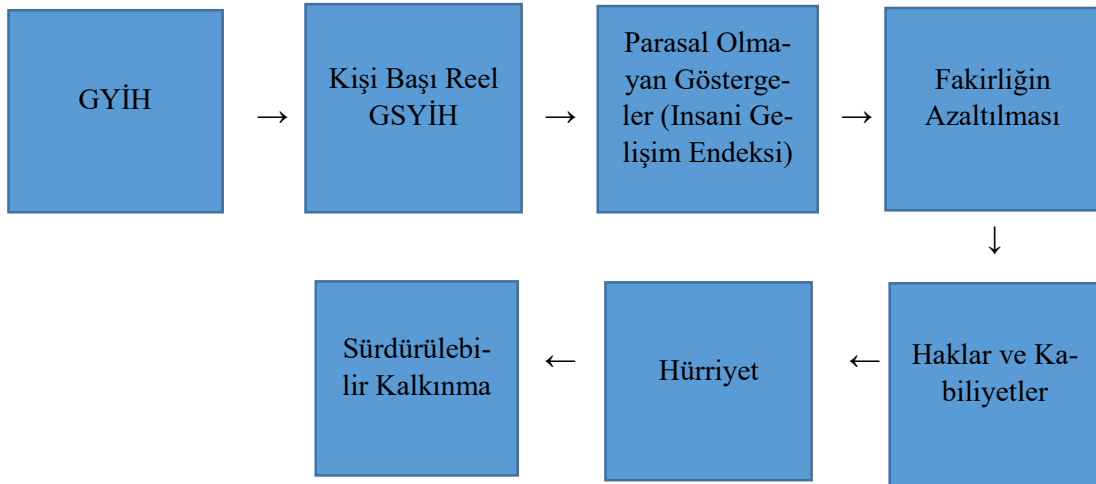
Birçok fikir insanı için az gelişmiş bölgelerde kalkınma demek kişi başı gelirde artış oranı demekti (Sachs, 2010: xv). Fakat 1950'lerde başlayan kalkınma fikrinin gelişim serüveni bu sınırlandırmadan dolayı; hedeflenen kişi başı gelir artışı, bunun adaletli dağıtımı ve fırsatlara eşit erişim imkânı unsurlarının göz ardı edilmesine ve bu faktörlere gerektiği kadar önem verilmemesine sebep olmuştur. Resmi raporlarda yer almaya başlayan kalkınma fikrindeki bu husus ilk olarak 1962 yılında Birleşmiş Milletler'in (BM) ekonomik ve sosyal işlerinden sorumlu birimi Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin (ECOSOC) on yıllık planında yazılmıştır (UN Documentation: Development, t.y.).

Birleşmiş Milletlerin on yıllık kalkınma döneminin açılışında kalkınmanın gerçek amaçlarını ve kalkınma sürecinin doğasını anlamaya başlıyoruz. Kalkınmanın sadece insanın maddi ihtiyaçları ile ilgili olmadığını, aynı zamanda hayatında ki sosyal şartların ve geniş insani amaçlarının iyileştirilmesi ile ilgili olduğunu öğreniyoruz. Kalkınma sadece ekonomik büyüme değil, büyüme artı değişimdir.

Burada vurgulanan konu tam da kalkınma fikrinde eksik olarak görülen boyutlardır; yani kalkınmanın sadece ekonomik büyüme olarak görülmemesi, insanın maddi ihtiyaçları haricinde sosyal şartlarının ve insani amaçlarının da iyileştirilmesi gerektiği ve tam da bundan dolayı kalkınmanın sadece ekonomik büyüme olarak değil, büyüme artı değişim olarak görülmesi gerektiği vurgulamaktadır.

1929 Ekonomik Buhranından sonra piyasaya güvensizlikten dolayı kalkınma düşüncesi-nin merkezine devlet yerleştirildi ve devletin ekonomiyi düzenlemesi ve yönetmesinin bir ülkenin kalkınması için daha iyi sonuçlar doğuracağı fikri yaygınlaştı. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası 1950’li yıllarda benimsenen kalkınma fikri ile devletlere yüklenen bu misyon, 1960 ve 1970’li yıllarda çok fonksiyonel olmadığını göstermiştir. Tıpkı BM gibi Dünya Bankası da aynı yıllarda ekonomik büyümenin ve kişi başı gelirin tek başına kalkınmanın bir göstergesi olamayacağına, aksine kalkınma fikrinin ekonomik olduğu kadar sosyal ve insani yönlerinin de olduğuna vurgu yapmıştır. Bunun en açık örneği 1974 yılında Dünya Bankası başkanı Robert McNamara’nın yaptığı konuşmadır. McNamara konuşmasında kurumunun ana hedefinin yoksulluğu yenme olduğunu dile getirmiş ayrıca sağlık ve eğitim alanlarının iyileştirilmesinin gelir artışı için önemli bir araç olduğunu vurgulamıştır (Meier ve Stiglitz, 2000).

Aşağıdaki şekilde kalkınma fikrinin gelişim serüveni görülmektedir. Gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) ile başlayıp, kişi başına GSYİH ile devam etmiştir. Yukarıda görüşlerine ve düşüncelerine yer verilen birçok bilim insanı ve araştırmacının da vurguladığı gibi, bu serüvenin üçüncü evresi paradan bağımsız bir gösterge olan Human Development Index (HDI), yani İnsani Gelişim Endeksi olmuştur. Gelişim süreci yoksulluğun önlenmesi, haklar ve imkanlar, özgürlük ile devam ederek bugün birçok kurum ve kuruluşun gündeminde olan sürdürülebilir kalkınma ile son bulmuştur.

Şekil 1. Kalkınma Fikrinin Gelişimi
(Kalkınmanın Hedefleri)

Kaynak: Meier ve Stiglitz, 2000.

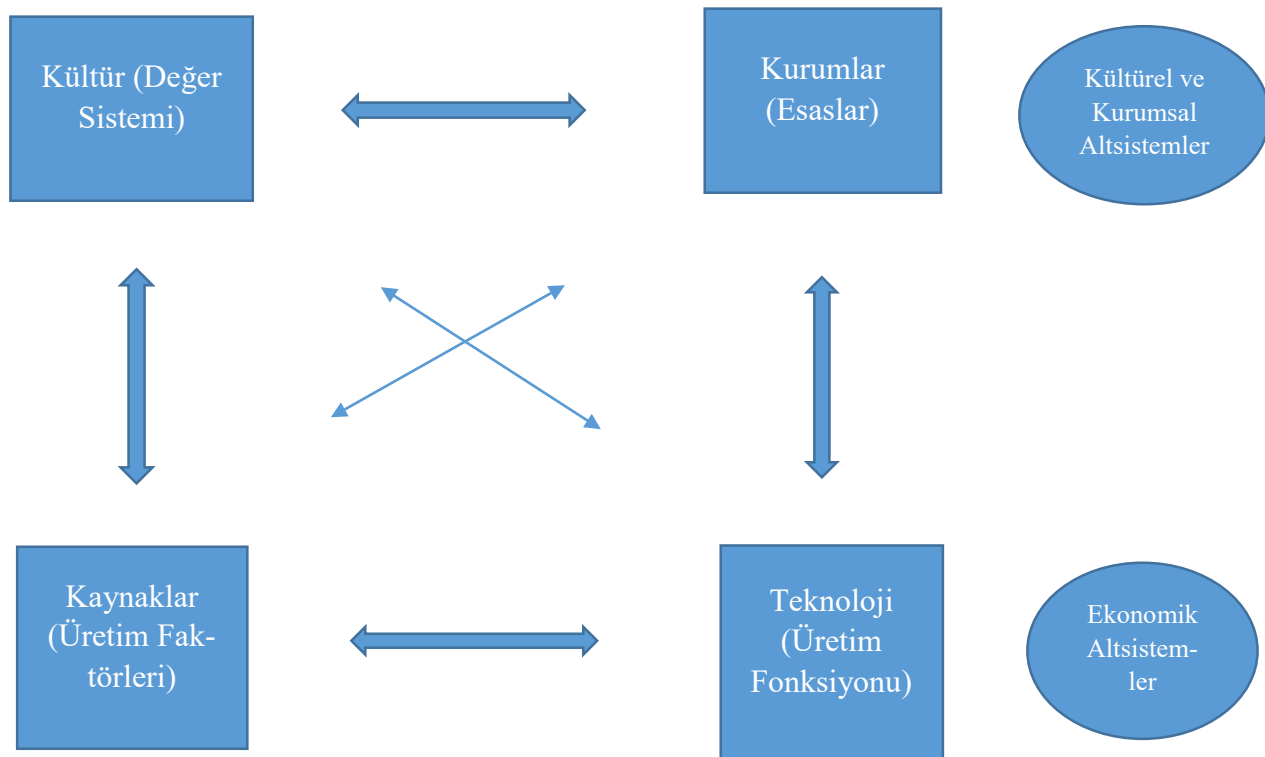
Kalkınma, sömürge düzeninin kalıntılarını alaşağı ederek dünya düzenini yeniden kurmak anlamına gelmekteydi. Ekonomik olarak miras kalan uluslararası iş gücü bölümünü dönüştürmek ve siyasi olarak tam bağımsızlığa ulaşarak ulusal egemenliği uygulamak kısaca teorik olarak kalkınmaya giden yola ülkenin kendisinin karar vermesi anlamına gelmekteydi (Gills, 2016). 1990’lı yıllara gelindiğinde bu kalkınma fikrinin oluştuğu ilk yıllardaki kavram tanımını yerine, daha geniş ve kapsayıcı tanımlar kullanılmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu tanımlardan bir tanesi Dünya Bankası’nın baş ekonomisti Joseph Stiglitz tarafından yapılmıştır:

Bugün Dünya Bankası temel fikirler kapsamında bir değişiklik yaparak, çalışmaları için daha kapsamlı bir Yeni Kalkınma Çerçevesi düzenleme girişimi için bilgi, kurumlar ve kültür gibi soyut unsurlara vurgu yapmaktadır. Sadece altyapı için finans kaynağı sağlayan bir banka değil Bilgi Bankası olmak istiyoruz; ekonomik büyümeyi inşaat sektörü gibi değil de bilgi, kurumlar ve kültürü kapsayana geniş çaplı ve kapsamlı bir eğitim olarak görüyoruz (Stiglitz, 1999: 11).

Tıpkı BM’nin 1962 yılındaki on yıllık planında yaptığı yeniden tanımlama gibi, Dünya Bankası da kalkınma tanımını daha da genişletmiştir. Daha kapsamlı bir Yeni Kalkınma Çerçevesi’nin temellerini atabilmek için bilgi, kurumlar ve kültür gibi soyut kavramların daha fazla vurgulanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere kalkınma sürecinde kurumlar ve kurum kültürünün de çok büyük rolü bulunmaktadır. Bir toplumda yaşayan bireylerin kültür seviyesini belirleyen etkenler arasında eğitim ve ait olduğu sosyal sınıf bulunmaktadır; aynı şekilde kurumlar da toplum da hâkim kültürün etkisi altındadır.

Kurumsal kalitenin belirlenmesinde önemli değişkenler; yolsuzluk, bürokrasi, finansal sistem ve yargı sistemi ve mülkiyet hakları olarak sınıflandırılabilir (Güneş, 2016). Kurumlarla ilgili bu faktörler ülkenin siyasal sistemi ve durumu ile birlikte ekonomik aktörlerin ülkeye karşı tutumunu belirlemektedir ki bu da ülkeye gelecek olan finansal kaynakları ve yatırımları etkilemektedir. Tüm bunlar ise ülkenin ekonomik kalkınması açısından çok önemli unsurlardır. Yukarıda belirtilen hususlar Şekil 2’de Hayami ve Godo tarafından görselleştirilmiştir. Şekiller ekonomik ve kültürel-kurumsal değişkenler arasındaki diyalektik etkileşim ile sosyal sistemlerdeki evrimin bir modelini sunmaktadır. Görselin alt kısmı teknoloji ve “kaynaklar” (geniş bir bakışla “üretim faktörleri”, buna

doğal kaynaklar, iş gücü ve sermaye dahil) arasındaki etkileşimi yani ekonomiyi toplumun bir alt sistemi olarak yansıtmıştır. Üst kısımda bulunan kültür ve kurumlar alt kısımda bulunan ekonomik alt sistemi önemli derecede etkilemektedir. Bir örnek vermek gerekirse, yatırım oranını belirlemede en önemli faktör gelire göre tasarruf oranıdır; tasarruf oranı da insanların mevcut durumdaki tüketim alışkanlıkları ile gelecek arasındaki tercihlerine bağlıdır ve bu da insanların değerler sistemine göre şekil almaktadır (Hyami ve Godo, 2005: 9-10).

Şekil 2. Sosyal Sistemlerde Birbirine Bağımlı Kalkınma Kavramı

Kaynak: Hayami ve Godo, 2005.

Ünlü ekonomist Stiglitz kalkınma teorisine farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Buna göre iyi durumda olan piyasalar bile tek başına ne verimli ne de istikrarlıdır. Modern kapitalizm tarihinde tekrarlanmayan tek finansal kriz büyük buhran olayı idi, bu başarı belli başlı ülkelerin katı mali düzenlemeleri benimseyip uygulaması sayesinde gerçekleşmiştir. Ancak devletin tek görevi kısıtlayıcılık olmamalıdır; girişimciliği teşvik, sosyal ve fiziki altyapıyı sağlamak, eğitim ve maddi imkânlarla erişim sunmak, teknoloji ve inovasyonu

desteklemek gibi yapıcı ve katalizör rolü de üstlenmesi gerekmektedir. Stiglitz'in yaklaşımındaki en önemli fark, ekonomik büyümede itici gücün bilgi olarak ifade edilmesidir. Bilgi sıradan bir ürün veya meta değildir. Bilgi birikimi dışsal faktörlerle bağlantılıdır. Bilginin kendisi kamuya aittir. Bilgi birikimi, içselleştirilmesi, uyum sağlaması, üretilmesi ve aktarılması, kalkınmanın merkezinde ise o hamle başarılı olacaktır. Stiglitz “öğrenme toplumunun” oluşturulmasını vurgulamaktadır. Ona göre başarılı bir kalkınmanın temelinde eğitim sistemi ve bu sistemin değişim ve öğrenme becerilerine karşı aşıldığı tutum bulunmaktadır. Büyüme, yoksulluğu azaltmak için elzem olmasına rağmen yeterli değildir. Tüm kalkınma politikaları yoksulluğu gidermek için yeterli olmayabilir ve bazıları yoksulluğu azaltma hususunda etkisiz kalabilir. Toplumda teşvik edilen “öğrenme ekonomisi” geniş bir tabana yayıldığı takdirde yoksulluğu önleme konusunda başarılı olabilir. Stiglitz'in yaklaşımında diğer önemli bir husus bir ülkenin zenginliğinin faydalarının, vatandaşları tarafından hemen değil de zamanla tecrübe edilip görülebileceği konusu öğrenme stratejileri arasında bulunmaktadır (Keynes, 2011).

Kalkınma alanında çalışmaları olan bir başka isim olan Amartya Sen ile ilgili Yunus Turhan makalesinde şu yorumu yapmıştır (Turhan, 2020: 160):

1990'lardaki insani kalkınma kavramı, Amartya Sen'in kapasite konusundaki çalışmalarıyla birlikte daha derinlikli bir vasıf kazanmıştır. Sen'in kalkınma ve yetenek kavramını eş anlamlı yorumlaması, insan refahının sağlanması için bireylerin “yeteneklerinin” artırılması ile bütüncül bir kalkınma sağlanacağı temeline dayanmaktadır. Nitekim Amartya Sen'e göre, bireysel özgürlüğün genişlemesi hem birincil amaç hem de kalkınmanın temel aracıdır. Bu yaklaşım, kalkınma için iktisadi büyümeyi göz ardı etmemektedir; ancak tek başına bir amaç olamayacağını ABD, Çin ve Hindistan örneklerini göstererek ortaya koymaya çalışmaktadır. Yani kalkınmanın iktisadi boyutunun yanında, yönettiğimiz yaşamları ve sahip olduğumuz özgürlükleri genişletmenin, kalkınma çalışmalarında referans alınması gerekliliğini literatüre kazandırmıştır.

Kalkınma kavramını eleştiren en önemli teorisyenlerden birisi Wolfgang Sachs'dır. Sachs'a göre kalkınma fikri ulus devletlerin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişine odaklanmıştı. Kalkınma planlamasında devlet temel aktör ve ulusal toplum ise ana hedef olarak görülmekteydi. Küreselleşme ile birlikte gerçekleşen ulusötesileşme ile kalkınma düşüncesi, temelini oluşturan temel aktörünü ve ana hedefini kaybetmişti. Artık karşısında kocaman bir toplum ve sınırları belirsiz bir devlet nosyonu vardı. Sachs'a göre bu gelişmeler ile birlikte küreselleşme kalkınmaya galip gelmiştir. Kısacası kalkınma fikri ulus boyutunu kaybetmiştir ve küreselleşme artık ulus devletsiz kalkınma olarak görülebilir. Tüm bu süreçlerin sonucu olarak ulusal ekonomi ve ulusal bir orta sınıf yerine,

ulus ötesi ekonominin yanı sıra küresel bir orta sınıf ortaya çıkmıştır. Sachs’a göre kalkınma Batının icadıydı ve Batının güçlü ülkelerini tanınma ve eşitlik çerçevesinde medeniyet modeli olarak sunmaktaydı. Gelişmemiş olarak tanımlanan veya henüz sömürge olmaktan kurtulup bağımsızlığını ilan etmiş olan ülkeler için hep bu model sunulmuştu; sanayileşmiş modernizasyon. Bu amaçla ortaya çıkan orta sınıf çoğunlukla yoksulların içinde bulunduğu zor durumu göz ardı etmektedir. Bu yaklaşıma göre Batı hegemonyası sadece politika ve ekonomide değil, zihinlerde de iz bırakmıştır. Az gelişmiş ülkeler kalkınmayı en büyük amaçları olarak ilan etmişlerdir ve hâlâ bugün bu amaç doğrultusunda her türlü çaba ve fedakârlığı yapmaktadırlar. Amerikan başkanı Harry Truman’ın 1949 yılında göreve başlama konuşması ile kalkınma fikrinin tarihinde önemli bir dönem başlamıştır. İlk defa bu konuşmada az gelişmiş kavramını Güney yarım küre için kullanan Truman, o ülkelerin az gelişmiş olduğunu ilan etmiştir. Artık etiket yapışmıştır ve Kuzeyin kibirli ve müdahaleci bilinci ile Güneyin kendine acıyan bilincinin bilişsel temelleri oluşturulmuştur. Sachs’a göre her olay/durum bir zaman diliminde ortaya çıkıyorsa, başka bir zaman diliminde de yok olabilir. Ona göre kalkınma çağı zayıflama eğilimi göstermektedir, zira kuruluş ilkelerini oluşturan dört ana hedef miadını doldurmuştur. Bunlardan ilki ABD’nin, diğer sanayileşmiş uluslara oranla sosyal evrim skalasının en üst basamağında olduğu fikridir, ancak günümüzde yaşanan iklim değişikliği ve beraberinde getirdikleri göstermektedir ki bu durum öyle değil. İkincisi Truman, kalkınma fikrini ortaya atarken amacı o dönemde iki kutuplu dünyadaki rakibi olan Sovyetler Birliğine karşı üstünlük sağlandığını kanıtlamaktı. Nitekim ilan edilen kalkınma düzeninde ABD en üst sıradaydı ve arzu edilen durumun zirvesindeydi. Üçüncüsü, kalkınma dünyayı değiştirdi ancak amaçlanan şekilde değil; zengin ülkeler daha da zenginleşirken, az gelişmiş ülkeler, istisnalar hariç, ya mevcut durumlarını korumaya devam ettiler ya da gerilediler. Dördüncüsü, kalkınma kavramının belki de başlangıçtan itibaren gizli bir gündemi vardı, yani asıl gündem aslında tüm toplumların kalkınması ve refaha ulaşması değildi. Asıl amaç bugün ulaşılan durum olabilir ki durum bu ise kalkınma fikri başarılı olmuş demektir. Sachs’a göre sonuç her alanda büyük bir çeşitlilik kaybı olmuştur. Dünya genelinde mimari, giyim ve günlük objelerde sıradanlaşma ve dil, gelenek ve jestlerde çeşitlilik azalması gerçekleşmiştir. En önemlisi de arzu ve hayallerde, bilinçaltında toplumlarda bir standardizasyon ortaya çıkmıştır; tüm imajlar artık Batılıdır. Yani kalkınma ile birlikte “öteki” yok edilmiştir. (Sachs, 2010).

1.1.1.1 Kalkınma faktörleri

Kalkınma; büyüme, etkinlik, verimlilik kavramlarından sosyal kültürel değerlere ve kurumların işleyişine kadar uzanan geniş bir kavramdır. Şekil 3’de kalkınma kavramının bileşenlerinden olan ekonomik büyüme, İGE, eğitim olanakları, sağlık hizmetlerine ulaşım, teknoloji düzeyi, temiz çevre, eşit fırsatlar, bireysel özgürlükler, toplumda kadının rolü toplu halde gösterilmiştir (Güneş, 2016). Bunların yanı sıra coğrafya, demografik yapı, doğal kaynaklar da bir ülkenin kalkınması etkileyen faktörler arasında gösterilebilmektedir.

Ekonomik kalkınma; ancak bir ülkenin sahip olduğu kaynaklar (bu kaynaklar doğal kaynak ve insan yapımı teknolojik alt yapı olarak da ifade edilebilir) ve bunları en verimli ve akıllı şekilde kullanabilecek insan gücü sayesinde gerçekleşebilir.

Şekil 3. Kalkınma Faktörleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturuldu.

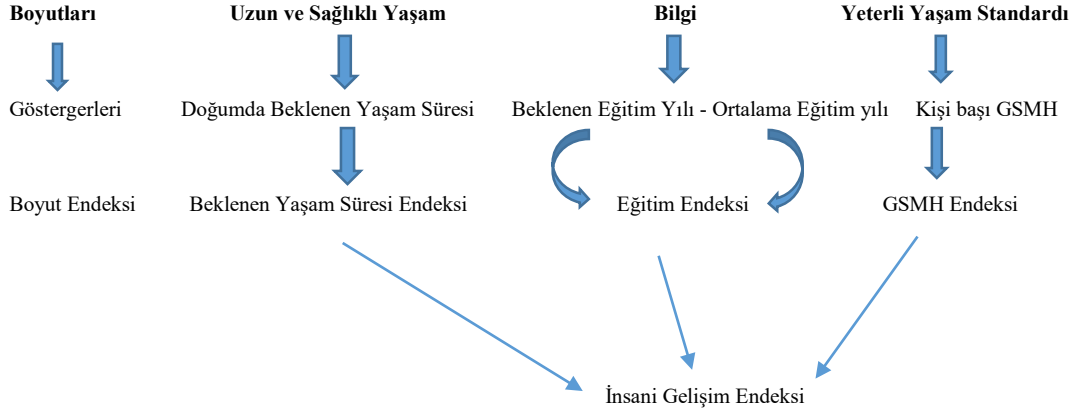
Kalkınma fiziki bir gerçeklik olmanın yanı sıra bir zihin durumudur; toplum sosyal, ekonomik ve kurumsal süreçlerin bileşiminden yola çıkarak daha iyi bir hayat elde etmenin araçlarını güvence altına almaktadır. Bu bileşenler ne olursa olsun her toplumda kalkınmanın şu üç amacı olmak zorundadır:

- 1- Gıda, barınma, sağlık ve güvenlik gibi hayati önem arz eden unsurlara daha geniş kitlelerin ulaşımının sağlanması.
- 2- Yaşam seviyesini arttırmak, buna daha yüksek gelir, daha fazla iş fırsatlarının sunulması, daha iyi eğitim, kültürel ve insani değerlerin daha çok dikkate alınması da dahildir ki tüm bunlar sadece maddi durumu düzeltmekle kalmayarak bireylerin ve toplumun özgüvenini de arttırmaktadır.
- 3- Toplum ve bireylere sunulan ekonomik ve sosyal seçeneklerin çeşitliliğinin artırılması ve onları diğer insanlara/devletlere karşı olan bağımlılıklarından, sefalet ve cahillikten kurtarmak (Todaro ve Smith, 2011: 22-23).

Buraya kadar kalkınma kavramı ile ilgili yazılan her şeyin özeti, esasında kalkınma sürecini mevcut durumda belki de en iyi ve kapsamlı şekilde ölçebilen yöntem olan, 1990 yılından bu yana BM tarafından kullanılan ve yayınlanan İGE'ye indirgenebilecektir.

1.1.1.1.1. İnsani gelişim endeksi

İGE bir ülkenin kalkınmışlık seviyesini değerlendirirken sadece ekonomik büyüme değil, aslında nihai ölçütün insanlar ve onların kabiliyet/yetenekleri olmasını gerektiğini vurgulamak için oluşturulan bir ölçme yöntemidir. Şekil 4'te İGE'nin üç boyutu sağlık, eğitim ve yaşam kalitesi ve bu boyutların nelere göre değerlendirildiği gösterilmektedir. Sağlık boyutu doğumda beklenen yaşam süresi olarak hesaplanmaktadır; eğitim boyutu doğuştan beklenen ortalama eğitim süresi ve 25 yaş ve üstü bireyler için ortalama eğitim süresi olarak belirlenmektedir; yaşam kalitesi ise kişi başı GSMH ile hesaplanmaktadır.

Şekil 4. İnsani Gelişim Endeksi

Kaynak: WEB 4

HDI endeks değerleri 0-1 arasındır, ülkeler bu aralıkta dört gruba ayrılmaktadır (WEB 4):

1- 0.0- 0.499	düşük insani gelişme,
2- 0.50 -0.79	orta düzey insani gelişme,
3- 0.80-0.90	yüksek insani gelişme,
4- 0.90-1.00	çok yüksek insani gelişme düzeyi.

Tablo 2’de 2020 HDI sıralaması, bu sıralamanın değerlendirme unsurları ve verileri ifade edilmiştir.

Tablo 2. HDI Tablo 2020

Sıralama	Ülke	İGE 2019	Doğumda Beklenen Ortalama Yaşam Süresi	Beklenen Eğitim Süresi (Yıl)	Ortalama Eğitim Süresi (Yıl)	Gayri Safi Milli Hasıla
1	Norveç	0.957	82.4	18.1	12.9	66,494
2	İrlanda	0.955	82.3	18.7	12.7	68,371

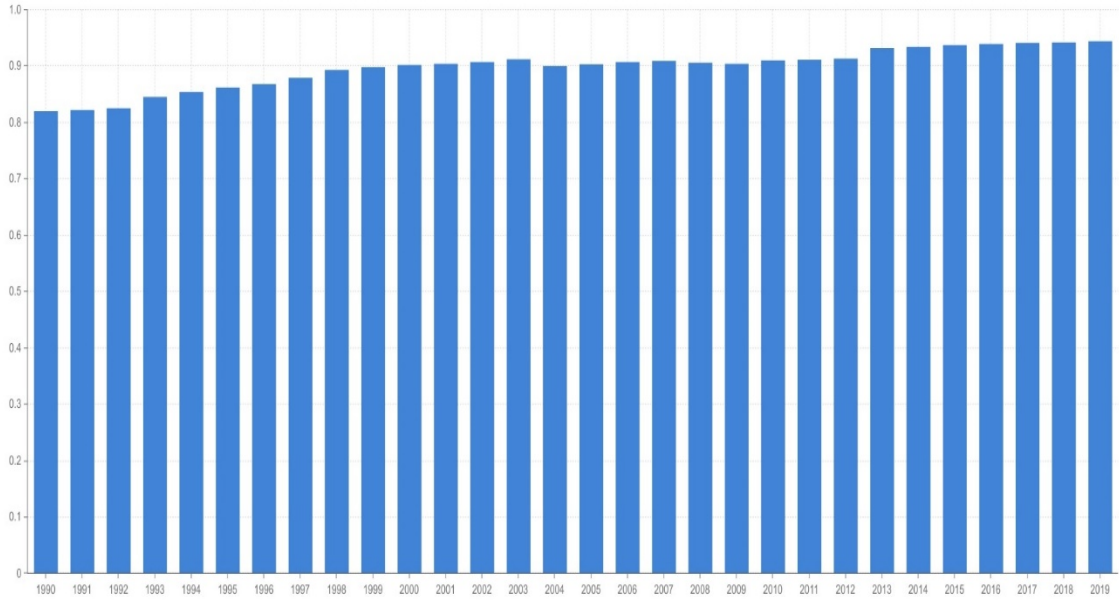
3	İsviçre	0.955	83.8	16.3	13.4	69,394
4	Hong Kong, Çin	0.949	84.9	16.9	12.3	62,985
5	İzlanda	0.949	83.0	19.1	12.8	54,682
6	Almanya	0.947	81.3	17.0	14.2	55,314
7	İsveç	0.945	82.8	19.5	12.5	54,508
8	Avustralya	0.944	83.4	22.0	12.7	48,085
9	Hollanda	0.944	82.3	18.5	12.4	57,707
10	Danimarka	0.940	80.9	18.9	12.6	58,662

Kaynak: Human Development Index (HDI) Ranking, 2020.

İGE'yi yayınlayan Birleşmiş Milletler, bu endeks ile ölçülemediğini tespit ettiği birkaç konu ile ilgili de ölçüm yapmaktadır;

- Gelir adaletsizliğini içeren Gelir Adaletsizliği Düzeltilmiş İnsani Gelişme Endeksi (Inequality Adjusted Human Development Index, IHDI)
- Cinsiyete dayalı farklılıkları ölçen Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (Gender Inequality Index, GII)

Tablo 3. Human Development Index (HDI), 1990-2019. İsveç'in zaman içerisinde gelişimi

Kaynak: BM Human Development Index (HDI) Ranking verileri.

1.1.1.2. Beşeri sermaye

Beşeri sermaye, “işgücünün sahip olduğu ve bir kaynak veya varlık olarak görülen beceriler” olarak tanımlanır. Bireylere yapılan eğitim, öğretim, sağlık gibi yatırımların olduğu ve bu yatırımların bireyin üretkenliğini arttırdığı fikrini kapsar.

Beşeri sermaye (Human Capital) kavramı, ilk defa 18. yüzyılda ünlü İngiliz ekonomist Adam Smith tarafından kullanılmıştır. Smith ekonominin, işçiler tarafından oluşturulan bir topluluktan değil de, bireysel olarak “toplumun tüm fertlerinin ve üyelerinin faydalı ve elde etmiş olduğu yeteneklerden” beslenmekte olduğunu ileri sürmüştür. Birey bu yetenek ve kabiliyeti elde etmek için bir bedel ödemiştir fakat bunlar bir defa elde edildiğinde “kişinin şahsında sabit ve gerçekleşmiş bir sermaye” olarak kalacaktır. Smith’in işçilerin bireysel kabiliyetlerinin bir çeşit sermaye olduğu fikri ancak 1960’lar da ekonomistler tarafından çalışmalarına dâhil edilmeye başlanmıştır (Smith, 2007).

Robert Solow 1950’lerde ekonomik büyüme üzerine yaptığı öncü çalışmasında, 1909’dan 1949’a kadar olan verilerle çalışarak büyüme muhasebesinin formülasyonuna “artığın”

yol açtığını ve artık miktarın kişi başına toplam büyümenin %87,5'i olduğunu gösterdi. Ekonomik büyümenin getirdiği bu artık miktar, sermaye stoku, işçi sayısı, çalışma saatleri ve haftaları gibi fiziksel üretken faktörlerdeki artışla açıklanamadı (Solow, 1957).

Kişi başına veya işçi başına ekonomik büyümeye göre yirminci yüzyılın büyük bir kısmında artık boyutu, fiziksel sermaye birikiminin büyümeyi açıklamadığını ve bu ekonomik gelişmede başka bir faktörün rol aldığını gösterdi. Bu faktör ise, bilgi yaratımı ve eğitim ve öğretim yoluyla işgücü girdisinin arttırılması olarak açıklanmıştır. Başka bir deyişle artıklar, genellikle insan sermayesindeki artıştan kaynaklanıyordu.

İnsanlar, kalıtsal becerileri ve daha sonradan elde ettikleri kazanımlara göre birbirlerinden ayrışır. Fakat sadece kazanılmış beceriler ülkeden ülkeye ve zaman dilimine göre değişir. Bu sebeple, beşeri sermaye araştırmacıları da eğitim yoluyla, deneyim yoluyla veya iş hayatında edinilen tecrübelerle kazanılan beceriler ile ilgilenirler. Buna göre beşeri sermaye teorisinin ana fikri, kasıtlı olsun veya olmasın, bu faaliyetlerin maliyet ve faydaları içerdiği ve bu nedenle özel veya kamusal ekonomik kararlar olarak analiz edilebileceğidir. Maliyetler, işgücü hareketliliğiyle uğraşan öğrenciler, kursiyerler ve işçiler tarafından vazgeçilen doğrudan harcamaları ve kazançları veya tüketimi içerir. Bu faaliyetler gelecekte üretim ve tüketim açısından fayda sağlayacağından ve sürdürülebilir olduğundan, insan kapasitesinin maliyetli bir şekilde edinilmesi bir yatırım eylemi olarak kabul edilir, dolayısıyla sağlığın bozulması ve becerilerin aşınması veya eskimesi, dengelenen beşeri sermayenin değer kaybını temsil eder.

Beşeri sermaye yatırımlarının genel kategorileri, bireylerin yaşam döngüsü kronolojisine göre tanımlanabilir. Çocuk bakımı ve çocuk gelişimindeki kaynaklar, okul öncesi yatırımları temsil eder, bunları örgün eğitime yapılan yatırımlar izler. İşgücü piyasası hareketliliğine yapılan yatırımlar, iş seçimi, iş eğitimi ve iş eforu çalışma hayatı boyunca ortaya çıkarken, sağlık ve diğer bakım faaliyetlerine yapılan yatırımlar ise yaşam boyu devam eder (Mincer, 1984).

Eğitim, beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki çok sayıda çalışmada araştırılmıştır ve genel sonuç, eğitim ile ekonomik büyüme arasında güçlü bir ilişki olduğudur.

Ekonomik kalkınma ve İşbirliği Örgütü, OECD'nin beşeri sermaye kavramı için kullandığı tanım; kişisel, sosyal ve ekonomik refahın oluşumuna yardımcı olan bilgi, yetenek,

yetkinlik ve sıfatların bireylerde vücut bulmuş hali olarak karşımıza çıkmaktadır (Keeley, 2007: 29). Ekonomistler Laroche, Merette ve Ruggeri beşeri sermaye konusunda yaptıkları ortak bir çalışmada kavramın tanımını; doğuştan gelen yetenekler ve bireysel olarak yaşam boyunca kazanılan bilgi ve beceriler toplamı olarak ifade etmişlerdir. Çalışmanın devamında beşeri sermayenin çok geniş bir kavram olduğundan ancak bu kavramın temel 5 özelliğinden bahsetmişlerdir (Laroche, Mérette ve Ruggeri, 1999):

- 1- Beşeri sermaye satılamaz bir maldır. Doğuştan veya sonradan elde edilmiş olsun, beceri ve bilgi insanda cisimleşmiştir. Yaşamları boyunca alıp satılamayan varlıklar oldukları müddetçe, bu beşeri sermayenin alıp satılacağı bir piyasa olmayacaktır.
- 2- Bireyler elde ettikleri beşeri sermayeyi hangi yollarla veya hangi hızda kazandıklarını her zaman kontrol edemezler. Gençlik yıllarında bireyler kendileri ile ilgili mantıklı seçimler yapamayabilirler; bundan dolayı ebeveynler ve toplum adına eğitim ve sosyal kurumlar onlar için bu kararları verip, seçimler yaparlar. Ancak yetişkin olup kendi seçimlerini yapabilecek konuma geldiklerinde gelecek için kendi beşeri sermayelerine yaptıkları seçimler, bu seçimlerin çeşidi ve oranları; geçmiş seçimlerinden, akranlarından ve içinde bulundukları kurumsal yapıdan etkilenmektedir.
- 3- Beşeri sermayenin hem nicel hem de niteliksel yönleri vardır. Bir insanın nicel olarak kaç yıl eğitim aldığı hesaplanabilir ancak en iyi üniversitelerden mezun birisi ile daha az tanınan bir üniversiteden mezun iki insan arasında aldıkları formasyon açısından fark olabilir. Bununla birlikte bunu ölçmek mümkün değildir.
- 4- Beşeri sermaye genel veya özel olabilir. Eğer bilgi ve beceri çeşitli etkinliklerde kullanılabiliriyorsa ve herhangi bir değer kaybına uğramadan bir işverenden diğerine aktarılabiliriyorsa o zaman bu geneldir. Aksine beşeri sermaye sınırlı sayıda etkinlikte kullanılabiliriyorsa, firma ve işçi arasındaki bağ koptuğunda azımsanmayacak bir değer kaybı ortaya çıkıyor ve bu değer kaybı ancak maliyetli bir yatırım ile telafi edilebiliyorsa bu özeldir.
- 5- Beşeri sermaye kavramı dış etki unsurunu da içermektedir. Bu geniş açılı bakış bireylerin başka bireylerin üretkenlikleri üzerindeki etkisini ve fiziki sermaye üzerindeki etkisini olduğu kadar; herhangi bir seviyedeki bireyin, yüksek seviyede

beşeri sermaye olan bir ortamda çalıştığında daha üretken olabildiği durumunu da dikkate almaktadır. Beşeri sermayenin bu boyutu, yüksek seviyede beşeri sermaye unsurunun yoğun olduğu merkezlerin yani üniversiteler, şehirler, araştırma merkezleri ve yüksek teknoloji şirketlerinin kümelenmesi (örneğin Silikon Vadisi) gibi alanların kalkınma, bilgi, teknoloji ve büyümede belirleyici bir role sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Beşeri sermaye aynı zamanda sosyal dışsallıklar olarak tanımlanabilecek unsurları meydana getirmektedir. Örneğin; demokratik kurumları olan bir toplumda yaşamak, düşünce ve konuşma özgürlüğü ve daha çeşitli ifade ve iletişim araçlarının olduğu bir toplumda ortak hedefleri olan toplum üyeleri ile birlikte yaşamayı mümkün kılmaktadır. Ortak hedefler doğrultusunda çalışmak bireyler arasındaki güveni arttırmakta ve sosyal kurumları güçlendirmektedir. Tüm bu dışsal etki unsurlarının toplamı sosyal sermaye olarak adlandırılmıştır.

Burada beşeri sermaye ile insani kalkınma arasındaki farkı açıklamak çalışmanın ilerleyen safhaları için faydalı olacaktır. Beşeri sermaye; aktarılamayan, insanların kapasitelerine katkıda bulunan ve üretilen, insanlar ile mündemiç zihinsel, sosyal ve fiziksel özelliklere atıfta bulunmaktadır. Bu kapasite daha yüksek gelir elde edebilmek için üretken bir özellik olabilir. Kişisel ilişkiler ile baş etmek için bir özellik de olabilir. Ya da toplumda veya kurumlarda kullanılabilen bir özellik olabilir, yani kayda değer şekilde topluma katkıda bulunabilecek her yerde. İnsani kalkınma daha bütüncül bir bakış açısına sahiptir ve ülkenin beşeri sermayesinin refahını gözetmektedir. Bu iki kavram arasındaki farklar aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Tomer, 2016).

Tablo 4. Beşeri Sermaye ile İnsani Kalkınma arasındaki farklar

Alan	Beşeri Sermaye	İnsani Kalkınma
Kavram	Dar bir kavram	Geniş bir kavram
Ana Fikir	İşgücünün üretkenliğini arttırmak için en iyi araçlar sağlık ve eğitim	İnsanların mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürmeleri için eğitim ve sağlık yardımı yapılmalı

Refah	Üretkenlikte iyileşme sağlanamadığı müddetçe, sağlık ve eğitim işe yaramaktadır.	Üretkenlikte bir iyileşme sağlanmasa bile sağlıklı olmanın ve düzgün bir eğitimin insanların refahını artırdığını ileri sürmektedir.
--------------	--	--

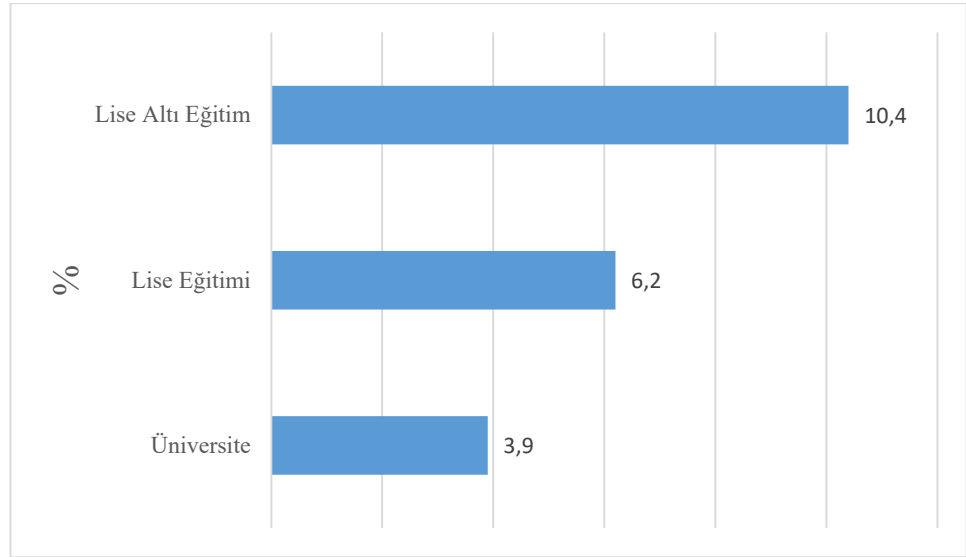
Kaynak: Tomer, 2016.

Beşeri sermaye teorisinin taraftarları olduğu kadar eleştirenleri de bulunmaktadır. Teorinin çerçeveleri 1950’li yıllarda Şikago Okulu ekonomistlerinden Schultz ve Becker tarafından geliştirilmiştir. O dönemde kavram kölelik ile ilişkilendirildiği için ağır şekilde eleştiri almaktaydı. Hatta 19. yüzyıldan da önce felsefeci J.S. Mill “insanın kendisini bir sermaye olarak görmüyorum, zira sermayenin varoluş sebebi insandır” ifadesini kullanmıştır. Beşeri sermaye teorisini eleştiren bir diğer düşünür ise Foucault’dur. Ona göre teori insanı sadece iktisadi bir varlık olarak tanımlamaktadır; insanı gelir için bir makine olarak görmektedir. Gelir artırıcı herhangi bir aktivite, örneğin bilgi edinmeden dışlarını beyazlatmaya kadar, beşeri sermaye yatırımı olarak algılanmaktadır (Tan, 2014).

1.1.1.2.1. Beşeri sermaye ve eğitim

Eğitim, beşeri sermaye kavramının elzem bir bileşeni olmakla beraber aynı zamanda bireyler ve toplum için de vazgeçilmez bir faktördür. Ünlü ekonomist ve beşeri sermaye kavramını çalışma ve araştırmalarında ilk kullanan bilim insanlarından olan Theodore Schultz, insanların bilinçli olarak kendilerine eğitim alanında yatırım yaptıklarını ve bunun ekonomik olarak kendilerine dönüşünü bekleyerek yapıldığını savunmaktadır. Örneğin bir öğrenci tıp okumayı insanları iyileştirmek için istemekte ama aynı zamanda bu eğitimin kendisine temizlikçiden daha fazla gelir getireceğini bildiği için bu yolda ilerlemeyi tercih etmektedir (Schultz, 1961). Beşeri sermaye, yani işgücünün kalitesi ekonomik büyümeyi etkileyen faktörlerden sadece birisidir, bunun yanı sıra demografik yapı (özellikle yaşlı nüfusa oranla genç nüfus), teknolojik yenilikler, dış ticaret ve ülkenin siyasi ve hukuki sistemi de belirleyici olmaktadır (Keeley, 2007:30).

İşgücü eğitim seviyesi yüksek olan ülkelerin ekonomik büyümesi de hızlı ilerlemektedir, bundan dolayı birçok gelişmekte olan ülke eğitim alanında yatırımlar yapmaktadır. Bunun en başarılı örneği olarak “Asya Kaplanları” şeklinde bilinen Singapur ve Kore ekonomileri gösterilebilir. Her iki ülkede de ekonomik büyüme hız kazanmadan önce ülke genelinde okuryazarlık yüksek oranlardaydı. Tam tersine Hindistan’da ise nüfus çokluğuna rağmen yüksek teknoloji sektöründe yeterli oranda nitelikli işgücü bulunmasında zorluklar yaşanmaktadır. Eğitim mi ekonomik büyümeyi tetikliyor, yoksa ekonomik büyüme mi eğitimi tetikliyor sorusunun cevabı ise bu ilişki iki yönde de işliyor şeklinde verilebilir (Keeley, 2007:30).

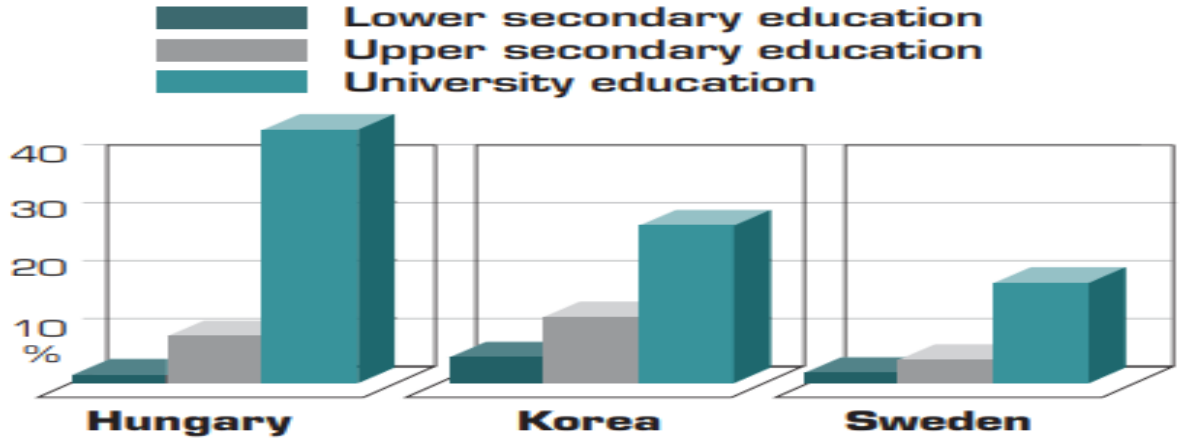

Şekil 5. Mezuniyet seviyesine göre işsizlik oranları. OECD ülkelerinde her mezuniyet seviyesinde işsiz olanların yüzdelik olarak yansıması.

Kaynak: Keeley, 2007: 33.

İşverenlerin daha eğitilmiş işçilere daha yüksek maaş vermesinin sebebi, onların becerilerinin ve üretkenliklerinin daha büyük görülmesi ve tecrübe edilmesinden kaynaklanmaktadır; bu husus yukarıda verilen Şekil 5’de OECD’nin eğitim seviyelerine göre işsizlik oranlarında görselleştirilmiştir. Aşağıda verilen Şekil 6’da ise üç ülke arasında yapılan kıyaslamada farklı eğitim seviyelerinden mezun olanların arasındaki maaş farkı gösterilmektedir; burada görüldüğü üzere en düşük oran farkına İsveç sahiptir. Daha eğitilmiş

işçilerin tercih edilmesi, eğitime olan rağbetin artmasına sebep olmaktadır ve bu bir denge kurulana kadar bu şekilde devam etmektedir (Mincer, 1984).

Şekil 6. Gelir seviyesi. Farklı seviyelerden mezun olanların daha düşük seviyeden mezun olanlara göre gelir farkı.

Kaynak: Keeley, 2007:34.

(Hungary: Macaristan, Korea: Kore, Sweden: İsveç, Lower secondary education: Ortaokul eğitimi, Upper secondary education: Lise eğitimi, University education: Üniversite Eğitimi)

1990'lı yıllarda yürütülmüş olan bir araştırma, ortalama eğitim süresinde 1 yıllık bir artışın, kişi başı hasılaya yüzde üç ila altı arasında bir artış olarak yansıdığını ileri sürmektedir (Sianesi ve Reenen, 2003). Eğitim ile ilgili alınan tüm kararlar aslında ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Dolayısıyla eğitim konusunda kararlar almadan önce ilgili yöneticilerin/politika oluşturucuların bazı hususları dikkate almaları faydalı olabilir;

- 1- Eğitim aşamaları: Okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretimin göreceli büyüme oranına dönüşü nedir, eğitim aşamaları arasında kaynakların dağıtımı hususunda bunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
- 2- Seviyeler: Eğitim yılının arttırılmasının dönüşü büyümeye eksilme olarak mı yansımaktadır?
- 3- Eğitim türü: Örneğin mesleki ve akademik eğitim büyümeyi nasıl etkilemektedir?

- 4- Aşamalar arasındaki etkileşim: Eğitimin bir aşamasının genişletilmesi, örneğin zorunlu eğitim sonrasında, o aşamadan önce alınması gereken -bu örnekte- zorunlu eğitimi etkilemekte midir (Sianesi ve Reenen, 2003)?

1.1.1.2.2. Beşeri sermaye ve teknoloji

Ekonomik büyümenin en önemli etmenlerinden olan teknolojinin, etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için eğitimli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni teknolojiler daha iyi beceriler gerektirmektedir ve bu da daha nitelikli beşeri sermaye anlamına gelmektedir.

Teknolojik büyüme, üretimin tüm faktörlerinin verimliliğinin artmasını tetikleyen nihai güçtür (Jorgenson ve Griliches, 1967). Üretimin standart unsuru olarak beşeri sermaye miktarı ile teknolojinin kaynağı olan bilgi deposu arasındaki farkı gözetmek önemlidir. Beşeri sermaye insanlardaki mevcut bilginin aktarılması ve somutlaşması değil, ayrıca yeni bilginin üretilmesi demektir, bu da yeniliğin ve teknik değişimin kaynağıdır. Yeni bilgi olmadan mevcut fiziki sermayenin büyük kısmı, yaygın eğitim ve sağlık üretiminde küresel çapta bir büyüme sağlayamazdı. Modern ekonomik büyüme bilim devriminin yani sistemleştirilmiş bilimsel bilginin bir sonucudur. 18. yüzyıldan bu yana süregelen sanayi devriminin coğrafi başlangıç noktası ve yayılması bu görüşü desteklemektedir. Sanayi devrimi kuzey batı Avrupa’da bilimsel devrim ile başlamıştır ve teknoloji transferini mümkün kılan eğitim gelişimine sahip bölgelere daha hızlı yayılmıştır (Mincer, 1984:201).

1.1.1.2.3. Beşeri sermaye ve nüfus

Bir ülkenin refah seviyesini yükseltebilmesi için ekonomik büyümenin gerçekleşmesi gerekmektedir. Ekonomik büyüme için gerekli olan en önemli faktörler ise sermaye ve iş gücü, özellikle de çağa ve yeniliklere ayak uydurabilecek eğitimli ve donanımlı işgücü, yani beşeri sermayedir. İnsan, yani devletlerin nüfusu, bu sermayenin ana unsurudur. Bir ülkenin nüfusunun özellikle genç ve dinamik olması, eğer eğitim alanında doğru politi-

kalar uygulanabilirse onu ekonomik olarak büyüme yolunda başarıya götürmektedir. Ancak Thomas Robert Malthaus nüfus teorisinde bu konuda farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

18. yüzyıl sonlarında nüfus teorisini yayınlayan Malthaus, nüfus artışı ile gıda arzı arasında bir dengesizlik olduğu düşüncesine sahipti. Sekiz kişilik bir ailede dünyaya gelen Malthaus, nüfus artışının gıda kaynaklarına göre çok daha hızlı olduğunu, ayrıca nüfus artışının geometrik, gıda artışının ise aritmetik olarak arttığını savunmaktaydı. Ona göre mevcut gıda kaynaklarının yetersiz kaldığı durumlarda, dar gelirli insanlar bir süre sonra bu kaynaklara ulaşamayacağından dolayı vefat edeceklerdir. Bu yüzden insanların olabildiğince geç evlenmesi ve az çocuk sahibi olması gerekmektedir. Malthaus bu sonuçları önlemek adına alt sınıflara nüfus planlanması uygulanması gerektiğini savunmaktaydı (Dunn, 1998:78).

Malthaus'un teorisinde eksik olan kısım, duruma sadece biyolojik açıdan yaklaşması ve olayın ekonomik boyutlarını tamamen göz ardı etmesiydi. Beşeri sermaye, ekonomik demografik değişikliklerin hem nedenlerine hem de etkilerine nüfuz etmektedir. Ekonomik teori bilinçli aile küçültmesini işaret eden üç çıkarım içermektedir (Mincer, 1984:202-203):

- 1- Şehirleşme: Üretimde verimliliğin, kırsal bölgelerdeki üretime olan ihtiyacı azaltmasıyla birlikte, bu bölgelerde yaşayan insanlar daha iyi yaşam kalitesi ve daha yüksek gelir için şehirlere taşınmaktadır. Ancak şehirlerde çocuk yetiştirmek, kırsaldakinden daha maliyetli olduğu için bu durum doğal olarak insanları daha az çocuk yapmaya teşvik etmektedir.
- 2- Zamanın değerinin artması: Daha yüksek gelir getirdiği için ev işlerinden ziyade ev dışında işler tercih edildiğinden ve çocuk bakımı hem zaman isteyen hem de maliyetli olan bir durum olduğundan kadınlar, özellikle de eğitimli kadınlar için işe gidebilme isteği çocuk sayısını azaltmaya özendirilmektedir.
- 3- Eğitimde büyüme: Nitelikli işgücüne olan talep arttıkça, eğitime olan talep de aynı oranda artmakta, dolayısıyla eğitim süresi uzamakta ve bundan dolayı da daha geç yaşta çocuk sahibi olunmaktadır. Tüm bunlar ve insanların kendi çocuklarına daha kaliteli bir yaşam ve gelecek sunmayı arzulamaları çocuk sayısında nicelikten ziyade niteliğe önem verilmesine sebep olmaktadır.

Sonuç olarak tüm bunlar bize şunu göstermektedir ki bir ülkenin veya toplumun kalkınması ve ekonomik büyüme sağlayabilmesi için en önemli unsur insandır. Ancak insan yalın haliyle bu sürece çok fazla katkıda bulunamaz. Devletler kalkınma konusunda başarı sağlamak istiyorsa bunun için öncelikle eğitim ve sağlık alanlarında eş zamanlı yatırımlar yapmalıdır, çünkü ancak kendini her anlamda sağlıklı hisseden insanlar eğitimlerinde başarılı olarak kalkınmanın önemli faktörlerinden olan ekonomik büyüme ve teknolojik gelişmeye katkı sağlayabilirler. Fakat bir insanın üretken ve üretim sürecinde etkili olabilmesi için o insanın motivasyona ihtiyacı vardır ve bu motivasyon da ancak insanın kendisini özgür hissetmesi, mevcut imkanlara toplumda yaşayan diğer bireyler ile aynı şekilde erişebilme imkanı olduğunu bilmesi ve hissetmesi ile gerçekleşmektedir. Beşeri sermayeyi oluşturan bireylerin toplumda bir araya gelerek aynı hedef doğrultusunda hareket etmelerindeki ve bu hedefe doğru ilerlerken sadece kendi bireysel çıkarlarının değil toplumun ve tüm insanlığın çıkarları doğrultusunda birleşip etkinliklerde bulunarak sosyal sermayeyi oluşturmadaki en temel unsur eğitim ve sağlıktır.

1.2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Tez, temelde İsveç'in kalkınma parametrelerine bakarak nasıl geliştiğini, nasıl bir kalkınma stratejisi izlediğini anlamak için teorilerden faydalanmaktadır. Çünkü bunlar bir ülkenin beşeri ve ekonomik olarak nasıl geliştiğini anlatan bilgilerdir. Toplumun modernizasyonunun günümüz küreselleşme çağında nasıl gerçekleştiğinin anlaşılabilmesi için modernizasyon teorisinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Modernizasyon teorisi ile ülkenin birçok alanda başarılı olmasında etken unsurlar olarak ifade edilebilecek İsveç'e özgü demokratik kurumlar, hukuk devleti, bireysellik ve seküler toplumun gelişim süreçleri açıklanabilmektedir. Bu teoriye göre geleneksel dini inançlar ve kültürel özellikler modernleşme gerçekleştikçe genellikle daha az önemli hale gelir. Toplumda modernleşme arttıkça birey toplumun merkezi haline gelirken, aile ve topluluğun yerini alır. Dünyanın belki de en seküler ülkelerinden biri olan İsveç'te toplumdaki tüm sistemler birey merkezlidir ve bu husus ilerleyen bölümlerde irdelenecektir.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren sanayi devrimi ile eş zamanlı olarak demokratikleşme alanında reform ve gelişmelerinde yardımıyla İsveç, geleneksel bir tarım toplumundan

günümüzde dünyanın en gelişmiş, modern, sanayileşmiş, refah seviyesi yüksek ve örnek gösterilen bir toplum haline dönüşmüştür. Bu bölümde tüm bu gelişmeleri destekleyen Kalkınma teorisine de yer verilmiştir.

1.2.1. Modernizasyon Teorisi

Modernleşme teorisi, modernleşme paradigmasının temelini oluşturan Alman sosyolog Max Weber'in fikirlerinin temel alınmasıyla sosyolog Talcott Parsons tarafından geliştirilmiştir. Teori, bir ülkenin iç faktörlerini ele almakta ve yardımıyla “geleneksel” ülkelerin daha gelişmiş ülkelerle aynı kalkınma seviyesine getirilebileceğini varsaymaktadır. Modernleşme teorisi, 1950’ler ve 1960’larda sosyal bilimlerde baskın bir paradigma olmuştur (Knöbl, 2003).

Modernleşme teorisi, hem toplumların sosyal ilerleme ve gelişmesine katkıda bulunan sosyal değişkenleri belirlemeye hem de sosyal evrim sürecini açıklamaya çalışmaktadır. Modernleşme teorisi sadece değişim sürecini değil, aynı zamanda bu değişime verilen tepkileri de ele almaktadır. Sosyal ve kültürel yapılara ve yeni teknolojilerin adaptasyonuna atıfta bulunurken aynı zamanda iç dinamiklere de bakmaktadır.

Modernleşme teorisi, geleneksel toplumların daha modern uygulamaları benimsedikçe gelişeceğini öne sürmektedir. Modernleşme teorisinin savunucuları, modern devletlerin daha zengin ve daha güçlü olduğunu ve vatandaşlarının daha yüksek bir yaşam standardına sahip olma konusunda daha özgür olduğunu iddia etmektedir. Yeni veri teknolojisi, ulaşım, iletişim ve üretimde geleneksel yöntemleri güncelleme ihtiyacı gibi gelişmeler, modernizasyonu gerekli veya en azından mevcut duruma göre tercih edilebilir kılmaktadır ve bu sebeple, bu tür gelişmelerin insan etkileşiminin sınırlarını kontrol ettiğini vurguladığı için eleştiriyi de zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda insan failliğinin modernleşmenin hızını ve ciddiyetini kontrol ettiğini de belirtmektedir. Modernleşme teorisine göre geleneğin egemenliği altına girmek yerine, Modernleşme sürecinden geçen toplumlar tipik olarak soyut ilkeler tarafından dikte edilen yönetim biçimlerine ulaşırlar. Bu sebeple de geleneksel dini inançlar ve kültürel özellikler modernleşme gerçekleştikçe genellikle daha az önemli hale gelir (Encyclopædia Britannica, t.y.). Aynı zamanda, bir toplumda modernleşme arttığında birey giderek daha önemli hale gelir ve sonunda toplumun temel birimi olarak aile veya topluluğun yerini alır.

Modernizasyon teorisinin kalkınma boyutu aşırı Avrosantriktir ve Batı rasyonalizminin ve kurumlarının üstünlüğünü savunmaktadır. Bu teori kısaca şunu ileri sürmektedir: kalkınmak istiyorsan, bizim gibi olmalısın. Avrupa merkezli olan modernizasyon teorisini kalkınma perspektifinden daha iyi anlayabilmek için felsefi temellerini dört ayrı başlık altında inceleyebiliriz. İlki natüralizmdir. Biyoloji disiplininin yararlanarak doğal ortamların toplumları ve insanları oluşturduğunu ve bunların kalkınma ve gelişme için farklı potansiyelleri olduğunu ileri sürmektedir. Kısacası bazı insanların, yani Avrupalıların, doğal üstünlüklerinden dolayı diğerlerinden daha erken ve hızlı geliştiğini savunmaktadır. İkinci başlık ise rasyonalizmdir. Weberian sosyoloji Avrupa'nın ilerlemesini ve gelişimini açıklamak için belli bir kültürün ortaya çıkmasını savunmuştur. İkinci dünya savaşından sonra önde gelen paradigma olan yapısal işlevselcilik, natüralizm ve rasyonalizmi harmanlayarak yeni evrimci (biyolojik, kültürel ve sosyolojik boyutları olan) bir modernizasyon teorisi ortaya atmıştır. Modernizasyon teorisi küresel sistemin coğrafi bölgelerini de belirlemiştir: 1- modern ilerlemenin merkezleri, 2- geleneksel yobazlığın periferisi: Tabii ki burada merkez olan (biz) diğer herkese yani periferiye geleceklerini gösteriyoruz. Sonuç itibarı ile modernizasyon teorisi kalkınma adı altında herkesin Batı'nın yaklaşım ve başarılarını kopyalamasını sağlamaktadır. (Peet and Hartwick, 2009).

Modernizasyon teorisyenleri geleneksel toplumların kalkınmasının önünde bazı kültürel ve ekonomik engeller olduğunu ileri sürmektedir. Bu teorisyenlerden birisi olan Walt Whitman Rostow başlangıç olarak Batının; bu toplumlara eğitim, staj, ekonomik yatırımlar ve benzeri yöntemlerle kültürel engelleri aştırmak, kalkınma yoluna yönlendireceğini ileri sürüyordu. Rostow kalkınmanın 5 basamaklı evrimsel bir süreç olduğunu öne sürmekteydi (Rostow, 1963).

- 1- Geleneksel toplumlar; geçimlerini sağlayabilecek kadar tarım yapmaktadırlar.
- 2- Yükselmenin (take-off) ön şartları; bu aşamada Batı, topluma değerler, uygulamalar ve uzmanlık olarak yardım getirmektedir.
 - Bilim ve teknoloji – tarımı geliştirmek için.
 - Altyapı – yolları ve şehirlerarası ulaşımı iyileştirmek için.
 - Sanayileşme – Batılı şirketler fabrikalar kurmaktadır.

Tüm bunlar daha fazla kuruluşun ülkeye yatırım yapmasını sağlayacak şartları oluşturmaktadır.

- 3- Yükselme (take-off), bu aşamada toplum ekonomik büyümeyi tecrübe etmektedir. Kârlar, altyapı gibi gerekli alanlara tekrar yatırım olarak dönüştürülerek; yatırım yapmaya cesaret edebilen yeni bir girişimci sınıf oluşturulmaktadır. Ülke artık sadece geçim için diğer ülkelere ihracata başlamıştır. Bu da daha fazla zenginlik üretmektedir, bu zenginlik zamanla halka ulaşarak onların tüketiciler olmalarını sağlamaktadır.
- 4- Olgunlaşma döneminde daha fazla ekonomik büyüme ve eğitime, medyaya ve doğum kontrolüne yatırım yapılmaktadır. İnsanlar yeni fırsatlarla tanışmakta ve hayatlarını daha fazla iyileştirme çabasına girmektedir.
- 5- Yüksek toplu tüketim döneminde ekonomik büyüme ve üretim Batı seviyesine ulaşmıştır.

1.2.1.1. Demokratikleşme ve modernleşme

Modernleşme ve demokrasi ilişkisi, karşılaştırmalı siyasette en çok araştırılan çalışmalarından biridir. Ekonomik büyümeyi demokrasi kurumunun hem nedeni hem de sonucu olarak destekleyen teoriler öne sürülmüştür.

Ekonomik performansın demokrasinin gelişimini en az üç şekilde etkilediği savunulmaktadır. İlk olarak, ekonomik büyümenin demokrasi için verili sosyoekonomik gelişme seviyelerinden daha önemli olduğu öne sürülmektedir. İkincisi, sosyoekonomik gelişmenin, potansiyel olarak demokratikleşmeyi kolaylaştırabilecek sosyal değişiklikleri üretmesi görüşüdür. Son olarak da sosyoekonomik gelişmenin demokrasiye elverişli orta sınıfın örgütlenmesi gibi diğer değişiklikleri de teşvik ettiği vurgulanmaktadır (Diamond ve diğerleri, 1999: 44-46).

1.2.1.2. Kalkınma ve modernizasyon

Modernleşme gibi kalkınma da modern zamanların yönlendirici ilkesi haline gelmiştir. Modern olarak görülen ülkeler aynı zamanda gelişmiş olarak da görülmektedir ve bu

nedenle genellikle uluslararası örgütler ve hatta diğer ülkeler için olası ticaret ortakları açısından daha saygın bir konumda bulunurlar. Bir ülkenin ne ölçüde modernleştiği veya geliştiği, uluslararası düzeyde gücünü ve önemini belirlemektedir.

Modernleşme teorisyenleri genellikle gelenekleri ekonomik büyümenin önündeki engeller olarak görmektedirler. Lipset'e göre, ekonomik koşullar, o toplumda mevcut olan kültürel ve sosyal değerler tarafından büyük ölçüde belirlenir (Lipset, 1967: 3).

Modernleşme teorisi, toplumlarda modernleşmenin gerçekleştiği süreçleri analiz etmek için kullanılır. Teori, ülkelerin hangi yönlerinin faydalı olduğuna ve hangilerinin ekonomik kalkınma için engel oluşturduğuna bakar. Dolayısıyla buradaki fikir, bu belirli yönleri hedefleyen kalkınma yardımlarının “geleneksel” veya “geri kalmış” toplumların modernleşmesine yol açabileceğidir.

1.2.2. Kalkınma Teorisi

Kalkınma teorisi, toplumda arzu edilen değişimin en iyi nasıl başarılabacağına dair bir teoriler topluluğudur. Bu tür teoriler, çeşitli sosyal bilim disiplinlerinden ve yaklaşımlarından yararlanır.

1.2.2.1. Büyüme modelinin doğrusal aşamaları

Büyüme modelinin doğrusal aşamaları, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ekonomisini canlandırmak için kullanılan Marshall Planı'ndan büyük ölçüde esinlenen bir ekonomik modeldir. Ekonomik büyümenin ancak sanayileşme ile sağlanabileceğini varsaymaktadır (Cairncross, 1961).

1.2.2.2. Yapısalcılık

Yapısalcılık, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesini engelleyen yapısal yönlerle odaklanan bir kalkınma teorisidir. Analiz birimi, bir ülke ekonomisinin temel olarak geçimlik bir tarımdan modern, kentleşmiş bir imalat ve hizmet ekonomisine dönüşümüdür. Yapısalcı düşünceden kaynaklanan politikalar, ithal ikameci sanayileşme olarak bilinen

sanayi sektörünü beslemek için ekonomiye devlet müdahalesini temel almaktadır (Palma, 1987:527-531).

Gelişmekte olan ülkenin yapısal dönüşümü, sonunda kendi kendini sürdüren büyümenin tadını çıkaran bir ekonomi yaratmayı hedeflemektedir. Buna, ancak azgelişmiş ülkenin birincil mal ihracatı (tarım ve madencilik ürünleri) bağımlılığına son vererek, iç ekonomiyi gelişmiş ekonomilerinkinden koruyarak ve içe dönük kalkınmayı takip ederek ulaşılabılır. Gelişmiş ekonomilerle ticaret, her türlü ticaret engelinin kurulması ve yerel döviz kurunun aşırı değerlendirilmesi yoluyla en aza indirilir; bu şekilde daha önce ithal edilen sanayi ürünlerinin yerli ikamelerinin üretimi teşvik edilmektedir. Stratejinin mantığı, genç endüstrilerin başlangıçta yabancı rakiplerle rekabet edebilmek için ölçek ekonomilerine ve deneyime sahip olmadığını ve bu nedenle serbest piyasalarda rekabet edebilecek duruma gelene kadar korunmaları gerektiğini belirten “bebek endüstri” argümanına dayanmaktadır (Melitz, 2005).

Yapısalcılar, Üçüncü Dünya ülkelerinin gelişebilmesinin tek yolunun devlet müdahalesi olduğunu savunmaktadır. Üçüncü dünya ülkeleri sanayileşmeyi zorlamalı ve Birinci Dünya ülkelerine olan bağımlılıklarını azaltmalıdır.

1.2.2.3. Temel ihtiyaçlar

Temel ihtiyaçlar modeli 1976’da Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından esas olarak, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılması ve eşitsizlikle mücadele açısından tatmin edici sonuçlar elde etmeyen, yaygın modernleşme ve yapısalcılıktan ilham alan kalkınma yaklaşımlarına tepki olarak tanıtıldı. Yaklaşım, bir toplumun geçim için neye ihtiyacı olduğunun belirlenmesi ve yoksul nüfus gruplarının yoksulluk sınırının üzerine çıkarılması için kalkınma yardımı alanında uygulanmıştır. Temel ihtiyaçlar teorisi, ekonomik olarak üretken faaliyetlere yatırım yapmaya odaklanmaz. Temel ihtiyaçlar, bireyin hayatta kalmak için ihtiyaç duyduğu mutlak minimumun bir göstergesi olarak kullanılabilir.

Temel ihtiyaçlar yaklaşımının savunucuları mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılmasının, daha kolay işgücü sağlanabilmesi ve insanların tüketici ve tasarruf sağlayıcı olarak hareket edebilmesi için toplumu aktif hale getirmenin etkili bir yolu olduğunu savunmaktadır (Stewart, 1989).

1.2.2.4. Neoklasik teori

Neoklasik kalkınma teorisi kökenlerini klasik iktisattan almaktadır. Klasik iktisat, 18. ve 19. yüzyıllarda geliştirilmiştir. Ürünlerin değeri ve hangi üretim faktörlerine bağlı olduğu ile ilgili çalışmaları içermektedir (Kenton, 2020). Bu teoriye ilk katkıda bulunanlar ünlü iktisatçılar Adam Smith ve David Ricardo'dur. Klasik iktisatçılar ve neoklasik iktisatçılar serbest piyasayı savunup, devlet müdahalesine karşı çıkmaktadırlar (Smith, 1776).

1.2.2.5. Gelişme sonrası teori

Kalkınma veya gelişme sonrası teori, ulusal ekonomik kalkınma fikrini tamamen sorgulayan bir düşünce okuludur. Kalkınma sonrası teorisyenlere göre, kalkınma fikri sadece bir “zihinsel yapıdır”, bu da azgelişmiş ulusların gelişmiş uluslar gibi olmayı arzu ettiği gelişmiş ve azgelişmiş uluslar arasında bir hiyerarşiye yol açmıştır (Sachs, 1992). Ayrıca bu görüşe göre, kalkınma düşüncesine Batı hakimdir ve bu düşünce yapısı etnik merkezlidir. Kalkınma sonrası teorisyenlere göre Batılı yaşam tarzı dünya nüfusu için ne gerçekçi ne de arzu edilen bir hedeftir. Kalkınma, bir ülkenin kendi kültürünün, insanların kendilerine ilişkin algılarının ve yaşam biçimlerinin kaybı olarak görülmektedir. Ayrıca yoksulluk kavramları gibi olgular kültürel olarak çok yerleşik kabul edilmektedir ve kültürler arasında çok farklılık gösterdiği de vurgulanmaktadır (Sachs, 1992:1-5).

Gelişme sonrası kuramı, devletleri kendisine egemen olan fikirlerden uzaklaştıran bir toplum vizyonu önermektedir. Bu teori yerel kültür ve bilgiyle, yerleşik bilimlere karşı eleştirel bir bakışla ve yerel taban hareketlerinin tanıtımıyla ilgilenmekte ve dayanışma, karışıklılık ve geleneksel bilginin daha geniş bir katılımına ulaşmak için yapısal değişimi savunmaktadır.

1.2.2.6. Sürdürülebilir kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyopolitik sürdürülebilirlik olarak ayrılabilir (Meadows ve diğerleri, 1972).

1.2.2.7. İnsani gelişme teorisi

İnsani gelişme teorisi; ekoloji, sürdürülebilir kalkınma, feminizm ve refah ekonomisi gibi farklı kökenlerden gelen fikirleri kullanan bir teoridir. Normatif politikadan kaçınmak istemekte ve bir ekonomide beşeri sermayenin toplam değerini optimize etmek için sosyal sermayenin ve öğretim sermayesinin nasıl uygulanabileceğine odaklanmaktadır (Streeten, 1994).

Bu temel fikir, BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) İnsani Gelişme Raporlarında öncülük ettiği insan odaklı bir kalkınma ölçüsü olan İGE'nin ortaya çıkarılmasının da temelini oluşturmaktadır (Human Development Reports (UNDP), 2009).

II . BÖLÜM

İSVEÇ ÜLKE ANALİZİ

Tezin konusu İsveç'in kalkınma parametreleri ve beşeri sermayedir. Dolayısıyla incelenecek konuların merkezinde insan bulunmaktadır ve insan, genetik yatkınlıklarının yanı sıra, yaşadığı toplumun kültürünün ve ülkenin diğer özelliklerinin toplamıdır.

İsveç'in kalkınma parametrelerini inceleyebilmek için bu bölümde bir ülke analizi yapılmıştır. Öncelikle ülkenin kalkınmasının arka planını anlayabilmek için tarihi gelişim süreci araştırılmıştır; ardından ülkenin yönetim şekli, kurumlar ve bunların ülkenin kalkınmasındaki rolü ele alınmıştır; daha sonra kalkınmanın en önemli faktörlerinden olan beşeri sermaye birikiminin en büyük etkenlerinden eğitime ve kültüre yer verilip son olarak da ülkenin ekonomik kalkınması, gelişmişlik durumu ve bu kapsamda farklı sektörleri incelenecektir.

2.1. İSVEÇ TARİHİ – MODERN DÖNEM

İsveç denince akla gelen ilk şey belki de Vikingler olabilir; ancak İsveç Vikinglerden bu yana epeyce mesafe kat etmiş durumdadır. 15.000 yıl önce buzlarla kaplı olan bu ülke günümüzde gelişmişlik, medeniyet ve demokrasi dendiğinde ilk akla gelen ülkeler arasında ve en üst sıralarda yer almaktadır. Bu bölümde kısaca İsveç'in modern tarihine değinerek, İsveç'in nasıl günümüzdeki İsveç olma yoluna girdiğini ele almaya çalışacağız.

Kuzey Avrupa'da bulunan İsveç'in sınır komşuları Norveç, Finlandiya ve Danimarka'dır. Bu 4 ülke artı İzlanda İskandinavya olarak adlandırılan bölgeyi oluşturan ülkelerdir. İzlanda'nın coğrafi konum olarak uzak kalmasından dolayı İsveç ile tarihi ilişkileri diğer 3 ülke kadar yoğun değildir.

İsveç'te 800-1000'li yılları arası Viking Çağı, 1000-1526 yılları arası Orta Çağ olarak adlandırılmaktadır. Hristiyanlık ile tanışmadan önce İsveç toplumu çok tanrılı bir inanca sahipti; en tanınmış tanrılar arasında Oden, Tor ve Freja yer almaktadır. Bu inancın adı “asatro” olarak ifade edilmektedir. İsveç'in Hristiyanlığı tanıdığı ilk dönem ve ilk Hristiyan kralı, Olof Skötkonung'dur ve 995-1022 yılları arasında İsveç krallığı yapmıştır. Kral Olof kendisi, ailesi ve hanesi 1000'li yılların başında vaftiz olmuşlardır ve kral ömrünün sonuna kadar Hristiyan olarak yaşamıştır (Henriksson, 2013: 89).

1200'lü yıllarda İsveç'te birçok gelişme yaşandı. Tarım ve ticaret daha örgütlü bir hal almaya başladı. Yeni şehirler kuruldu. Her şehrin başlangıçta sözlü olmak üzere kendi kanunları vardı ancak 1200'lü yıllarda ilk yazılı kanunlar oluşturuldu. Ortaçağ döneminde ayrıca ülkenin kanunlarını koyan “riksdag”ı yani meclisi kuruldu. Aynı dönemin sonları İsveç, Norveç ve Danimarka'nın, İskandinavya'ya hâkim olmak için yaptığı mücadeleler ile doludur. Bu mücadeleler 1397 yılında bu üç ülke arasında imzalanan “Kalmarunionen”, yani Kalmar anlaşması ile son bulmuş ve İskandinavya Birliği/İskandinav Güçleri “Nordiska Unionen” ortaya çıkmıştır. O dönemde bu üç ülke hâkimiyetinde olan Finlandiya (İsveç hakimiyetinde), Grönland (Norveç hakimiyetinde, bu birlik çözüldükten sonra Norveç-Danimarka birliği egemenliğine geçti ve sonrasında Danimarka egemenliğine geçti) ve İzlanda'da (o dönem Norveç toprakları) bu birliğin doğal üyeleri sayılmışlardır (Severinsson ve Sandahl, 2018:18).

Bir süre sonra bu birlik içinde de güç mücadeleleri baş göstermeye başlamıştır. İsveç, Danimarka egemenliğinde iken, Kalmar Birliğinden ayrılması sonucunda papanın desteği ile dönemin Danimarka kralı 2. Christian (k.1513-1523) İsveç'i işgal ederek 100'e yakın İsveçli soyluyu idam ettirmiştir. Bu olay tarihte “Stockholms Blodbad” (Stockholm Katliamı) olarak bilinmektedir (1520) (Henriksson, 2013: 89). Bu katliamın akabinde İsveç'te birliğe karşı ayaklanmalar başlamış ve bu ayaklanmaların -İsveç Bağımsızlık Savaşının- liderliğini Gustav Vasa yapmıştır. Gustav Vasa liderliğinde verilen bu bağımsızlık mücadelesi İsveç'in lehine sonuçlanmıştır ve 6 Haziran 1523 yılında Gustav Vasa'nın İsveç kralı olması ile birlikte ülke bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu nedenle 6 Haziran günü İsveç'in milli günü ilan edilmiştir. İsveç'in ilk Hristiyanlaşmasından Gustav Vasa dönemine kadar Katolik kilisesine bağlı olan İsveç kilisesi, Gustav Vasa'nın tahta çıkması ile

birlikte Alman papaz/reformist Martin Luther'den etkilenecek Protestan kilisesine bağlanmıştır ve İsveç kilisesi günümüzde de hala Protestan kilisesine bağlıdır (Severinsson ve Sandahl, 2018:19).

Avrupa için modern dönemin başlangıcı 1500 yılı olarak tanımlanmaktadır; buna göre İsveç için modern dönem, Gustav Vasa'nın tahta çıkması ile temelleri atılan İsveç Devleti ile başladı denilebilir. Ancak uluslararası tarih çalışmalarında “erken modern” ve “geç modern” tanımları kullanılmaktadır ve sınır olarak 1789 yılı belirlenmiştir. İsveç'in modern dönemi Rusya'nın, daha önce İsveç'in üçte biri olan Finlandiya'yı işgali ile 1809 yılında başlamıştır. Fakat İsveç'in asıl modern tarihi Norveç ile olan birliğin 1905 yılında çözülmesi ve parlamenter hükümet sistemi atılımı ile başlamıştır (Nordin, 2019:5).

Tarihçi Svante Nordin İsveç modern dönemini beş başlık altında incelemiştir (Nordin, 2019:5):

1-Den Konstitutionella Ämbetsmannastaten / Anayasal Kamu Devleti (1809-1865)

Bu dönemde Amerikan ve Fransız devrimci fikirleri İsveç aydın ve düşünürlerine ulaşmış ve krala karşı hoşnutsuzluğun ifadesi olarak muhalif seslerin yükselmesine ortam sağlamıştı. Yine bu dönemde Ruslara karşı yapılan Fin Savaşında (*Finska Kriget* 1908-1909), topraklarının üçte birine ve nüfusunun dörtte birine tekabül eden İsveç, Finlandiya'yı Rusya'ya kaybetmiştir. Bu dönemin en önemli gelişmesi 1809 yılında yeni bir anayasanın yürürlüğe girmesi olmuştur. Yeni yönetim şekline göre yürütme kral ve onun bürokratlarının yetkisinde olacak, yasama ve vergi düzenlemeleri meclisin yetkisinde kalacaktı, ancak kralın kararının geçerli sayılması için bakanlar kurulunun onayı gerekmekteydi. Yapılan bu değişimin arkasında ki güç dağılımı ile ilgili fikirler Amerika Birleşik Devletlerinin 1787 anayasasının oluşumu etkileyen düşünürlerin fikirlerinden esinlenmişti; bu düşünürler Locke, Montesque ve Kant'tı. Bu değişim ile her şeyin kamu yararına yapılacağı ve bu amaca giden yolda en önemli erdemlerin akılcılık ve adalet olduğu vurgulandı. Kısaca bu döneme damga vuran değişimler şunlardır; ekonominin liberalleşmesi, yasamanın merkezileşmesi, modern bir kamunun temellerinin atılması ve anayasanın yeniden düzenlenmesi.

2-Tvåkammarsdag, Näringsfrihet och Industrialisering / Çift Meclisli Parlamento, Ticaret Özgürlüğü ve Sanayileşme (1865-1905)

Bu dönemin en önemli gelişmeleri şu şekilde gerçekleşmiştir; tüm vatandaşlara (kadın/erkek) istedikleri alanda ticaret yapma hakkı verildi ki bu tamamen piyasa ekonomisine geçiş olarak nitelendirilebilir; o zamana kadar toplumunda bulunan 4 (asiller, din adamları, resmi olarak ticaret yapma hakkı olanlar, çiftçiler) gruptan oluşan meclis artık çift meclisli (ilk meclis asiller ve bürokratlardan, ikinci meclis ise çiftçiler, kontlar, baronlar, tüccarlar, memur ve zannatkarlardan oluşmaktaydı) parlamentoya dönüştürüldü. Ekonomik yatırımları mümkün kılan bankalar kuruldu ve finansmanda sıkıntı yaşamayan ticaret ve sanayi yatırımcıları ülkenin ekonomisinin gelişmesini sağlayarak bu alanlarda Kuzey ve Batı Avrupa'nın diğer devletlerin önüne geçmesini mümkün kıldı; kırsaldan şehirlere göç arttı ve tarım ekonomisine bağımlılık azaldı. Tüm bunların gerçekleşmesine yardımcı olan değişiklikler şu şekilde sıralanabilir: Mülkiyet hakkı korunmuştu, ticari özgürlük yasası hayata geçirilmişti; modern ekonomik mevzuatlar oluşturulmuştu; demiryolu ve diğer altyapı çalışmaları yapılmıştı; İsveç dünya piyasasına dâhil edilmişti; düzenlemeler yapılarak ülkenin gerçekten çalışan bir anayasaya sahip olması sağlanmıştı; kapsamlı sosyal kanun uygulamaları gerçekleştirilmişti; ifade- ve basın özgürlüğü ve işleyen bir hukuk devleti garanti altına alınmıştı; temsilcilikler kurulmuş; kadınların hukuki konumları iyileştirilmiş; eğitim ve araştırma alanları ile özellikle ilgilenilmiş ve kültürel gelişmenin temelleri atılmıştı.

3-Demokratins Genombrott / Demokrasi Atılımı (1905-1932)

Genel eşit oy hakkının yasalaştırılması bu döneme ait en önemli edinimlerden biri olarak ifade edilebilir. Buna göre kadınlar da artık tıpkı erkekler gibi oy hakkını kazandı ve parlamentoda bulunan her iki meclis için tüm vatandaşlar eşit oy hakkına sahip oldu. Yine bu zaman diliminde parlamentarizm alanında atılım yapılarak ve hükümet kurulmasında kral etkisiz hale getirilerek tüm yetki meclise verilmiştir. İsveç'in tarafsızlık politikasının temeli sayılabilecek bir hamle ile silahsızlanma, "nedrustning", önergesi onaylanarak askerlik süresi ve orduda görev yapan askeri personel sayısı azaltıldı; buna rağmen ordu modernizasyon sürecine başlamıştı ve silahsızlanmaya karşın daha etkin bir orduya sahip olma yolunda emin adımlarla ilerlenmeye başlandı.

4-Folkhemmet / Refah Devleti (1932-1976)

1890'ların sonundan itibaren mecliste temsil edilmeye başlayan Sosyal demokratlar her geçen seçim dönemi güçlenerek yollarına devam ettiler. 1929'da Amerika'da yaşanan

ekonomik krizin etkilerinin Avrupa'ya ulaşması sürecinde de 1932'de İsveç'te yaşanan ekonomik kriz ile birlikte hızlı davranarak bu krizi fırsata çeviren hamlelerde bulunmuşlar ve başarılarını perçinlemişlerdir. Bununla birlikte asıl hedefleri sosyalizmi gerçekleştirecek bir sonraki hedef olarak belirlemektir. Refah devleti için yapılan bazı yenilikler şu şekilde özetlenebilir:

- İsveç Sosyal Demokrat Partisi (SAP) protest parti olmaktan iktidar/güç partisi olmaya evrildi; sosyalist parti programının yerini refah devleti projesi aldı.
- Toplumdaki sınıflar arasında bir işbirliği başlatılıyor; önce işçiler ve çiftçiler arasında, daha sonra işveren ve çalışanlar arasında.
- Sendikalar, odalar (ticaret, sanayi, esnaf vs), tarım örgütlenmeleri vb. diğer örgütler tekrar konumlandırıldı.
- Sosyal devlet reformları gerçekleştirildi ve vergiler yükseltildi.
- Devlet ekonomik alanda daha müdahaleci bir rol aldı.

5-Globalisering och Mångkulturalism / Küreselleşme ve Çok kültürlülük (1976-)

Sonuncu başlık diğer başlıklar ile kıyaslandığında ortaya çıkan durum şöyledir; diğer dönemler ne kadar İsveçli/İsveç'e ait ise bu son dönem de bir o kadar liberaldir. Düşünce olarak devlet sınırları aşılmıştır, artık dünya piyasası ulus devletlerin yerine geçecek ve sınırlar kaldırılacaktır. Tüm dünya küresel ve çok kültürlü olacaktır ve vatandaşlık hakları değil insan hakları gündemdedir.

İşgücü göçü, AB'ye katılım, 1990'ların başından itibaren milliyetçi hareketlerin ve partilerin yükselişi ve ırkçı partinin meclise seçilmesi bu dönemin ön plana çıkan önemli gelişmelerindendir.

2.2. SİYASAL YÖNETİM, DEMOKRASİ, KURUMLAR, GÖREVLERİ, İYİ YÖNETİM MEKANİZMASI

Dünyanın en müreffeh ülkelerinden biri olan İsveç'in yönetim şekli anayasal monarşidir; yani devlet başkanı olarak sınırlı yetkiye sahip olan kralın ancak temsili bir rolü bulunmaktadır. Ülkeyi yönetme yetkisi ise halk tarafından demokratik seçimlerle göreve gelen

meclis ve meclis tarafından desteklenerek seçilen hükümettedir. İsveç yönetim şekli 1917 yılından bu yana parlamentarizmdir, bu yönetim şekli ancak 1974 yılı anayasasında kanunlaştırılmıştır (WEB 5).

İsveç dünyanın en eski anayasalarından birine sahiptir. Ülkenin anayasası tek bir hukuk metninden değil anayasal statüye sahip dört farklı hukuk metninden oluşmaktadır (Ekiz, 2018). Bu dört metnin başlıkları aşağıda sıralanmıştır (WEB 6).

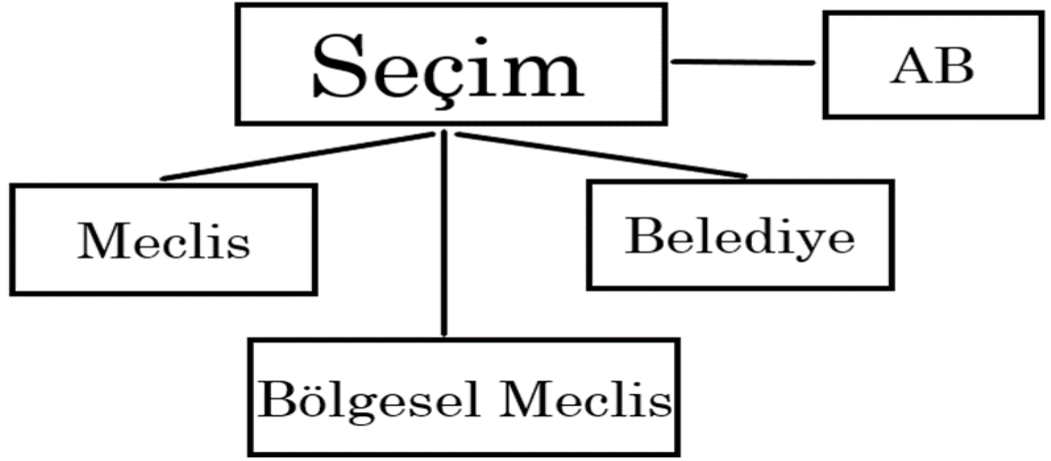
- 1- Regeringsformen (Anayasa)
- 2- Successionsordningen (Tahta Veraset Kanunu)
- 3- Tryckfrihetsförordningen (Basın Hürriyet Kanunu)
- 4- Yttrandefrihetsgrundlagen (İfade Özgürlüğüne İlişkin Temel Yasa)

Meclis (*Riksdag*) normal kanunları koymaktadır, hükümet ise yönetmeliklerle ilgili kararları vermektedir. Düzenlemeler devletin ve yerel yönetimlerin yetkili kurumları tarafından yapılmaktadır. Anayasada devletin nasıl yönetileceği, en önemli kurumlar (devlet başkanı, meclis, hükümet, merkez bankası, mahkemeler vs.) ve demokrasinin hedefleri ile ilgili en önemli ve temel bilgiler yer almaktadır. Tahta Veraset Kanununda ise veraset olayı düzenlenmiştir. 1970'den itibaren daha önce ilk erkek çocuğa geçen veraset bu tarihten itibaren ilk doğan (cinsiyet gözetmeksizin) çocuğa geçtiği şeklinde düzenlenmiştir. Basın Hürriyet Kanunu yazılı iletişim araçları için düzenlemeleri içerirken, İfade Özgürlüğüne İlişkin Temel Yasa diğer şekillerde yayın yapan iletişim araçları konusunda düzenlemeleri içermektedir. Anayasayı oluşturan bu dört ana metnin yanı sıra, normal kanun ve anayasa arasında bir konumda olan *Riksdagsordningen* (*Riksdag*, yani meclisin teşkilat kanunu) bulunmaktadır. Anayasada bir değişiklik yapabilmek için arada bir seçim yapılmış olmak şartıyla iki meclis kararı gerekmektedir. Teşkilat kanununda değişiklik ise aynı şekilde veya mecliste bulunan vekillerin en az yarısının katıldığı bir seçimden 3/4 çoğunluk ile yapılabilir (Back ve Larsson, 2006-2008).

İsveç halkı her 4 yılda bir parlamentoya, bölgesel meclislere ve belediyelere; her 5 yılda bir ise Avrupa Birliği Parlamentosuna temsilci seçmektedir (WEB 7). Yapılan seçimlerde seçmenler meclis (*Riksdag*)'e 349 temsilci yani milletvekili seçmektedir. Seçilen bu milletvekilleri bir başbakan (*Statsminister*) seçmekte ve bu başbakan da kurulacak olan hükümette yer alacak bakanları seçmektedir. Başbakanın kurmuş olduğu hükümet meclis

tarafından desteklenmek zorundadır, aksi takdirde hükümet düşebilir. Meclis istediği zaman hükümetin meclis tarafından destelendiğini göstermek için mecliste oylama yapabilir; bunun adı parlamentarizmdir. Bu yürütme organının yasama organını denetiminde olması anlamına gelmektedir. Meclis ülkede kanun koyucu iken, hükümet meclise yönetmeliklerle ilgili önermeler sunmaktadır (WEB 9). Aşağıda verilen Şekil 5'te İsveç'te yapılan seçimlere bir bakış sunulmuştur.

İsveç Nasıl Yönetiliyor?

Şekil 7: İsveç seçim sistemi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hükümet başbakanlık ve on bir bakanlıktan oluşmaktadır (WEB 10):

Başbakanlık (*Statsrådsberedning*)

- Başbakan
- Avrupa Birliği Bakanı

Çalışma Bakanlığı (*Arbetsmarknadsdepartementet*)

- Çalışma Bakanı
- Eşitlik ve kentsel gelişim, ayrımcılık ve ırkçılığa karşı çalışmalardan sorumlu Bakan

Maliye Bakanlığı (*Finansdepartementet*)

- Maliye Bakanı
- Sivil İşleri Bakanı
- Finansal Piyasa Bakanı ve Maliye Bakan Yardımcısı

Savunma Bakanlığı (*Försvarsdepartementet*)

- Savunma Bakanı

Altyapı Bakanlığı (*Infrastrukturdepartementet*)

- Altyapı Bakanı
- Enerji ve Dijital Dönüşüm Bakanı

Adalet Bakanlığı (*Justitiedepartementet*)

- Adalet ve Göç Bakanı
- İçişleri Bakanı

Kültür Bakanlığı (*Kulturdepartementet*)

- Kültür ve Demokrasi Bakanı, ayrıca Spordan sorumlu Bakan

Çevre Bakanlığı (*Miljödepartementet*)

- Çevre ve İklim Bakanı, ayrıca Başbakan Yardımcısı

Ticaret Bakanlığı (*Näringsdepartementet*)

- Ticaret Bakanı
- Kırsaldan Sorumlu Bakan

Sosyal İşler Bakanlığı (*Socialdepartementet*)

- Sosyal İşler Bakanı
- Sosyal Sigortalar Bakanı

Eğitim Bakanlığı (*Utbildningsdepartementet*)

- Eğitim Bakanı
- Yükseköğrenim ve Araştırma Bakanı

Dışışleri Bakanlığı (*Utrikesdepartementet*)

- Dışışleri Bakanı
- Dış Ticaret Bakanı ve İskandinavya İşlerinden Sorumlu Bakan
- Uluslararası Kalkınma İşbirliği Bakanı (WEB 10).

2.2.1. Karar Mekanizmaları ve Tarihi Süreçleri

Hükümetin görevleri arasında meclise yasa tasarısı sunmak, meclisin onayladığı yasaları uygulamak, meclisin kararlaştırdığı bütçe planının uygulanmasından sorumlu olmak gibi görevler bulunmaktadır. İsveç hükümetini ilgilendiren konularda ortak kararlar alınmaktadır. Bu kararların alınabilmesi için en az beş bakanın ilgili oturuma katılması gerekmektedir. Alınan tüm kararlar hem öncesinde, hem de sonrasında hükümetin web sitesinde yayınlanmaktadır. Her bakanlık bünyesinde, meclisin ve hükümetin aldığı kararları uygulayacak bürolar ve daireler gibi devlet kurumları bulunmaktadır. Bakanlıklar kendi alanları ile ilgili kurumun bütçesini, uygulama esas ve usulleri içeren yönetmelikleri belirler. Bu kurumun yöneticileri hükümet tarafından seçilir ve atanır, ancak kurumlar kendi alanlarındaki uygulamaları ilgili bakanlıklar ve bakandan bağımsız olarak yaparlar ve her dönem sonunda yaptıklarını raporlarlar. Bir bakanın kendine bağlı olan kurumlara hiçbir şekilde müdahale etme hakkı yoktur, çünkü İsveç'te "bakan yönetimi" yasaklanmıştır (WEB 10).

Ülke yönetimi üç farklı düzey ve ayrıca Avrupa Birliği düzeyinde gerçekleşmektedir. Bunlar ulusal (*riksdag/meclis*), bölgesel (*landsting/idari bölge*) ve yerel (*kommun/belediye*) düzeydedir. Ulusal düzeyde meclis kanunları koymaktadır. Bölgesel olarak idarenin en önemli görevi sağlık hizmetleri iken yerel olarak verilen en önemli hizmetler eğitim, sosyal hizmetler ve yaşlı bakım hizmetleridir.

İsveç'i, İsveç yapan en önemli unsurlardan birisi de insan haklarına verilen önemdir. Devletin tüm birimlerinin en önemli görevi insan hakları ihlallerini engellemek olarak belirlenmiştir ve hükümetin uzun vadeli hedeflerinden birisi de insan hakları hususunda hiç ihlal yapılmamasıdır. Ülkede insan hakları anayasa ve diğer kanunlar ile koruma altına alınmakla birlikte, 1995 itibari ile AB'ye üye olunması sebebi ile Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi yürürlüğe girmiştir. Hükümetin insan

haklarını teşvik etmesi ve koruması tüm kurumların ulusal ve dış politikalarına yansımıştır. İnsan haklarını koruma konusunda ulusal ve yerel kurumların tümü:

- İfade özgürlüğü, bilgi edinme ve toplanma özgürlüğü gibi temel hakları korumak ve sağlamak zorundadır.
- İnsanları işkence ve keyfi tutuklama/göz altılardan korumak mecburiyetindedir.
- Barınma ve eğitim gibi temel ihtiyaçları gidermekle mesuldür.
- İnsanların cinsiyet, ırk, din veya inanç, engellilik durumu, cinsel tercih, yaş, cinsiyet değişimi veya ifadesinden dolayı ayrımcılığa maruz kalmaları hususunda bu durumlarla mücadele etmek zorundadır (WEB 10).

2.2.2. Cinsiyet Eşitliğinin Tarihi Temelleri

Cinsiyet eşitliği konusunda İsveç'in yaptığı çalışmalar uzun bir geçmişe sahiptir. Bu bağlamda bahsettiğimiz cinsiyet eşitliği kadın ve erkeklerin hayatın tüm alanlarında eşit hak ve imkânlarla sahip olması demektir ki örneğin iş hayatında eşit fırsatlar, ev ve çocuk konusunda sorumluluk paylaşımı ve ekonomik eşitlik bunlardan bazılarıdır. Bu konuda en önemli dönüm noktalarından birisi 1921 yılında kadınlara oy hakkı verilmesi olmuştur.

İsveç, İskandinav ülkeleri arasında insan hakları ve bireysel özgürlükler konusunda en hassas olan ve bu değerlere en çok önem veren ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Bu alanda uluslararası bir araştırma programı olan World Values System (WVS), yani Dünya Değerler Araştırmaları projesinin hedefi sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel değerleri bilimsel ve akademik bir şekilde inceleyerek zamanla istikrar ve değişimin ülkelerdeki ve toplumlardaki sosyal, siyasi ve ekonomik kalkınmada değerlerin önemini ve etkisini değerlendirmektir (WEB 11). Dünya Değerler Araştırmaları projesinin 2015 yılında (araştırmalar 4-5 yıllık dönemlere tekabül eden aralıklarla yapılmaktadır) 400.000 kişi arasında yapılan araştırmada İsveçliler özellikle bireysel özerkliğe güçlü vurguda bulunmakla birlikte, hem toplumda birlikte yaşadıkları insanlara hem de kamu kurumlarına olan güvenleri diğer ülkelerden ayır edilecek derecede yüksek çıkmıştır (Asbrink, 2019:32).

Bireysel özgürlükler ve özellikle de kadının her alanda kendi kendine yetebilme konusundaki gelişmelerin başlangıcı, esasında dönemin ünlü düşünürlerinden etkilenen İsveçli

yazar, şair ve fikir insanı Carl Jonas Love Almqvist'e (d.1793-ö.1866) kadar götürülebilmektedir. Almqvist kendi döneminin ünlü yazarları Jean-Jacques Rousseau, Wolfgang von Goethe ve Fredrich Schiller'den etkilenmiştir. Yazarın fikri çıkış noktası cinsiyet ve sosyal sınıf gözetilmeksizin her bireye özgürlük ve mutluluk arayışında aynı hakları tanıyan bir demokratik duruş ile el ele giden güçlü bireysellik idealidir. Yani günümüzde İsveç'teki değerlerdir.

Almqvist eserlerinde toplumun değişim geçirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna göre aile, dini hayat ve özellikle de evliliğin kendisinin değişmesi gerekmektedir. Bireyin özgürlüğü korunmalıydı. Kadın ekonomik özgürlüğe kavuşmalı, çocukların konumu veraset vergisi ve bir "çocuk sigorta kurumu" ile güvence altına alınmalıydı. Bu bağlamda çocukların korunmasına yapılan vurgu daha sonra İsveçli yazar ve feminist Ellen Key (d. 1849 – ö.1926) tarafından geliştirilmiştir ve nihai olarak etkin bir politikacı olan Sosyal Demokrat Alva Myrdal tarafından 1930'lu yıllarda son hali verilerek siyasi olarak uygulamaya koyulmuştur. Kadınların çalışarak eşlerinden bağımsız olmalarını sağlayabilmek için Myrdal 2-7 yaş arasındaki çocuklar için annelerinin çalıştıkları saatlerde bakılıp eğitim alabilecekleri devlet kreşleri önerisinde bulundu. 100 yıl sonra Sosyal Demokrat Partisi Almqvist'in bu fikirlerinin gerçekleşmesini sağladı. Çocuklar ve kadınlara ayrı ayrı devlet desteği alma hakkı tanındı ve bu şekilde çocuklara babalarının durumları ne olursa olsun onurlu ve düzgün yetiştirme hakkı verilmiş oldu. 1930'lu yıllarda Sosyal Demokratlar vasıtası ile uygulamaya koyulmaya başlayan, devlet tarafından desteklenen bireysel bağımsızlık ve özgürlük hala devam etmektedir ve aslında İsveç'i İsveç yapan değerler buradan gelmektedir. Toplumda bir birey hastalandığında, yaşlandığında veya zayıf düştüğünde yardım için ailesine muhtaç değildir; doğrudan devlet yardımı alabilmektedir. Bir çocuk yetersiz besleniyor veya tacis ediliyorsa kurumlar sorumluluk almaktadır. Bir kişi iflas etmiş durumda ise devlet tarafından desteklenmekte; işsiz veya engelli ise toplum sorumluluk almaktadır. Hiçbir bireyin ailesinin yetersiz maddi durumundan dolayı üniversite eğitiminden mahrum kalmaması adına devlet çok uygun şartlarda kredi desteği sağlamaktadır (Asbrink, 2019:35-36).

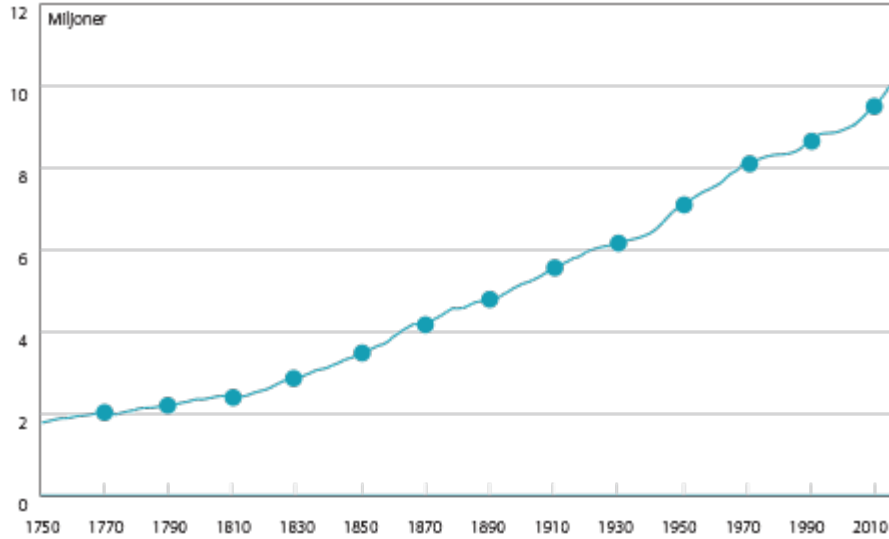
1960'lı yıllarda başlayan cinsiyet eşitliği hareketlerinin vurguladığı en önemli konulardan birisi kadının erkekten ekonomik ve sosyal olarak tamamen bağımsızlığını kazanmasıydı ki bu 1970'lerde İsveç'te gerçek oldu ve İsveç devleti bireyin aileden bağımsızlık kaza-

nabilmesi için bir ailede karı-kocanın ayrı ayrı vergilendirilmesini yürürlüğe koydu. Ayrıca yine 1970’lerde yürürlüğe giren başka bir kanun ile artık aileler 18 yaşını doldurmuş çocuklarına bakmak zorunda değillerdi ve çocuklarda geliri veya imkanı olmayan ebeveynlerine bakmak zorunda değillerdi; bu sorumluluk devlete aitti (Asbrink, 2019:36-37).

Aileden bağımsızlık ve özgürlükleri teşvik eden tüm bu kanun ve uygulamalar zamanla yabancılaşma ve yalnızlığı da birlikte getirmiştir. Beşeri sermaye anlamında ülke olarak İsveç’i başarılı kılmış olsa da, İsveç modelinin bir parçası olan tüm bu uygulamalar aslında bireylerin başka alanlarda mutsuzluklarına sebebiyet vermektedir.

2.3. DEMOGRAFİ (TOPLUM-KÜLTÜR-AZINLIKLAR-EĞİTİM)

Resmi rakamlara göre Mart 2021 tarihinde İsveç’in nüfusu 10 389 806 (WEB 12), yani 10 milyonun biraz üzerindedir. Şekil 8’de gözlemlenebileceği gibi 1750 ile 2016 arasında İsveç’in nüfusu 8 milyon artış göstermiştir.

Şekil 8: 1750-2016 yılları arasında İsveç nüfusu.

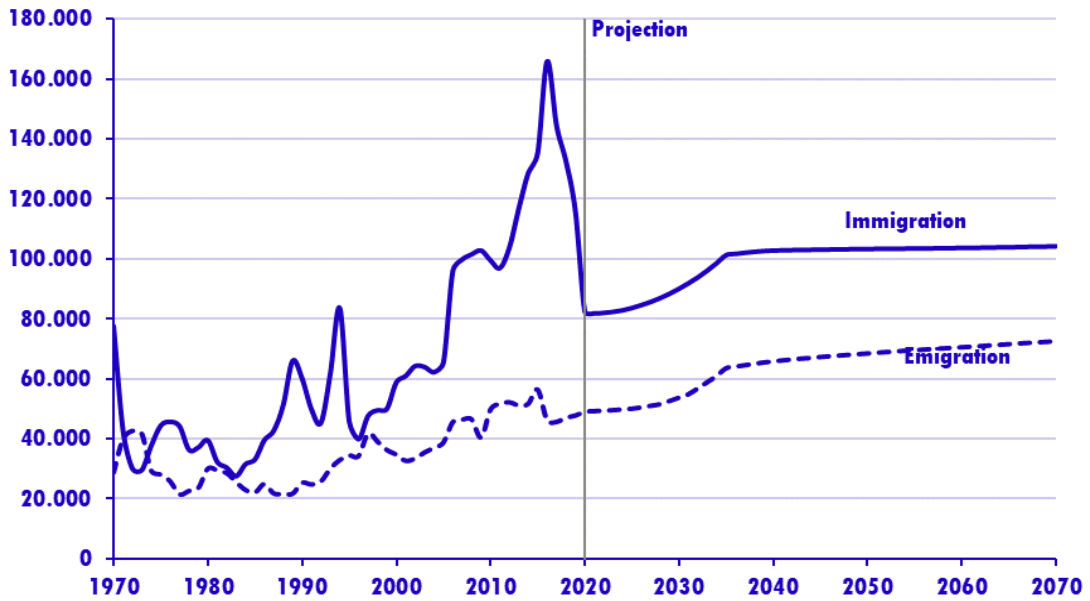
Kaynak: WEB 13.

(Miljoner: Milyon)

En yüksek artışın 1800’lü yılların ortalarından gerçekleştiği görülmektedir. Bunun nedenleri arasında bulaşıcı hastalıklar konusunda daha fazla bilgi sahibi olunması, gıda sağlığının ve temiz suya ulaşımın artması ve şehirlerde kanalizasyon sisteminin kurulması ve geliştirilmesi sayılabilir. Ölüm oranlarının, özellikle de çocuklar arasında, düşmesi ve doğurganlık oranlarının aynı kalması nüfus artışının en büyük nedenlerindendi (WEB 13). Ancak bu hızlı nüfus artışı kırsal bölgelerde nüfus yoğunluğuna sebep oldu ve insanlar iş bulmakta ve geçimini sağlamakta zorlandılar.

Yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden dolayı birçok insan şansını yurtdışında aramayı tercih etti ve 1860-1930 yılları arasında 1.4 milyon İsveçli, çoğunluğu Kuzey Amerika’ya olmak üzere, yurtdışına göç etti (WEB 14). 1800’lü yıllarda nüfus artışına neden olan unsur ölüm oranlarının düşmesiydi, ancak bugün bu neden göçmenlerin fazlalığından kaynaklanmaktadır.

1930 yılına kadar göç veren İsveç bu tarihten itibaren göç almaya başladı ve 1970’li yılların ortalarına kadar işgücü göçü almaya devam etti. Bu tarihten sonrasında çeşitlilik gösteren göç, son yıllarda savaş halinde olan ülkelerden gelen göçmen ve mülteciler yoğunluk oluşturmaktadır. İfade edilen bu veriler Şekil 9’da görülebilmektedir. Bu veriler ile bir projeksiyon yapılmıştır.

Şekil 9. 1970-2020 arasında İsveç’ gerçekleşen göç ve İsveç’ten yurtdışına gerçekleşen göç rakamları, ayrıca 2020-2070 arasında bu alanlarda öngörülen rakamlar.

Kaynak: WEB 15.

(Prejection: Projeksiyon, Immigration: Ülkeye gelen göç, Emigration: Dışa göç)

İsveç ülkeye göç eden veya iltica yolu ile gelen insanların eğitim ve tecrübelerinden azami derecede faydalanmaktadır veya eğitimi olmayanları toplumda ihtiyaç olan alanlarda eğiterek onları topluma entegre etmektedir. Bu konuda çok başarı olan ülke bu şekilde ülkeye göç veya iltica etmiş nüfusun beşeri sermayeye katkıda bulunmasını sağlamaktadır.

İsveç ayrıca ülkede bulunan ulusal azınlıkları resmi olarak tanımaktadır ve bu azınlıkları koruyan kanunları vardır. Ülkede tanınmış/kabul edilmiş 5 azınlık grubu bulunmaktadır; Yahudiler, Romenler, Samiler, İsveç Finlileri ve Tornedallılar (İsveç ve Finlandiya arasında bulunan sınır üzerindeki Torne nehrinin etrafındaki vadide yaşayan halk). Bu azınlık gruplarının ortak yanı uzun zamandır İsveç'te yaşıyor olmalarıdır ki Finliler ortaçağdan itibaren, Romenler 16. yüzyıl, Yahudiler 17. yüzyıldan itibaren İsveç'te yaşamaktadır. Samiler ise İsveç'in tanınan tek yerli halkıdır ve nüfusları 4 ülkeye yayılmıştır; Rusya, Finlandiya, İsveç ve Norveç (Severinsson ve Sandahl, 2018:46).

İsveç toplumu dendiğinde ilk akla gelenler kadın hakları, cinsiyet eşitliği, özgürlük, adalet vs gibi kavramlardır. Bir önceki bölümde de bahsedildiği gibi şu anda İsveç'te yaşanan bu özgür toplumun temelleri 19. yüzyılda ünlü fikir insanı Almqvist tarafından atılmış, daha sonra Sosyal Demokrat Alva Myrdal tarafından geliştirilerek ilk uygulamaları 20. yüzyıl başlarında geliştirilmiş ve yine aynı yüzyılın ilerleyen yıllarında daha ayrıntılı bir şekilde toplumda uygulanarak İsveç toplumu özgürlükler ülkesine dönüştürülmüştür.

Ancak burada İsveçli kadın hakları savunucularının öncüsü sayılan ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de tanınan Fredrika Bremer'den bahsetmek gerekmektedir. 19. yüzyıl İsveç'inde özgür olmayan, kaç yaşında ve hangi konumda olursa olsun mutlaka en yakın erkek akrabasının vasiliği altında olmak zorunda kalan, yükseköğrenim imkânı sunulmayan, erkekler ile aynı miras hakkına sahip olmayan, kendi gelirini yönetme hakkı olmayan bir kadın vardı. Fredrika Bremer bu durumundan kısmi olarak kendini kurtardı ve başka kadınların aynı şekilde kendilerini kurtarabilmeleri için yol haritası belirledi. Fredrika'nın yazdığı roman ve yazılar kadının bağımsızlığı, çocuk bakımı ve kadın ve erkeklerin topluma eşit şartlarda katkı sağlayabilmesini hususlarında çok büyük yankı ve tartışmalara yol açtı. Kadınların da doktor, öğretmen ve papaz olabilmeleri için

eğitim hakkının olması gerektiğini savunmaktaydı. Kadın hareketi henüz başlamamıştı ancak Fredrika Bremer bu hareketin temellerini atmıştı (Asbrink, 2019:41-46).

1856 yılında yazmış olduğu roman “Hertha”nın yankıları ve yol açtığı tartışmalar ancak yeni bir yasa ile son bulmuştu. 25 yaşını dolduran her kadın yasal olarak kendini temsil etme hakkına sahip olacaktı ve bu yasadaki sonradan kadınlar için pek çok yasa çıkarıldı (Asbrink, 2019:41-46).

1864 – eşlerin eşlerine şiddet uygulaması yasaklandı

1873 – kadınlara üniversitelerde eğitim alma hakkı verildi (ancak papaz veya öğretmen olamıyorlardı)

1874 – evli kadınlara kendi gelirlerini yönetme hakkı verildi

1919 – kadınlara seçme hakkı verildi

İsveç dünyada kadın hakları ve toplumdaki bireylerin eşit hak, özgürlük ve imkânlarla sahip olma konusunda en çok çalışma yapan ve çaba gösteren ülkelerin en başında gelmektedir. Bu anlamda Fredrika Bremer’i bu çalışmada zikretmeden geçmek yanlış olacaktı. Dünyada feminist bir dış politikaya sahip olan ilk ülke olması da bunun en önemli göstergelerinden olsa gerek. Bu konu ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

İsveç Avrupa Birliği’nde en çok mülteci ve göçmen kabul eden ülkelerden birisidir, çoğu zaman en üst sıradadır. Ülke için mülteci ve göçmen olarak gelen insanlar büyük zenginlik oluşturmaktadır ve beşeri sermaye kaynağına katkıda bulunmaktadır.

İkinci dünya savaşından günümüze kadar İsveç’e göç edenlerin sayısı, İsveç’ten taşınanlardan hep daha fazla olmuştur. 1960-1970’li yıllarda özellikle İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya’dan işgücü göçü olmuştur. 1980’li yıllarda Güney Amerika, İran, Irak, Lübnan, Suriye, Türkiye ve Eritre’den mülteciler gelmiştir. 1990’lı yıllarda Bosna ve Kosova savaşlarından kaçan mültecilerin sığındığı ülke olmuştur. 2001 yılında AB’nin ortak mülteci ve göçmen politikası oluşturmaya karar vermesi sonucu ortaya çıkan Schengen Birliğine katılan İsveç, bu katılımından sonra daha çok göç almaya başlamıştır. Bu durum 2016’da çoğu Suriye’den olmak üzere 163.000 göçmen ile zirve yapmıştır ve bu tarihten sonra bu sayı düşüşe geçmiştir. İsveç’in aldığı yıllık göç oranı ortalama 100.000 kişidir. Göç ve iltica yolu ile ülkeye taşınan insan profili dünyada yaşanan savaş,

çatışma, ekonomik kriz vs gibi durumlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir (WEB 16). Yakın tarihte İsveç'e gerçekleşen göç ve mülteci akışındaki uyruk çeşitliliğine bir bakış olması açısından bu konuda 2020 yılına ait İsveç İstatistik Kurumunun (İİK) verileri aşağıdaki Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. 2020 yılında İsveç'e taşınanların uyrukları.

Doğum Yeri	Kadın	Erkek	Toplam
İsveç	5 737	5 923	11 660
Hindistan	1 754	2 307	4 061
Suriye	1 723	1 570	3 293
Polonya	951	1 579	2 530
Pakistan	965	1 476	2 441
Almanya	1 299	1 094	2 393
Irak	1 042	1 229	2 271
Afganistan	999	1 271	2 270
Britanya ve Kuzey İrlanda	799	1 285	2 084

Doğum Yeri	Kadın	Erkek	Toplam
İran	1 010	1 072	2 082

Kaynak: İsveç İstatistik Kurumu (SCB)

İsveç kültürünü tam olarak tanımlamak zor olabilir, çünkü her kültür gibi İsveç toplumu da göç, sanayileşme, dijitalleşme, refah toplumu olma gibi durumlardan meydana gelen değişimlerden etkilenmiştir. Ancak tüm değişikliklere rağmen İsveç kültürüne özgü bazı unsurlar bulunmaktadır.

Etnik olarak İsveçliler Germen halklarından ancak bugün İsveç'te yaşayan insanlar çok farklı etnik kökene sahiptir. İsveçlilerin en önemli ortak noktası İsveç dili İsveççedir. İsveççe Hint-Avrupa dil grubuna ait germen dildir ve İsveç'te yaşayan yaklaşık 10 milyon insan tarafından ve Finlandiya'nın bazı kesimlerinde konuşulmaktadır. Ayrıca Finlandiya'da Fincenin yanı sıra ikinci resmi dildir. İsveççe, Norveççe ve Danca'ya benzemektedir ve bu üç ülkedeki insanlar birbirini anlayabilmektedir (WEB 17).

Devlete ve kurumlarına duyulan güven belki de İsveç toplumunun en önemli özelliklerindendir. İsveç gibi bireysel bir toplumda, aile bağları güçlü toplumlardaki ailenin rolünü üstlenecek güçlü bir kurum gerekmektedir. İsveç'te bu devlettir. İnsanlar çok yüksek oranda devlet kurumlarının kararlarına, hukuk sistemine ve devlet çalışanlarına güven duymaktadır. Bunun nedenlerinden birisi İsveç devletinin kurulması esnasında işçi hareketi, kadın hareketi ve *nykterhetsrörelsen* (İsveç Yeşilay) gibi halk hareketlerinin tüm toplumu sürece dâhil ederek demokratik bir şekilde ilerlemesini sağlamasıydı. Vatandaşlarının devlete olan güveninin diğer önemli bir kaynağı ise ülkede ki nispeten düşük yolsuzluk oranıdır.

İsveçlileri etkileyen başka bir unsur ise ülkenin coğrafi konumundan dolayı içinde bulunduğu meteorolojik durumdur. Kış mevsiminin ve kış günlerinin karanlık geçmesinden dolayı zaten bireyselleşmiş olan toplum fertleri daha yalnız yaşamaya başlamaktadır. Aile

bağlarının da çok kuvvetli olmadığı ülkede insanlar vakitlerinin büyük kısmını yalnız geçirmektedir. Doğa bu toplumun vazgeçilmez unsurlarındandır ve insanların doğaya olan ilgisi ve doğaya yakın olma isteği toplumun kültürüne ve yasalarına sirayet etmiştir. İşte tam da İsveç kültürünün bir özelliği olan doğa sevgisi kanunlara yansımıştır ve belki de başka ülkelerde nadiren görebileceğimiz bir kanun “*Allemansrätten*” (Kamu Kullanma Hakkı) bulunmaktadır. Ülkenin vatandaşları İsveç topraklarında bulunan tüm arazilerde toprak sahibi kim olursa olsun serbetsçe dolaşma sahiptir. Bu kanun İsveç’e özgü bir özelliktir (Severinsson ve Sandahl, 2018:29-30).

İsveç’in resmi devlet kilisesi Protestan/Lutheran kilisesidir, ancak araştırmalara göre nüfusun sadece %60’ı İsveç kilisesine üyedir ve kiliseyi ziyaret edenlerin sayısı çok azdır. İsveç dünyadaki en laik ülkelerden bir tanesidir ve devlet ve din işleri birbirinden tamamen ayrıdır. Toplum neredeyse tamamen insani değerler üzerine kurulmuştur. Ülkede yaşayan insanların önemseydiği konuların belki de en üst sıralarında zamana riayet edilmesi gelmektedir. Alınan randevuya zamanında gelme konusu adeta bir norm haline gelmiştir ve zamanında randevuya gelmemek insanların büyük çoğunluğu tarafından saygısızlık olarak algılanmaktadır. Belkide toplumun birçok alandaki başarısının sırrı sosyal hayatta ki bu disiplinden kaynaklanmaktadır.

Anne ve babaların neredeyse tamamı çalıştığı için İsveç’te çocuklar aslında neredeyse 1.5-2 yaşından itibaren kreş ve gündüz bakımevlerine gitmektedir. Ebeveynlerin gelirlerine göre kreş giderleri devlet tarafından büyük oranda subvanse edilmektedir. Ayrıca çocuk dünyaya geldiği tarihten itibaren ebeveynlerin 480 gün maaşlı olarak evde kalma hakkı vardır (kamu ve özel sektör ayrımı yapılmaksızın) ve bu günlerde maaşın yaklaşık %80’ni ödenmektedir. 480 gün ebeveynler arasında eşit şekilde paylaştırılmıştır. Eğer isterlerse birbirlerine günlerini devredebilmektedirler ancak kadın ve erkek arasında fırsat eşitliği açısından 90 gün devredilememektedir. Bu aynı zamanda zorunlu bir şekilde babaların çocukları ile daha fazla vakit geçirmelerini sağlamak için tasarlanmış bir yasadır. Çocuğuna evde bakmak ve aynı zamanda evden çalışmak isteyen veya yarım gün çalışmak isteyen ebeveynler için devlet yardımı ve teşvikleri mevcuttur. Tüm bunların yanısıra kirada yaşayan çocuklu aileler için kira yardımı yapılmaktadır. Çocuklar doğduğundan itibaren 18 yaşını doldurana kadar ebeveynlere “Barnbidrag” yani çocuk yardımı ödenmektedir ve daha fazla çocuk yapılmasını teşvik için 2. çocuktan itibaren para miktarı katlanarak verilmektedir (WEB 18).

Okul kanununa göre 7 yaşını dolduran tüm çocuklar okula başlamak zorundadır, ancak ebeveynler arzu ederlerse belli şartlar yerine getirildiği takdirde çocuklarını okula göndermeden evde eğitim verebilmektedirler. Bir okul yılı iki dönemden; güz ve bahar döneminden oluşmaktadır. Zorunlu eğitim 9 yıldır ve bu süre içinde gidilen okullar; “grundskolan” temel okul, “lågstadiet” ilk 3 yıl, “mellanstadiet” 4-6. sınıf ve “högstadiet” 7-9. sınıflardan oluşmaktadır. Okullar ücretsiz olup tüm öğrencilere ücretsiz olarak öğle yemeği de verilmektedir. Not sistemi öğrenci odaklı olup 6. sınıfa kadar karne verilememektedir, ancak 6. sınıftan itibaren öğrenciler karne alabilmektedir. Ebeveynleri çalışan veya eğitim gören 6-12 yaş arasında ki çocuklar için “Fritidshem”(serbest zaman evi) adlı bir birime okuldan önce ve sonra devam etmesi sağlanarak çocukların, ebeveynlerin çalışmasına veya eğitim almasına engel olması önlenmektedir. Anadili İsveççeden başka bir dil olan çocuklar için, istediği takdirde haftada belli bir saat anadili eğitimi verilmektedir (WEB 19). Ülkede İsveççe’den sonra ikinci dil olarak 1. sınıftan itibaren İngilizce öğretilmektedir ve İsveç dünyada anadili İngilizce olmayan ülkeler arasında İngiliz diline hakimiyet seviyesi en yüksek ülkelerden birisidir. Nitekim yapılan araştırmalardan birisinde, bir diyalogda bulunacak kadar iyi İngilizce bilgisine sahip olma özelliği sorulduğunda İsveç %89 ile 1. sırada yer alırken İsveç’in ardından Malta, Hollanda ve Danimarka gelmektedir (WEB 20).

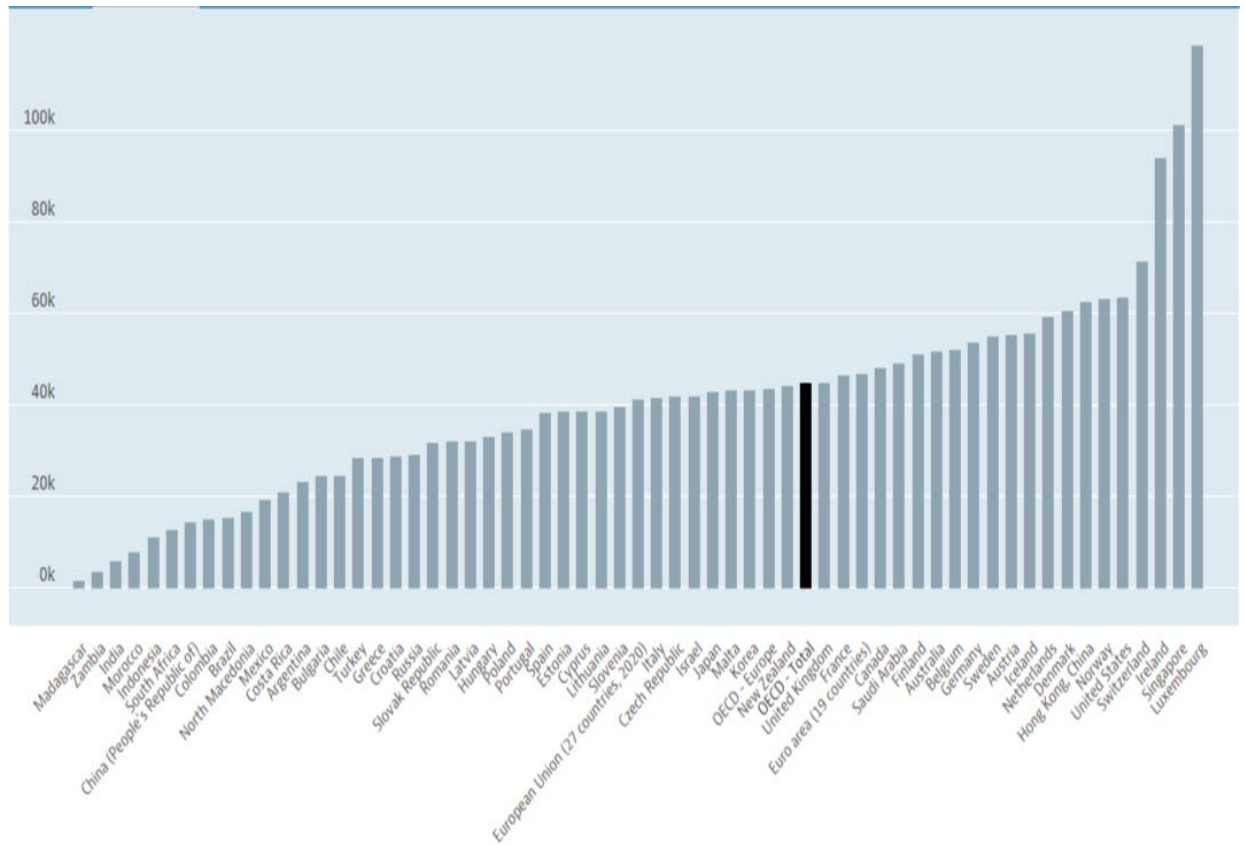
Lise eğitimi 3 yıl ve isteğe bağlıdır, ancak 9. sınıftan mezun olan öğrencilerin büyük çoğunluğu lise eğitimine devam etmeyi tercih etmektedir. Lise mezuniyetinden sonra üniversiteye devam edebilmek için 2 seçenek bulunmaktadır; lise mezuniyet notu ile başvuru yapılabilen veya daha çok genel kültür seviyesini ölçen bir sınav olan “Högskoleprovet” sınavına girilerek bu sınavın sonucu ile üniversiteye başvuru yapılabilir.

2.4. EKONOMİ , KALKINMA, GELİŞMİŞLİK, SEKTÖRLER

Ülkede 19. yüzyılın sonlarına doğru ciddi anlamda ivme kazanan sanayi devrimine kadar İsveç bir tarım ülkesiydi. İsveç’in sahip olduğu orman ve cevher maden yatakları, ülkede gelişen demiryolu ağları ve kereste fabrikalarının kurulmasıyla yurtdışından büyük ilgi

ve talep görmeye başladı. 1720’li yıllarda başlayan tarım devriminin ardından halkın artan geliri ise tüketimde talebi arttırdı ve bu da sanayileşmeyi tetikledi. Bu şekilde sanayileşme ülkede hız kazanmaya başladı (Magnusson, 2003).

Sanayileşmenin yardımıyla ve sanayileşmeye paralel olarak İsveçliler tarafından bir dizi icatlar yapıldı. Bunların en önemlilerinden birisi Alfred Nobel (kurduğu vakıf tarafından her yıl farklı alanlarda ödüller verilmektedir) tarafından icat edilen dinamittir. Ardından günümüzde kullandığımız kibriti icat eden Gustav Erik Pasch dikkat çekmektedir. Bu icadın akabinde kurulan birçok fabrikadan birisi hala üretim yapan Swedish Match’tır. Yine aynı yıllarda Sven Wingqvist çift sıralı kendinden hizalamalı bilyalı rulmanı icat etmiş ve günümüzde hala faaliyette olan dünyaca ünlü SKF (Svenska Kullagerfabriken) firmasını kurmuştur (WEB 21).

Şekil 10. OECD’nin 2020 yılı için ülkelere göre yayınladığı GSYH sıralamaları.

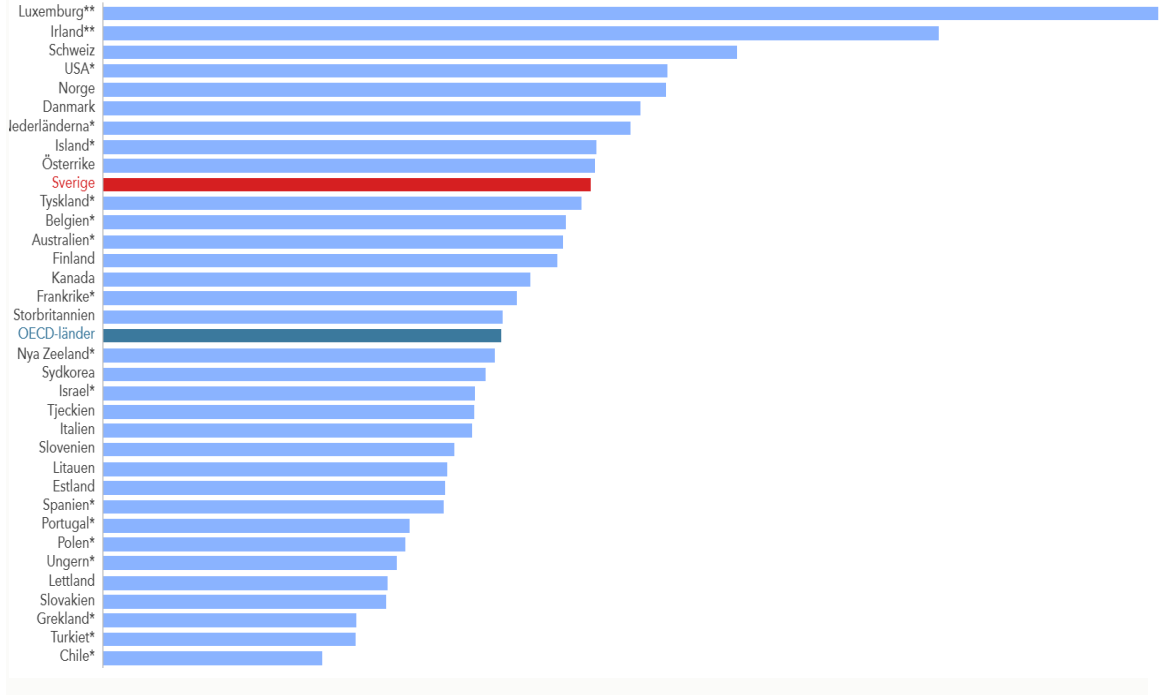
İsveç 12. sırada.

Kaynak: Gross domestic product (GDP), 2020.

(Madagascar: Madagasgar, Zambia: Zambiya, Morocco: Fas, Indonesia: Endonezya, South Africa: Güney Afrika, China (Peoples's Republic of): Çin (Çin Halk Cumhuriyeti), Colombia: Kolombiya, Brazil: Brezilya, North Macedonia: Kuzey Makedonya, Mexico: Meksika, Costa Rica: Kosta Rika, Argentina: Arjantin, Bulgaria: Bulgaristan, Chile: Şili, Turkey: Türkiye, Greece: Yunanistan, Russia: Rusya, Slovak Republic: Slovak Cumhuriyeti, Romania: Romanya, Latvia: Letonya, Hungary: Macaristan, Poland: Polonya, Portugal: Portekiz, Spain: İspanya, Estonia: Estonya, Cyprus: Kıbrıs, Lithuania: Litvanya, Slovenia: Slovenya, European Union (27 countries, 2020): Avrupa Birliği (27 ülke, 2020), Italy: İtalya, Czech Republic: Çek Cumhuriyeti, Israel: İsrail, Japan: Japonya, Malta: Malta, Korea: Kore, OECD – Europe: EKİÖ – Avrupa, New Zealand: Yeni Zellanda, OECD – Total: EKİÖ – Toplam, United Kingdom: İngiltere, France: Fransa, Euro Area (19 Countries): Avro Ortak Para Alanı (19 Ülke), Canada: Kanada, Saudi Arabia: Suudi Arabistan, Finland: Finlandiya, Australia: Avustralya, Belgium: Belçika, Germany: Almanya, Sweden: İsveç, Austria: Avusturya, Iceland: İzlanda, Netherlands: Hollanda, Denmark: Danimarka, Hong Kong-China: Hong Kong- Çin, Norway: Norveç, United States: Amerika Birleşik Devletleri, Switzerland: İsviçre, Ireland: İrlanda, Singapore: Singapur, Luxemburg: Lüksemburg)

On dokuzuncu yüzyıla kadar başlıca geçim kaynağı tarım olan İsveç; zengin demir, hidroelektrik ve kereste kaynakları metal, otomotiv, makine ve kağıt sektörünü geliştirmiş ve ülke ileri düzeyde sanayileşmeye geçmiştir. Son yıllarda yapılan AR-GE yatırımları İsveç'in ilaç, telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri alanlarında dünyanın ileri gelen ülkeleri arasına girmesini sağlamıştır (WEB 22). Bu verinin en önemli göstergelerinden birisi olan OECD yıllık raporlarına göre Şekil 10'da verilen diyagramda İsveç'in GSYH'ye göre OECD ülkeleri arasında ki sıralaması 12'dir.

1950 ve 60'lı yıllarda ekonomik büyümedeki rekorların ardından İsveç, 1970'li yılların başında OECD'nin yayınladığı “refah liginde” ABD, İsviçre ve Lüksemburg'un ardından sonra dördüncü sıradaydı. Tüm Batı ülkeleri gibi İsveç de 70'li yıllarda yaşanan krizden derin bir şekilde etkilenmişti ve bağlı olarak 1970 ve 80'li yıllarda İsveç'in GSMH'sı OECD ortalamasının altında seyretti. Nihayetinde 1990'lı yıllara gelindiğinde biriken sorunlar derin bir ekonomik krize dönüştü ve 90'ların başında İsveç'in GSMH'ı 3 yıl arkaya azaldı ve İsveç “refah liginde” sert düşüş yaşadı. Şekil 11'de bu krizden sonra büyümeye başlayan İsveç ekonomisinin OECD ortalamasının üzerinde kaldığı, ancak “refah liginde” ki yerini yükseltmediği, fakat ligde İsveç'in sıralamasına yakın olan ülkelerle İsveç'in GSMH'si arasında çok ufak farklar olduğu gözlenmektedir (WEB 23).

Şekil 11. OECD “Refah Ligi” 2020.

Kaynak: Sverige i Vålståndsligan, 2020.

(Luxemburg:Luksemburg, İrland: İrlanda, Schweiz: İsviçre, USA: ABD, Norge: Norveç, Danmark: Danimarka, Nederlanderna: Holannda, Island: İzlanda, Österrike: Avusturya, Sverige: İsveç, Tyskland: Almanya, Belgien: Belçika, Austrelie: Avustralya, Finland: Finlandiya, Kanada: Kanada, Frankrike: Fransa, Storbritannien: Britanya, OECD Lander: OECD Ülkeleri, Nya Zeeland: Yeni Zellanda, Sydkorea: Güney Kore, Israel: İsrail, Tjeckien: Çek Cumhuriyeti, Italien: İtalya, Slovenien: Slovenya, Litauen: Litvanya, Estland: Estonya, Spanien: İspanya, Portugal: Portekiz, Polen: Polonya, Ungern: Macaristan, Lettland: Letonya, Slovakien: Slovakya, Grekland: Yunanistan, Türkiyet: Türkiye, Chile: Şili).

“İsveç Modeli”, kavram olarak farklı anlamlarda kullanılabilmektedir. En dar anlamıyla 1930’lu yılların sonunda İsveç’in en büyük işçi sendikası LO ve işveren konfederasyonu SAP arasında gönüllü anlaşma için yapılan maaş pazarlığı esnasında ortaya çıkan özel bir ilişkiye atıfta bulunmaktadır. Bu gönüllü anlaşmanın konusu ise maaş dayanışma ilkesi ve sanayide her anlamda çatışmaları önlemektir. Kavram aynı zamanda 1930’lu yıllarda uygulanmaya başlayan sosyal refah sistemi için de kullanılmaktadır. İsveç bu konuda uluslararası mecralarda özellikle sosyal politikalar ve tam istihdam alanlarında sofistike

refah politikalarını uygulama konusunda örnek gösterilmiştir. Yukarıda verilen bilgiler ışığında İsveç; bu sosyal yapı için mutabakat ve uzlaşmayı vurgulayan, kapitalizm ve sosyalizm arasında bir orta yol takip ediyor olarak tarif edilmiştir. Bu sistem içerisinde işsizlere nakit ödeme yapmak veya geçici rahatlık sağlayacak önlemler yerine yeniden eğitim ve daha farklı proaktif iş piyasası önlemleri tercih edilmiştir. Bunun için ayrı bir kurum bile kurulmuş (Arbetsmarknadsstyrelsen) ve bu kuruma ciddi yetkiler verilmiştir. Sendikaların maaş politikası bile ekonomik büyüme sağlamak üzerine kurulmuştur (Magnusson, 2003:232-257).

Yeni inovasyonlar için gerekli olan AR-GE ve maddi olmayan diğer sermaye şekilleri uzun vadeli ekonomik büyüme içinde daha çok önem arz etmeye başlamıştır. Diğer yatırım çeşitleri önemli olsa da, İsveç gibi OECD ülkelerinde artık ekonomik büyüme büyük ölçüde yenilikleri, ürün ve hizmet üretimini daha verimli şekilde düzenlemek ile birleştirilerek üretilmektedir. İnovasyon çoğunlukla “ekonomik değer katan yeni fikirler” olarak tanımlanmaktadır. İnovasyonun bu tanımı, yani “büyüme jeneratörü” olarak görülmesi ve AR-GE sistemlerinin iyileştirilmesi konusu onu ekonomi politikalarının önemli bir parçası haline getirmiştir. İsveç’in bu konuya verdiği önem, AB’nin 2020 hedefini GSMH’de % 3’ün AR-GE’ye ayrılması şeklinde kararlaştırmasına rağmen kendisinin bu oranı % 4 olarak belirlemiş olmasından görülebilir. Ülkedeki mevcut refahı sürdürebilmek için İsveç’in sürekli olarak inovasyon üretebilme kabiliyeti büyük önem arz etmektedir. İsveç’te yapılan AR-GE yatırımlarının %70’i özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. OECD ülkeleri arasında en AR-GE yoğun iş dünyasına sahip ülkelerden birisi İsveç’tir. Özel sektörde yapılan AR-GE yatırımlarının yarısı, “Bilgisayar, elektronik ürünler ve optik”, “Kamyon, diğer ağır taşıtlar ve ulaşım araçları” ve “Ecza ürünleri için temel maddeler, ilaç” alanlarında yapılmaktadır (Bystedt ve Fredrikson, 2015:35-65).

Tablo 6’da, bağımsız bir kuruluş olan Country Watch’ın verileri kullanılarak İsveç ile ilgili kalkınmışlık ve gelişmişlik alanlarında mevcut veriler ifade edilmiştir.

Tablo 6. İsveç hakkında bilgiler

İş Gücü	4.449 Milyon
Tarım Ürünleri	Arpa, buğday, şeker pancarı, et, süt
Sanayi Ürünleri	Demir ve çelik, hassa donanımlar (mafsallar, radyo ve telefon parçaları, silah), kağıt hamuru ve kağıt ürünleri, işlenmiş gıda, motorlu taşıtlar
İthalat Ürünleri	Makineler, petrol ve petrol ürünleri, kimyasallar, motorlu taşıtlar, demir ve çelik, gıda maddeleri, giyim
İthalat Ortakları	Almanya % 18.7, Danimarka % 9, Birleşik Krallık% 8 , Norveç % 8, Hollanda % 6.8, Finlandiya % 5.6, Fransa % 5.5, Belçika % 4.4
İhracat Ürünleri	Makineler, motorlu taşıtlar, kağıt ürünleri, kağıt hamuru ve odun, demir ve çelik, kimyasallar
İhracat Ortakları	ABD % 11.5, Almanya % 10, Norveç % 8.4, Birleşik Krallık % 7.8, Danimarka % 6.4, Finlandiya % 5.7, Hollanda % 4.9, Fransa % 4.9, Belçika % 4.5
Telefon Sistemi	Kullanılan sabit hatlar : 6,579,200
	Cep Telefonu : 7.949 Milyon
İnternet Kullan.	İnternet sağlayıcı : 945,221
	İnternet kullanıcıları : 5.125 Milyon
Liman	Gävle, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Hudiksvall, Kalmar, Karlshamn, Luleå, Malmö, Solvesborg, Stockholm, Sundsvall
Havalimanları	255

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur. Veri kaynağı: WEB 22.

2.5. DIŞ POLİTİKA-DIŞ TİCARET

İsveç parlamentosunda bulunan 11 bakanlıktan en büyüğü Dış İşleri Bakanlığıdır. Bakanlık ofisi kapsamında 3 bakan görev almaktadır ki bunlar Dışişleri Bakanı, Dış Ticaret Bakanı ve İskandinavya İşlerinden Sorumlu Bakan ve Uluslararası Kalkınma İşbirliği Bakanıdır. İsveç'te ki bakanlık ofisine bağlı, yurtdışında yaklaşık 100 temsilcilik (Büyükelçilikler, temsilcilikler, konsolosluklar vs.) ve 300 fahri konsolosluk bulunmaktadır. İsveç 1995 yılından itibaren AB üyesidir, ancak Euro bölgesinde değildir (WEB 24).

İsveç 1814 yılından bu yana savaşa girmemiştir. Bu durumunu korumak için dış işlerinde tarafsızlığı bir siyasi araç olarak kullanması uzun bir geleneğe dayanmaktadır. Tarafsızlık uluslararası hukukta hukuki bir terim olmakla birlikte uluslararası siyasette önemli bir araçtır. Savaşta tarafsız kalma hakkı ilk olarak 1815 yılında Viyana kongresi tarafından verilmiştir. İlerleyen yıllarda, 1899 ve 1907 yıllarında Hague Konvensiyonunda tarafsız ülkelerin hak ve görevleri belirlenmiştir. İsveç'in tarafsızlık politikası Soğuk Savaş (1949-1990) yıllarında, muhtemelen bu dönemde dünyada görülen iki kutupluluğa bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Tarafsızlık ile ilgili herhangi bir yasa çıkarılmadı ancak İsveç karar vericileri bir prensip benimsedi; “alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig”- savaş zamanında tarafsız kalabilmek için, barış zamanında tarafsızlık. Bu ilke tanımında dikkat edilmesi gereken iki husus var; birincisi savaş zamanında İsveç'in tarafsızlığını tehlikeye atabilecek siyasi bağ ve anlaşmalardan kaçınılmalı ve uygulanan politika uluslararası arenada tarafsızlığa olan güveni arttırmalıdır. Tarafsızlık ilkesini sürdürmek isteyen İsveç bir taraftan da değişen uluslararası dengeleri gözetmek zorundadır ve bundan dolayı bir tür post-tarafsızlık dönemine girmekle birlikte zaman zaman tarafsızlık ilkesine sadakatını göstermektedir. Örneğin ABD ve NATO ile güvenlik konusunda çeşitli işbirlikleri yapmakta, ancak NATO üyesi olmayı reddetmektedir. Hala hiçbir askeri ittifakı yoktur. Bu çelişkinin kaynağı muhtemelen yönetime seçilenler ve halk arasında yaşanan fikir ayrılığından kaynaklanmaktadır (Bjereld ve Möller, 2016).

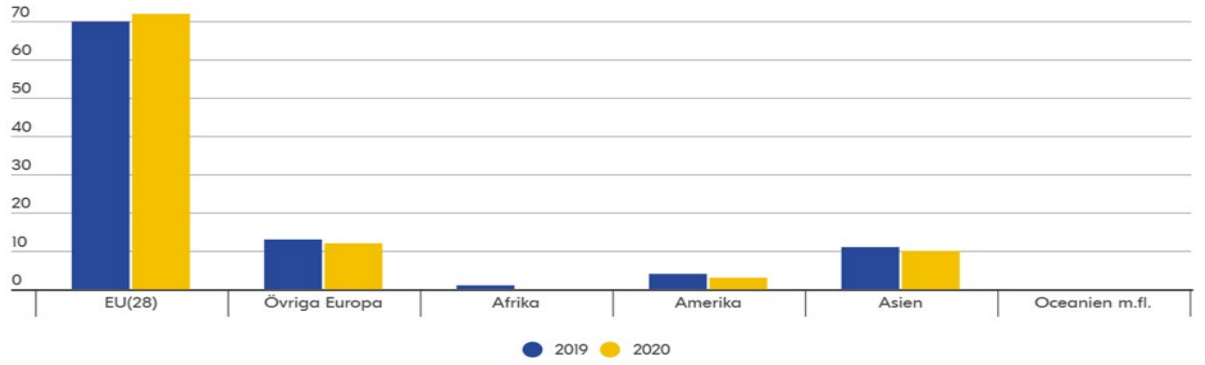
2014 yılında dünyada feminist bir dış politika benimseyen ilk ülke olan İsveç'in, dış politikada önem verdiği ve vurguladığı en önemli hususlar (WEB 25);

- Kadın parlamenter ve girişimcileri desteklemek
- Kadınlar ve kızların eşitliği için daha fazla kaynak kullanımı

- Dünyada demokrasinin korunması ve geliştirilmesi
- İklim değişikliği konusunda çalışmalar
- İnsan haklarının korunmasını gözetmek
- İhtiyacı olan ülkelere yardım sağlamak ve kalkınma destekleri vermek
- Doğa ile ilgili işbirlikleri
- Terörizme karşı mücadele etmek
- Dünyayı nükleer silahlardan arındırmak ve
- Barış ve güvenlik, öncelikler arasında en başta yer almaktadır

İsveç ekonomisinde ihracat lokomotif görevi görmektedir ve 1,5 milyon insana istihdam sağlamaktadır. Ticaret politikaları yurtdışında İsveç'in ekonomik çıkarlarının korunması ve İsveç ile ilgili genel kanaatin olumlu yönde geliştirilmesi konularını desteklemektedir. Bu sayede hem ihracat kolaylaştırılmakta hem de İsveç'e yurtdışından yatırım yapılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda da başka ülkelerle karşılıklı olarak ticaret yapılmasını mümkün kılmaktadır (WEB 26).

WTO (Dünya Ticaret Örgütü), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ve IMF (Uluslararası Para Fonu) gibi uluslararası ticaret örgütleri uluslararası ticaretin daha kolay yapılmasını sağlamak için siyasi imkânlar oluşturmakta ve böylece ekonomik küreselleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu kuruluşların bir diğer faydası ise yüksek vergilerden korumak amaçlı anlaşmalar ve çalışmalar yapmasıdır (WEB 27). Şekil 12'de İsveç dış ticaret, AB iç piyasası ve ticaret politikasından sorumlu olan "Kommerskollegium" kurumunun verilerine göre İsveç'in ithalat alanlarındaki bölgesel ortaklarının yüzdelik payları verilmiştir. En büyük bölgesel ortak AB'dir.

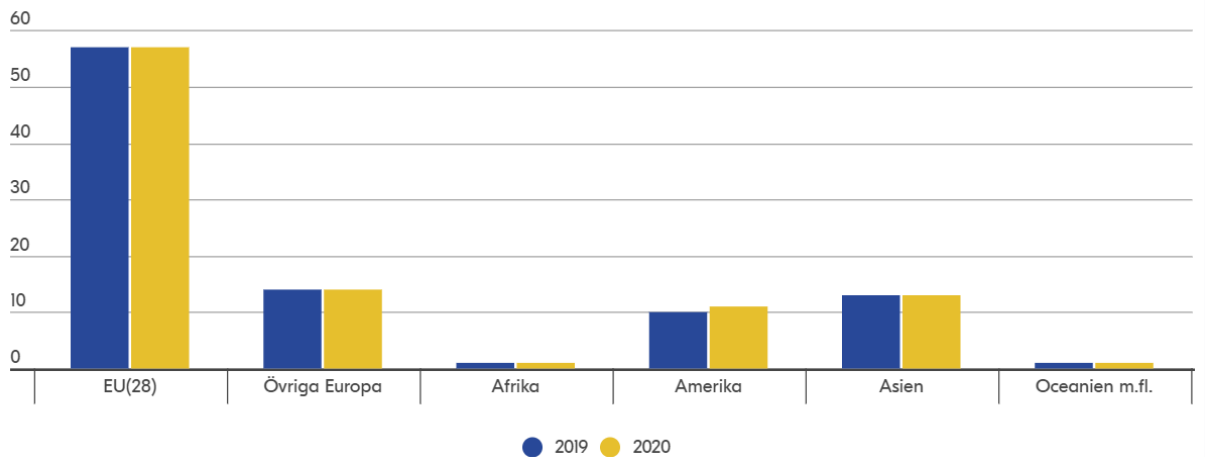

Şekil 12. İsveç'in ithal ettiği malların gönderildiği bölge ve ülkeler. % ile ifade edilmiştir.

Kaynak: WEB 28

(EU: AB, Övriga Europea: Diğer Avrupa Ülkeleri, Afrika: Afrika, Amerika: Amerika, Asien: Asya, Oceanien m.fl.– Okyanusya vs.)

Adı geçen uluslararası kuruluşlardan daha önemli bir aktör olan AB kendi iç piyasasında üye ülkelerin arasında bireylerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin özgürce hareket etmesini mümkün kılmıştır. İsveç'in yaptığı ihracatın % 70'i ithalatın ise % 80'i bu ülkelere yani AB ve Norveç'e yapılmaktadır (WEB 27). Şekil 13'de İsveç dış ticaret, AB iç piyasası ve ticaret politikasından sorumlu olan "Kommerskollegium" kurumunun verilerine göre İsveç'in ihracat alanlarındaki bölgesel ortaklarının yüzdelik payları verilmiştir. Yine ithalatta olduğu gibi buradada en büyük ortak AB ülkeleridir.

Şekil 13. İsveç'in ihraç ettiği malların gönderildiği bölge ve ülkeler. % ile ifade edilmiş.

Kaynak: WEB 28.

(EU: AB, Övriga Europea: Diğer Avrupa Ülkeleri, Afrika: Afrika, Amerika: Amerika, Asien: Asya, Oceanien m.fl.– Okyanusya vs.)

AB'nin altmıştan fazla ülke ile 30 civarında serbest ticaret anlaşması bulunmaktadır. Bu tür anlaşmalar her iki taraf da daha fazla ticari faaliyet gerçekleştirmek istediğinde imzalanır ve iki taraf da neredeyse tüm mallar için vergileri kaldırır. Son on yıldır yapılan tüm serbest ticaret anlaşmalarına AB sürdürülebilirlik maddesini eklemiştir. Bu madde taraflara sürdürebilir bir ticaret hedefi olduğunu hatırlatmakta ve bu özellikle iş piyasası ve doğa ile ilgili alanlarda uygulanmaktadır. Bunun AB için ne kadar önemli olduğu, AB'nin 2050 yılı hedefinin nötr iklim politikası olduğunu zikrettiğimizde belki daha iyi anlaşılacaktır (WEB 27).

III. BÖLÜM

İSVEÇ’TE İNSANİ KALKINMA

Bu bölümde insani kalkınmadaki sosyal politikalarla ülkedeki refah sisteminin kurulması ve bu sistemden “İsveç/İskandinavya” modelinin gelişimi süreci ve amaçları; sağlık sisteminin ve en önemlisi de eğitim sisteminin beşeri sermaye birikimine etkileri ve dolayısıyla bunların ülkenin kalkınmasına ve gelişmişlik durumuna katkıları araştırılıp tartışılmıştır.

Ekonomik politikalar kapsamında kalkınma durumunda en büyük payı olan AR-GE, inovasyon ve girişimcilik faktörleri ve güncel durumları incelenmiştir. Ayrıca bu unsurların kalkınmaya olan etkileri ele alınmıştır. Ardından insani kalkınma kapsamında iki önemli başlık incelenmiştir; göçmen politikası ve cinsiyet eşitliği. Daha sonra neredeyse Avrupa’nın en cömert göçmen politikasına sahip olan İsveç’in göçmen politikasındaki tarihi gelişim, etkenler ve göçmenlerin beşeri sermaye birikiminde ülkeye olan katkısı tartışılıp, bu alanda gelecek projeksiyonlarına yer verilmiştir. Bölümde son olarak İsveç’in her zaman en üst sıralarda olduğu cinsiyet eşitliği hususu ele alınarak, bu başarının arka planındaki politikalar ve uygulamalar incelenmiştir.

BM’nin tanımına göre İGE’nin oluşturulma sebebi; tek başına ekonomik büyüme olmaktan ziyade, bir ülkenin kalkınmasını ölçmenin nihai yönteminin insanlar ve insanların yeteneklerinin olduğunu vurgulamaktır (WEB 4).

Refah denildiği zaman birçok insanın aklına mutluluk, sağlık ve güvenlik gelmektedir. İGE ile ölçülmeye çalışılan da aslında budur. Bunu ölçebilmek için BM 90’lı yıllardan bu yana İGE adında bir sıralama yapmaktadır. Burada her ülkenin doğumda beklenen yaş ortalaması, okula gitme yıl tahmini, okula gitme oran ortalaması ve GSMH verilerinin ortalaması alınarak bir sonuç elde edilmektedir. İsveç bu sıralamada büyük çoğunlukla

en üst sıralarda yer almaktadır. Böyle bir başarı elde edebilmek için ülkedeki beşeri sermayenin güçlü olması gerekmektedir. Bu başarının en önemli göstergesi olan ve çalışmada daha önce de verilen Tablo 2. BM'nin 2020 HDI endeksi aşağıda yeniden gösterilmiştir.

Tablo 2. HDI Tablo 2020

Sıralama	Ülke	İGE 2019	Doğumda Beklenen Ortalama Yaşam Süresi	Beklenen Eğitim Süresi (Yıl)	Ortalama Eğitim Süresi (Yıl)	Gayri Safi Milli Hasıla
1	Norveç	0.957	82.4	18.1	12.9	66,494
2	İrlanda	0.955	82.3	18.7	12.7	68,371
3	İsviçre	0.955	83.8	16.3	13.4	69,394
4	Hong Kong, Çin	0.949	84.9	16.9	12.3	62,985
5	İzlanda	0.949	83.0	19.1	12.8	54,682
6	Almanya	0.947	81.3	17.0	14.2	55,314
7	İsveç	0.945	82.8	19.5	12.5	54,508
8	Avustralya	0.944	83.4	22.0	12.7	48,085
9	Hollanda	0.944	82.3	18.5	12.4	57,707
10	Danimarka	0.940	80.9	18.9	12.6	58,662

Kaynak: Human Development Index (HDI) Ranking, 2020.

3.1. İSVEÇ MODELİ

Başarıya giden bu yolda en önemli unsurlardan birisi olan ve “İsveç modeli” olarak anılan refah sisteminin temeli 1930’lu yıllarda atılmıştır. Anlaşma aslında işçi, işveren, kamu ve özel sektör arasında gönüllü bir anlaşmaydı. İşçi ve sermaye arasındaki bu anlaşma İsveç’te uzun yıllar huzurlu bir sanayi ortamının temelini oluşturmuştur. Anlaşma aynı zamanda refahı hem araç hem de amaç olarak gören, İsveç toplum yapısının bir niteliği olan güçlü bir toplumsal yapıya sahip kamu refah politikalarının temelini içermektedir. Refah politikalarının amacı daha yüksek ve eşit dağıtılmış hayat standardının yanı sıra ekonomik verimliliği iyileştirmek ve büyümeyi teşvik etmektir. Bu sistem içerisinde işsizlere nakit ödeme yapmak veya geçici rahatlık sağlayacak önlemler yerine yeniden eğitim ve daha farklı proaktif iş piyasası önlemleri tercih edilmiştir. Bunun için ayrı bir kurum bile kurulmuş (*Arbetsmarknadsstyrelsen*) ve bu kuruma ciddi yetkiler verilmiştir. Sendikaların maaş politikası bile ekonomik büyüme sağlamak üzerine kurulmuştur. “Tarihi Uzlaşma” olarak bilinen bu anlaşma güçlü bir büyüme ve rasyonalizasyon için uygun bir ortam oluşturmuştur. İstikrarlı bir şekilde iyileşen hayat standardı karşılığında, örgütlenmiş işçi hareketi sanayinin kar etme talebini tanımanın yanı sıra, yapısal rasyonalizasyon ve coğrafi olarak yeniden konumlanmayı da tanımaktadır. Bu anlaşma İsveç Sosyal Demokrat Partisinin bir başarısıydı. Ekonomik büyümede dağıtılmak üzere ayrılacak olan daha büyük artı değer olacağı fikri refah politikalarının temelini oluşturmaktaydı. Sosyal Demokrat Partinin önde gelenleri ve sendikalar ihtiyaç sahiplerini destekleyecek dağıtım politikasının ancak hızlı bir ekonomik büyüme ile mümkün olacağı fikrindeydiler ve bu fikirlerini konu ile ilgili hazırlanan tüm raporlarda ifade etmişlerdir. Hatta o raporlardan birisinde kullanılan ifade aşağıdaki gibidir (Magnusson, 2003):

Sendikal örgütler daha güçlü bir ticaret ve sanayi dünyası için çalışmalıdır; çünkü işçi sınıfının daha iyi ekonomik ve sosyal şartlara ulaşmasının tek yolu bu (Magnusson, 2003:241).

Aslında bu model “İskandinavya” modeli olarak da bilinmekte ve İskandinav ülkeleri İsveç, Norveç ve Danimarka’da uygulanan “refah toplumu” için kullanılmaktadır. Fakat ülkeler arasında modelin gelişimi büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Model kapsamında uygulanan sistemin özellikleri siyasal demokrasi, yüksek derecede sosyal güvenlik

ve eşitlik olarak ifade edilebilir. Bu “sosyal demokrasi” veya “ekonomik demokrasi” olarak adlandırılmaktadır. Sistemde canlı bir özel sektör bulunmaktadır ve kamu bu özel sektöre dayanmaktadır. Devletin görevi; talebi, vergi ve kredi politikaları ile kontrol altında tutmak, diğer taraftan işçi örgütleri üyeleri arasında GSMH’nın adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktadır. Sahada ise en önemli aktörler çıkar kuruluşlarıdır ve bu kuruluşlar siyasi partiler ile birlikte işbirliği yaparak uzlaşmacı ve barışçıl çözümler üretmektedir (Mörner, 1989).

Son yıllarda *İsveç Modelinin* doğruluğu tartışılrsa da, İsveç’i İsveç yapan ve uluslararası sıralamalarda üst sıralara taşıyan, refah toplumu uygulamasıdır ve uygulama varlığını devam ettirmektedir.

Başlıkta ifade ettiğimiz insani kalkınma politikaları aslında yukarıda bahsettiğimiz “İsveç Modeli” kapsamında uygulanmaya başlayan sosyal politikalar kapsamındadır. Sonraki bölümlerde şimdiye kadar verdiğimiz bilgiler ışığında, bu politikaların İsveç’in beşeri sermaye ve İnsani Gelişim Endeksindeki başarılarına katkıları nasıl olmuştur konusunu irdelemeye çalışacağız.

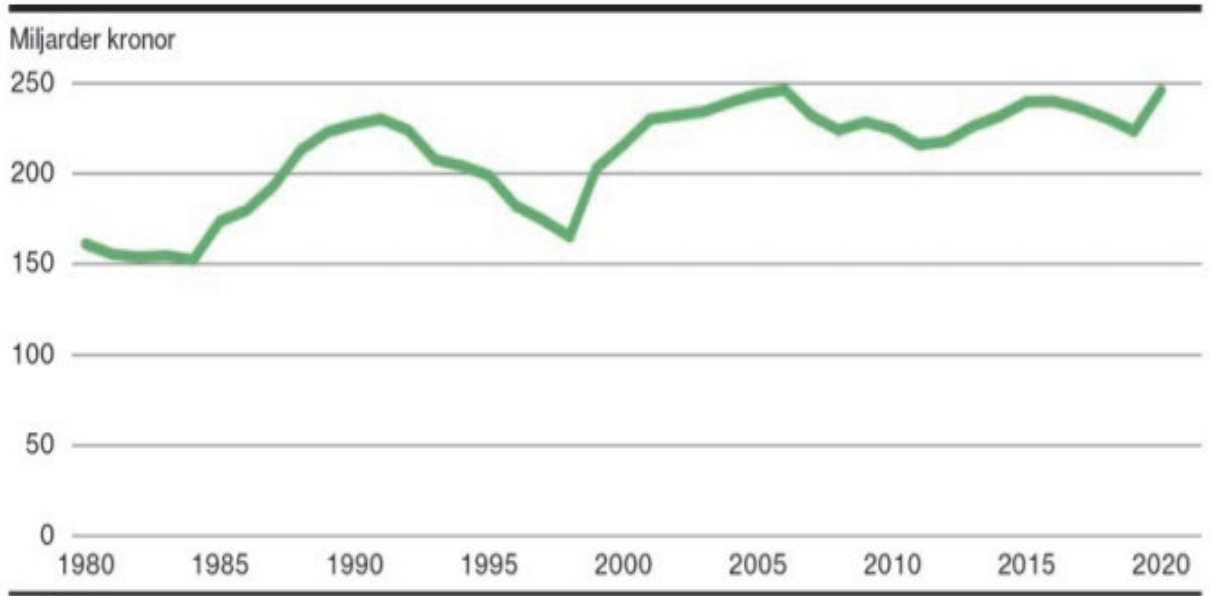
3.2. İNSANİ KALKINMADAKİ SOSYAL POLİTİKALAR

Temelleri 1930’lu yıllarda atılan İsveç sosyal güvenlik sistemi evrenselcilik üzerine kurulmuştu; yani sosyal haklar tüm vatandaşları kapsamaktaydı ve herhangi bir nedenle çalışamayanlar için gelir güvencesi mevcuttu. Sosyal güvence devlet tarafından sağlandığı için piyasa çözümlerine gerek kalmıyordu. İsveç’te sosyal politikalar ile ilgili tartışmalar, Almanya’daki sosyal politika söylemlerinden esinlenmiştir ve sosyal problemler, göç, yoksulluk, sosyal ve ekonomik belirsizlik, şehirleşme, sanayileşme ve kapitalist işçi ücreti sisteminin uygulanmaya başlanması gibi sorunların ortaya çıkardığı sancılı bir dönemde, 1880’li yıllarda başlamıştır. O dönemde halkın büyük çoğunluğu, yani yarısından fazlası kırsal kesimde yaşamaktaydı ve geçimlerini ormancılık, çiftçilik, balıkçılık vb. işler ile sağlamaktaydı. Sosyal güvenlik gündemde değildi, fakat sosyal güvenlik politikalarını geliştirmek isteyen siyasetçiler için çiftçiler sorun arz etmekteydi. Çünkü vergi ödemektedirler ve bu sebeple parlamentoda onlara fayda sağlayacak bir şey verilmediği müddetçe hiçbir yasa geçirilemiyordu. Sanayileşme ve şehirleşme ilerledikçe çiftçilerin

oranı azalmaya başladı ve tüm bunlar gerçekleşirken değişen siyasi sistemde etkileri azalan çiftçiler, artık sosyal güvenlik politikaları için engel teşkil olmaktan çıkmıştı (Lundberg ve Åmark, 2001).

On dokuzuncu yüzyıl sonu, yirminci yüzyıl başında sosyal sigortalar konusu ivme kazanırken ilk politikalardan birisi 1891 yılında uygulanmaya başlandı. Buna göre ufak çaptaki hastalık fonları için sınırlı devlet desteği verilecekti. 1905 yılında bu destek daha sıkı devlet düzenlemeleri karşılığında arttırıldı. Düzenlemeler arasında bir işçinin birden fazla fona üye olamaması da vardı. Sonuç olarak fon gelir sınıflı bir sistem uygulanmaya başladı ve bu sistem gönüllü gelir sınıflandırma olarak ifade edildi. 1901 yılında iş kazası sigortası, 1913 yılında ise ilk genel emeklilik politikası belirlendi. 1950’li yıllara kadar belirlenen sosyal sigortalar politikaları aile reisi ve ekmek kazan olarak erkek merkezli politikalar idi. 1950’den itibaren modern dönem sosyal politikalarının temelini atıldığı yıllarda hedef işçiler ve iş piyasasıydı, bunun yanında kadınları ve anneleri destekleyen reformlar da yapıldı (Lundberg ve Åmark, 2001). Bunları ilerleyen bölümlerde değineceğiz.

Tüm dünyayı ve özellikle de Batı toplumlarını etkileyen 70’li yılların petrol krizi elbette İsveç’i de etkiledi ve bu krizin İsveç’e yansımalarının sonucu ağır olmasına ve İsveç modelinin aldığı eleştirilere rağmen bu refah modeli ülkede uygulanmaya devam etti. Pek tabii sistemde yapılan yardımlarda belirli kısıtlamalara yapıldı ama politikalar iptal edilmedi. Şekil 14’te Försäkringskassan (İsveç Sosyal Güvenlik Kurumu-İSGK) verilerine göre 2020 için yapılan sosyal sigorta harcamaları gösterilmektedir.

Şekil 14. 2020 yılı için İsveç'in yaptığı sosyal sigorta harcamaları. 246 Milyar SEK (İsveç Kronu)

Kaynak: Försäkringskassan, 2020.

(Miljard kron: Milyar kron)

İsveç devletine göre sosyal sigortaların üç ana amacı bulunmaktadır (WEB 29).

1- Aileler ve çocuklar için ekonomik güvence

Hedef, çocuklu ailelere iyi bir ekonomik hayat standardı sağlamak, aynı zamanda çocuklu ve çocuksuz haneler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaktır. Ekonomik aile politikası ebeveynler arasında eşitliği de sağlamayı hedeflemektedir.

2- Hastalıkta ve sakatlıkta ekonomik güvence

Bu alanın amacı hastalıktan dolayı işten uzak kalma oranının uzun vadede istikrarlı ve düşük oranda kalmasını sağlamak.

Amacın ayrıntıları:

*hastalıktan dolayı iş yerinden uzak kalma süresi normal dönemsel değişikliklerden daha farklı değişiklik arz etmemelidir.

*hastalık oranında mantıksız bölgesel farklılıklar olmamalı.

*kadın ve erkekler arasındaki, hastalıktan dolayı işten uzak kalma farklılıkları azalmalıdır.

3- Yaşlılıkta ekonomik güvence

Amaç:

*düşük geliri olan veya hiçbir gelire dayalı emekliliği olmayan kadın ve erkeklere temel emeklilik maaşı garantisi verilecektir.

*Dul kalan kadına/erkeğe ölümden sonraki değişikliğe alışabilmesi için uygun bir ekonomik destek verilecektir.

*yaş emekliliği sisteminin bürokrasisi ve yönetiminin uygun maliyetli ve emeklilere ve emeklilik için birikim yapanların yararına olması gerekmektedir.

*emeklilere yapılan bilgilendirmeler emeklilik için birikim yapanlara yaptıkları birikimin ve bu birikimi neyin etkileyeceğini değerlendirebilme imkanı vermelidir.

*hayat gelirinin gelecekteki emeklilik için anlamı hususunda kadın ve erkeklerin bilgileri artırılacaktır.

Yukarıda verilen amaçlar kapsamında 2020 yılında *Aileler ve çocuklar için ekonomik güvence* yardımları İSGK verilerine göre örnek teşkil etmesi açısından Tablo 7’de düzenlenmiştir.

Tablo 7. Aileler ve çocuklar için ekonomik güvence alanında 2020 yılında yapılan yardımlar. Harcamalar milyon SEK (İsveç Kronu) olarak hesaplanmıştır.

<i>Aileler ve çocuklar için ekonomik güvence</i>	2020
Ebeveyn Desteği	35 469
Geçici Ebeveyn Desteği	9 975
Hamilelik Desteği	681
Çocuk Parası	33 326
Çocuklu aileler ve gençlere kira yardımı	5 284
Hasta çocuk bakım desteği	3 960
Nafaka	2 636
Evlat edinme desteği	9
Toplam	91 340

Kaynak: Yazar kendisi oluşturdu. Veri kaynağı; Försäkringskassan, 2020.

Görüldüğü üzere İsveç'te sosyal politikalar konusunda uzun bir geçmiş bulunmakla birlikte, sürekli bu politikalar insanlar için nasıl daha faydalı bir hale getirilebilir hususu dinamik bir şekilde tartışılmaktadır. Bu sistem ile insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra devlet, tüm vatandaşlarına adil ve eşit bir hayat standardı ve fırsatlara erişim eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır. Toplumda bir hayat standardı olduğu anda ve insanların artık temel ihtiyaçlarının karşılanmayacağı korkusu ortadan kalktığında insanlar kendilerini mutlu, sağlıklı ve güvenli hissetmektedirler. Bu, aynı zamanda refahta hissetmek demektir. Belirtilen ruh hali içerisindeki insanlar; artık daha fazla düşünme, yeteneklerini geliştirme, kendilerini farklı alanlarda eğitme, meslek edinme vb. durumlara zaman bulacaklardır ki bu da beşeri sermayenin özünü oluşturmaktadır. İyi bir beşeri sermaye ile İnsani Gelişim Endeksi sıralamasında başarılı olmak elbette zor değildir.

3.2.1. Sağlık

İsveç'te ki ilk büyük genel sosyal sigortalar kararı 1913 yılında alındı ve kapsamı yaşlılık ve sakatlık sigortasıydı. 1916 yılında mecliste yeni bir karar alındı. Bu defa tüm iş piyasasını ilgilendiren bir kaza sigortası onaylandı. Genel sağlık sigortası 1955 yılına kadar isteğe bağlıydı, ancak 1953 yılında alınan kararın 1955 yılında uygulanmaya başlaması ile birlikte İsveç'te genel bir hastalık sigortası uygulanmaya başlandı (Edebalk, 2010). Sosyal sigortalar kapsamında 2020 yılında *Aileler ve çocuklar için ekonomik güvence* ve yardım çeşitleri İsveç Sosyal Sigortalar Kurumu verilerine göre örnek teşkil etmesi açısından Tablo 8'de düzenlenmiştir.

Tablo 8. Hastalıkta ve sakatlıkta ekonomik güvence alanında 2020 yılında yapılan yardımlar. (Harcamalar milyon SEK (İsveç Kronu) olarak hesaplanmıştır.)

<i>Hastalıkta ve sakatlıkta ekonomik güvence</i>	2020
Hastalık Parası	41 152

Rehabilitasyon Desteği	799
Hasta Yakını Desteği	180
Diş Tedavisi Desteği	5 956
Uluslararası Sağlık Sigortası Desteği	495
Uzun Süreli Hastalık Desteği	37 551
Hastalar için kira yardımı	5 060
Engellilik Desteği	1 300
İş Sakatlanması Desteği	2 567
Araç Desteği	136
Yardımcı Desteği	23 528
Bulaşıcı Hastalıklar için Destek	127
Toplam	118 851

Kaynak: Yazar kendisi oluşturdu. Veri kaynağı; Försäkringskassan, 2020.

İsveç sağlık sigortaları kapsamında ücretsiz olan hizmetler:

*20 yaş altı ve 85 yaş üstü için devlet sağlık kurumları ücretsiz

*23 yaşına kadar diş tedavisi ücretsiz

*18 yaşına kadar ilaç ücretsiz

Bu sınırlardan sonra da yıllık en fazla ödenebilecek bir tavan rakam vardır. Bu tavan aşıldığında bir yıl hiçbir sağlık hizmeti için ödeme yapılmamaktadır. Aynı şekilde ilaç ile ilgili sistemde de belli bir tavan fiyat vardır, sonraki bir yıl içerisinde alınan ilaçlar ücretsizdir (WEB 30).

3.2.2. Eğitim

İsveç eğitim sisteminin incelenmesi üç farklı döneme ayrılabilir; erken dönem modern sistem, paralel okullar ve tek tip sistem (Ljungberg ve Nilsson, 2008).

- İlk dönemdeki eğitim çoğunlukla evde yapılmak üzere verilen talimatlar doğrultusunda gerçekleştirilmekteydi. İlköğretimdeki ana hedef tüm vatandaşlara bazı dini metinleri okuma ve anlayabilme yeteneği kazandırmak üzerine kurulanmıştı. 1800’lü yılların başında nüfusun % 85-90’ı bir çeşit okuma yeteneğine sahipti. 1820’li yıllarda İsveçli çocukların % 10’undan daha azı resmi bir okul prosedürüne dâhildi. Okul dönemleri bugünkünden daha kısaydı ve derslere katılım düzenli değildi. Bu etkenlerden dolayı o dönemde ilköğretimin beşeri sermaye oluşumuna katkısı önemsenmeyecek derecede azdı. Ortaöğretim okulları 17. yüzyılda daha büyük şehirlerde kurulmuştu ve din adamları ve memurlara temel eğitim verilmesi amaçlanmaktaydı. Okul ile entegre bir mesleki eğitim sistemi 19. yüzyıl ortalarına kadar yoktu. Üniversite seviyesinde eğitim için ise iki üniversite; Uppsala ve Lund ve ayrıca Stockholm’deki Tıp Fakültesi ile devam ettirilmekteydi.

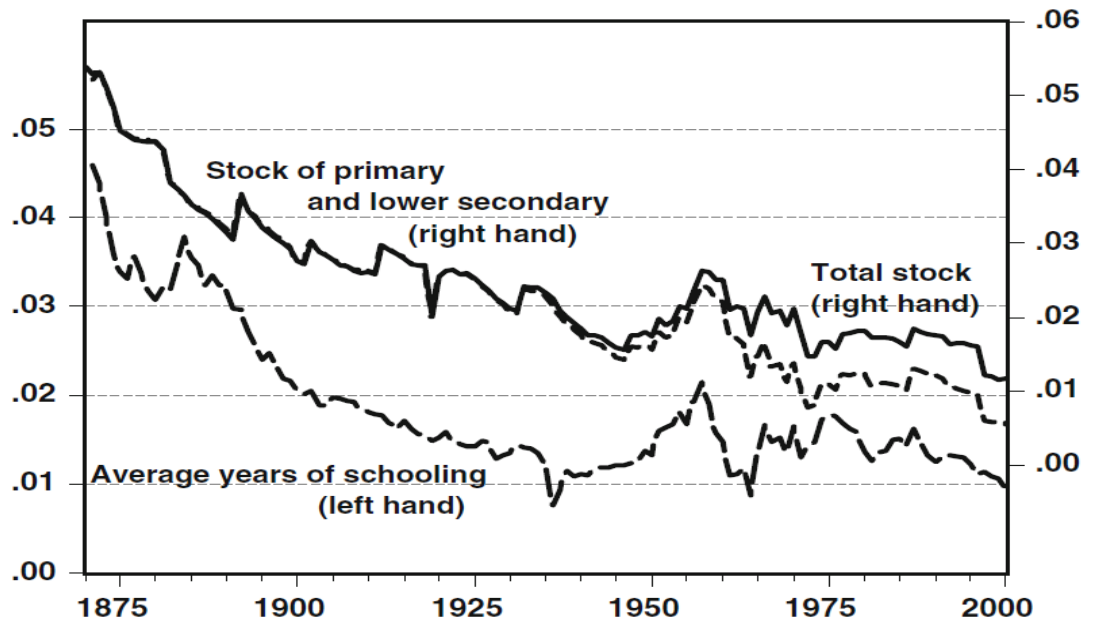
	Compulsory	Voluntary lower secondary	Upper secondary	Vocational	Tertiary	Total education
1870	0.92	0.07	0.01	0.01	0.02	1.03
1880	1.35	0.08	0.02	0.01	0.03	1.49
1890	1.92	0.09	0.02	0.02	0.04	2.08
1900	2.49	0.10	0.03	0.02	0.04	2.67
1910	3.03	0.11	0.03	0.02	0.05	3.24
1920	3.57	0.12	0.04	0.03	0.06	3.82
1930	4.09	0.16	0.05	0.03	0.07	4.40
1940	4.53	0.22	0.06	0.06	0.08	4.95
1950	4.95	0.35	0.09	0.10	0.11	5.60
1960	5.60	0.57	0.14	0.19	0.15	6.66
1965	5.69	0.68	0.21	0.27	0.19	7.04
1970	5.92	0.72	0.34	0.35	0.27	7.60
1975	6.25	0.69	0.47	0.42	0.38	8.21
1980	6.65	0.66	0.60	0.48	0.50	8.89
1985	6.99	0.61	0.76	0.56	0.62	9.54
1990	7.39	0.55	0.93	0.62	0.75	10.24
1995	7.74	0.47	1.08	0.71	0.92	10.92
2000	8.01	0.39	1.20	0.79	1.14	11.52

Şekil 15. 15-65 yaş nüfusta yıl olarak ortalama okullaşma. 1870–2000.

Kaynak: Ljungberg ve Nilsson, 2008:84.

(Compulsory: Zorunlu Eğitim, Voluntary Lower Secondary: Gönüllü Orta(Okul) Eğitim, Upper Secondary: Lise Eğitimi, Vocational: Mesleki Eğitim, Tertiary: Üniversite Eğitimi, Total Education: Toplam Eğitim)

- İkinci dönem, paralel okullar dönemi 1840'lardan 1950'ye kadar olan dönemi kapsamaktaydı. İsveç eğitim sisteminde 1840'lı yıllarda köklü değişiklikler gerçekleştirildi. En önemlilerinden birisi 1842 yılında gerçekleşti ve bu durum ilköğretim için merkezi bir önem taşımaktaydı. Bu yasa kapsamında her mahallede en az bir ilkokul (*folkskola*) kurma mecburiyeti vardı ve öğretmen yetiştirmek için öğretmen okullarının kurulması kararı alınmıştı. Başlangıçta muhalefet ile karşılaşan yasa kısa sürede uygulandı; ancak bu mahalle okulları merkezi devlet tarafından değil de mahalle yönetimleri tarafından finanse edildiğinden okullar arasında erişilebilirlik ve kalite açısından büyük farklılıklar oluşmaktaydı. Daha önce çok farklı şekillerde uygulamaları olan ortaöğretim kurumları 1849 yılında yapılan bir reform ile birleştirildi ve "*läroverk*" olarak adlandırıldı. Yine ortaöğretim alanında teknik okullar kuruldu, "*tekniska läroverk*".

Şekil 16. 15-65 yaş nüfusta okullaşmada yıllık değişim oranı ve ilk- ve ortaöğretimin ilk kısmına ve tüm eğitim kademelerine göre beşeri sermaye birikimi.

Kaynak: Ljungberg ve Nilsson, 2008: 84.

(Stock of Primary and Lower Secondary (Right Hand): Mevcut ilk ve orta eğitimdekiler stoğu, Average years of schooling (left hand): Ortalama Okullaşma Yılları, Total Stock (Right Hand): Toplam stok)

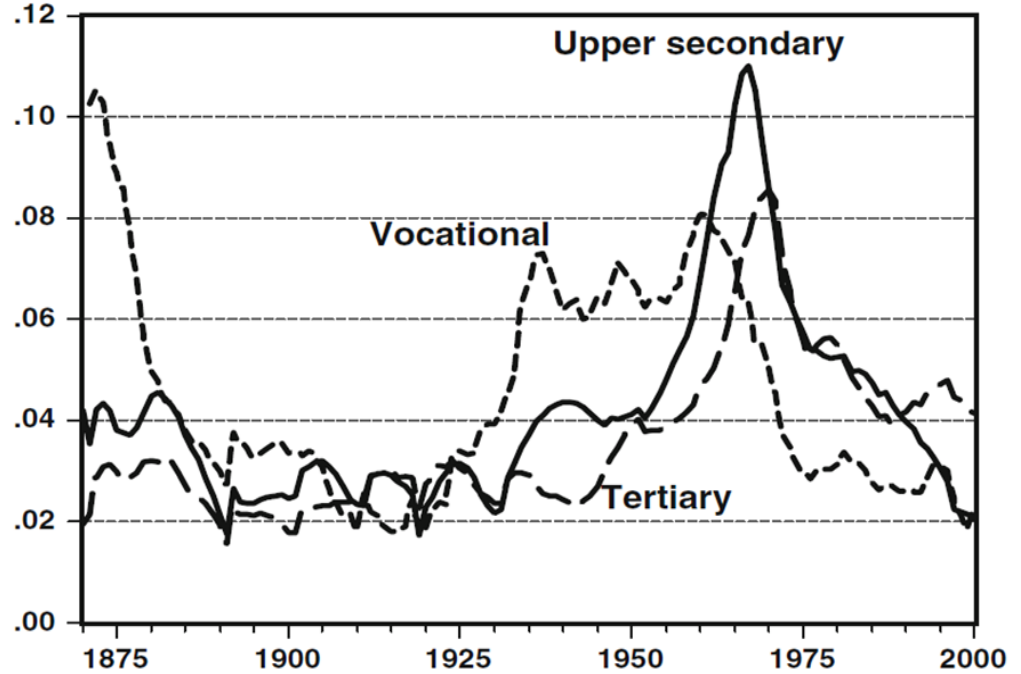
1927 yılına kadar kadınlar devlet ortaokullarına gidemiyorlardı ancak bu tarihte yapılan bir reform ile artık kadınların da devlet ortaokullarına gidebilmelerini sağlayan yasa uygulanmaya başladı. Bu dönemde yükseköğrenim alanındaki gelişmelerin büyük çoğunluğu özel yüksekokulların kurulması ile gerçekleşmiştir. 1820’li yıllarda Stockholm ve Göterborg’de kurulan teknik okullar 1840’lı yıllarda yükseköğrenim kurumlarına dönüştürüldü. Yine bu dönemde dişçilik, ormancılık, işletme, tarım ve ziraat, veterinerlik ve tıp alanlarında yükseköğrenim kurumları kuruldu. Stockholm’de 1878, Göteborg’da ise 1891 yıllarında üniversiteler kuruldu. 1820’li yıllarda temeli atılan meslek okulları 1850’li yıllarda daha iyi yapılanmaya başladı. Mevcut tarım okulları 1851 yılında tekrar düzenlendi. Süt ürünleri okulları 1858 ve ormancılık okulları 1860 yılında kuruldu. Tarım alanında ilk yüksekokul 1887 yılında kuruldu. Meslek okullarında eğitim hem kız hem de erkek çocuklarına yarı zamanlı olarak ve pazar günleri verilmekteydi. Öğrenciler ortalama olarak mesleki eğitimde bir yıldan az süre geçirmektedir. Bu dönemde beşeri sermayenin oluşumu güçlü bir şekilde büyüdü ve ilerleme kaydetti.

Şekil 16’da çizilen tabloda ifade edilmek istenen hususlara göre ortalama okullaşma oranı demografik değişikliklerden etkilenmemekte, ancak beşeri sermaye stoğu üretken nüfusun artışı ile artış göstermektedir. Ortalama okullaşma oranının düşüklüğü ile 20. yüzyıl ortalarına kadar demografi, beşeri sermaye birikimi için önem arz etmekteydi. Ancak, ortalama okullaşma oranındaki değişim ve beşeri sermaye birikimi çoğunlukla benzerlikler göstermektedir. Buradan şu sonuca ulaşılabilir; beşeri sermaye stoğunda öncelikle etken unsur eğitimidir. Demografi ise etken unsurlar arasında ikinci sırada yer almaktadır.

Tek tip eğitim dönemi olan bu dönemde İsveç eğitim sistemi belirgin değişiklikler ile tamamen yeniden yapılandırılmıştır. En önemli değişim ilköğretimde yaşandı; ilköğretim ve ortaöğretimin ilk bölümü birleştirilerek “grundskola” olarak ifade edildi ve ilköğretim zorunlu 9 yıla yükseltildi. Ortaöğretimin üst kısmı ve mesleki okullar 1971 yılında birleştirildi ve “gymnasieskolan” olarak ifade edilmeye başlandı. Yüksek öğrenim alanındaki

reformlar 1977 yılında yapıldı ve bu yeni kurumlar üniversite veya yüksekokul olarak adlandırıldı. Yapılan bu reformlar günümüz İsveç toplumunda hala neredeyse aynı şekilde devam etmektedir; 9 yıl zorunlu eğitim, 3 yıl isteğe bağlı ortaöğretim. Politika olarak belirlenen gençlerin % 50'sinin yükseköğrenim tecrübesi kazanması hedefine ise neredeyse ulaşılmıştır.

Şekil 17'de de zorunlu eğitim ve beşeri sermaye arasında görülen örüntüye benzer bir örüntü ortaya çıkmaktadır, ancak bu şekilde ele alınan isteğe bağlı eğitim olduğu için bazı farklılıklar oluşmaktadır. Mesleki eğitime bağlı beşeri sermaye birikimi zirveyi 1961 yılında görmüştür. Ortaöğretimin ikinci kısmına bağlı zirve 1967 yılında ve yükseköğrenime bağlı zirve ise 1969 yılında görülmüştür. 1975 yılından itibaren görülen beşeri sermaye birikimindeki düşüş eğitim alanında yapılan genişlemelerle telafi edilememiştir, fakat burada temel alınan eğitim şekli “resmi” eğitimidir. “Hayat boyu öğrenme” konusunda yapılan tartışmalar, resmi eğitimden sonra ortaya çıkan beşeri sermaye birikim oranının son yıllarda artışa geçtiğinin bir göstergesi olabilir.

Şekil 17. Beşeri sermaye birikiminin ortaöğretimin ikinci kısmına, mesleki eğitime ve yükseköğrenime gör yıllık değişim oranı, 1870-2000.

Kaynak: Ljungberg ve Nilsson, 2008:84.

Ülkelerin beşeri sermaye birikimi yapabilmesi için bunu mümkün kılan kurumlara sahip olması gerekmektedir. Beşeri sermaye birikimini etkileyen diğer unsurlar; insanların hak ve özgürlükleri, hükümet şekli ve yönetim, hukuk sistemini ve dindir. Ayrıca sermaye piyasalarının doğru ve iyi yönetilmesi ve devletin ekonomi politikasını istikrarlı bir şekilde yürütebilmesi önemlidir. Çünkü insanlar ancak kendilerini güvende hissettiklerinde beşeri sermaye birikimine katkıda bulunacak eylem ve planlar yapmaktadırlar (Goldin, 2016). İsveç bu bahsi geçen unsurlardan bir çoğuna sahiptir. Güvenilir bir hukuk sistemi, vatandaşların kurumlara olan güveni, iyi yönetim, İsveç Modeli ile uzlaşmacı bir şekilde güvence altına alınan sanayi üretimi, insanlara tanınan hak ve özgürlükler, refah sisteminin vatandaşlara kendilerini geliştirebilmeleri için tüm alanlarda eşit fırsat ve imkanlar sağlaması ve bunlara eşit ulaşım imkanlarının sağlanması hususunda dünyada bir çok ülkeye kıyasla iyi olmaları İsveç'in beşeri sermaye birikiminde de üst sıralara yerleşmesini sağlamaktadır.

İsveç Modeli kapsamında işsizlik ve iş piyasasında işgücünün sorunlarına geçici önlemler yerine daha uzun vadeli çözümler üretme amaçlı kurulan *Arbetsmarknadsstyrelsen*'e bağlı olarak çalışan *Arbetsförmedlingen* – Kamu İstihdam Hizmeti sunulmaktadır. Buna göre iş piyasası bağlamında alınan kararlar uygulanmaktadır. Bu kapsamda yapılan uygulamaların bir kısmı; iş hayatı geliştirme (yapılan iş ile ilgili eğitim ve uygulama), iş piyasası eğitimi (kamu kurumu, sosyal güvenlik kurumu ve işverenlerin ortak çalışması), iş arama eğitim ve teknikleri vb.'dir. Belirtilen hususlar insanların işsizlik maaşı olarak sadece evde kalmak yerine aktif olarak iş piyasasının içinde olmalarını sağlayan önlemlerdir. Aynı zamanda iş arayan kişinin yeni yetenekler edinmesini sağlayacak maddi destekli eğitimler de verilmektedir. Ülkedeki beşeri sermaye oranının yüksek olmasına etken unsurlar arasında iş piyasası ile ilgili önleyici bu tedbirler de sayılabilir.

3.2.3. Kültür

İsveçlileri ve İsveç toplumunu anlayabilmek için kültürel özelliklerinin zikredilmesi önem arzetmektedir.

Doğa sevgisi,  evrecilik, bireysellik, dernek ilik, gelenekselcilik, sosyal demokrasi, e itlik ilik, demokrasi, dürüstlük, laiklik, barı  ılık, uzla macılık... Bunlar İsveçlileri tarif etmek için kullanılabilecek başat kavramlardır. Burada en önemli husus aslında sosyal demokrat kavramıdır ki bu kavram diğer kavramları da bir nevi kapsamaktadır. On doku-zuncu yüzyılda gelişmeye ba layan sosyal demokrat hareketi İsveç’te bir sosyal demok-ratik olgu oluşturmuştur ve bu halen günümüze kadar toplumun tamamını etkilemektedir. İsveç sosyal demokrasisi dediğimizde sosyalizm veya komünizm akla gelmemelidir, zira bu kavram sosyalizm ve kapitalizm ideallerinin bir birleşimidir. Ülkede sosyal demokrat parti seçimi kazanmasa da, tüm kurumlar ve sistem bu siyasi görüş çerçevesinde  ekil-lenmi tir ve  eillenmeye devam etmektedir. Yani sa  partiler kazansa da İsveç sosyal demokrasi ile yönetilmektedir. İsveç’e özgü bu kavramın altı temel değeri vardır; eşitlik, özgürlük, demokrasi, dayanışma, güvenlik ve verimlilik. Bu sistem İsveç Modeli veya “insani kapitalizm” olarak da ifade edilmektedir ve i  dünyası, hükümet ve i  gücü ara-sındaki i birli ine bağımlıdır. Sosyal demokrasi, toplumu çoğunlukla kapitalizmin eşit-sizli inden ve merkezi otoriter planlamanın verimsizli inden kurtarmıştır (Gannon ve Pillai, 2016:111-120).

İsveç’i tanımlamak için İsveçlilerin kullandığı terim “lagom”dur. Sosyal demokrasiyi an-layabilmemiz için bu kavramı anlamamız gerekmektedir. Kavram “orta yol” veya “ma-kul” anlamlarına gelmektedir. Kelime kökeni olarak “lag” grup ve “om” etrafında demek-tir ve kökeninin bir halka şeklinde oturup bir bardağı paylaşan erkeklerden geldiği s y-lenmektedir. Burada temel fikir kendi payına d  enden fazlasını almamak ve böylelikle herkese eşit şekilde pay d  mesini sağlamaktır (Gannon ve Pillai, 2016:111-120). Aslında bu fikir tam da tüm İsveç toplumuna sirayet etmiştir. Örneğin açık büfede kahvaltı/yemek sunan bir yere gidildiğinde tabaklar alabildi ince doldurulmaz, herkes yiyebilece i kadar ve diğerlerine kalacak şekilde alır veya okulda verilen yemekte öğretmenler mutlaka   -rencileri “Yiyebilece iniz kadar alın, doymazsanız ve diğer herkes hakkını aldığında ye-mek kalırsa tekrar alabilirsiniz, ancak  u anda sadece hakkınız olan payı alabilirsiniz”

diyerek uyarır. Çocuklar küçüklükten itibaren bu şekilde uyarılıp, yetiştirildiği için yetişkin bir birey olarak toplumda yaşamaya başladığında zaten kendiliğinden bu kuralı hayatın tüm alanlarında uygulamaya başlamaktadır.

İsveçliler uzlaşmacı insanlardır, her zaman bir orta yol bulma çabasındadırlar. Zaten tamda bu uzlaşmacı özelliklerinden dolayı ülkeyi refah toplumuna götüren İsveç Modelini bir nevi icad edip uygulamışlardır. Mantıklı ve pratik insanlardır, ancak bu ikisi arasında bir seçim yapmak zorunda kalırlarsa pratik olmayı tercih ederler, zira bunun örneği 200 yıldır savaşa katılmamaları olarak gösterilebilir. Çünkü İsveçlilere göre savaşmak anlaşmazlığın pratik bir çözümü değildir. Savaşta kazanan taraf olmaz. (Gannon ve Pillai, 2016:111-120).

Çok sert bir doğası olan İsveç'te insanlar, bu zorlu doğa şartlarında hayatlarını sürdürebilmek için doğa ile yaşadıkları sorunlara çözüm üretmek zorunda kalmışlardır. Bu yüzden onlar için mühendislik önemli bir alandır, çünkü sorunlarına çözümleri genellikle mühendisler üretmektedir. Yüzölçüm olarak büyük bir ülkede az nüfus olunca insanların yaşam alanlarının arasındaki mesafeler uzaktır ve bu yüzden insanlar hep doğa ile iç içe yaşamışlardır. Bu da İsveçlilere bugün bile devam eden doğa sevgilerini kazandırmıştır. Nitekim İsveç, çevre koruma kanununu 1909 yılında dünyada ilk yasalaştıran ülkedir. Örneğin oryantiring sporu aslında biraz önce bahsettiğimiz doğa koşullarından dolayı ortaya çıkan bir spor dalıdır ve günümüzde tüm dünyaya yayılmıştır. Amaç, pusula veya herhangi bir araç olmadan ıssız bir ormanda yolunu bulmaktır. İsveçlilerin doğa sevgisine başka güncel bir örnek dünyaca meşhur olan çevreci genç kız Greta Thunberg'dir. İsveç'te bireysellik aslında bir nevi toplumdaki fertleri geliştirmektedir. Çünkü bireysellik, kendini geliştirmek/gerçekleştirmek olarak algılanmaktadır. Örneğin insanlar hafta sonları ve yaz tatillerinde kırsalda, doğa ile iç içe ve insanlardan ırak evlerine gitmektedirler. Burada belki de tüm ziyaretleri boyunca hiç insana rastlamayacaklardır. Bununla birlikte kitap okumakta, yürüyüş ve spor yapmakta, balık tutmakta veya kendilerini geliştirecek diğer hobiler ile ilgilenmektedirler. İsveçliler yalnız kalmayı seven insanlardır, ancak bunu toplumda diğer insanlarla karşılaşmamak için yapmaktadırlar. Çünkü diğer insanlarla iletişim ve diyalog halinde olduğunda mutlaka bir şekilde toplum baskısı hissedilecektir. O yüzden kendilerini yalnız ve tek başlarına geliştirerek bir nevi bireysellik içinde yaşamaktadırlar. Dernekler ülkesi olarak bilinen bu ülkede, dernek ve toplu-

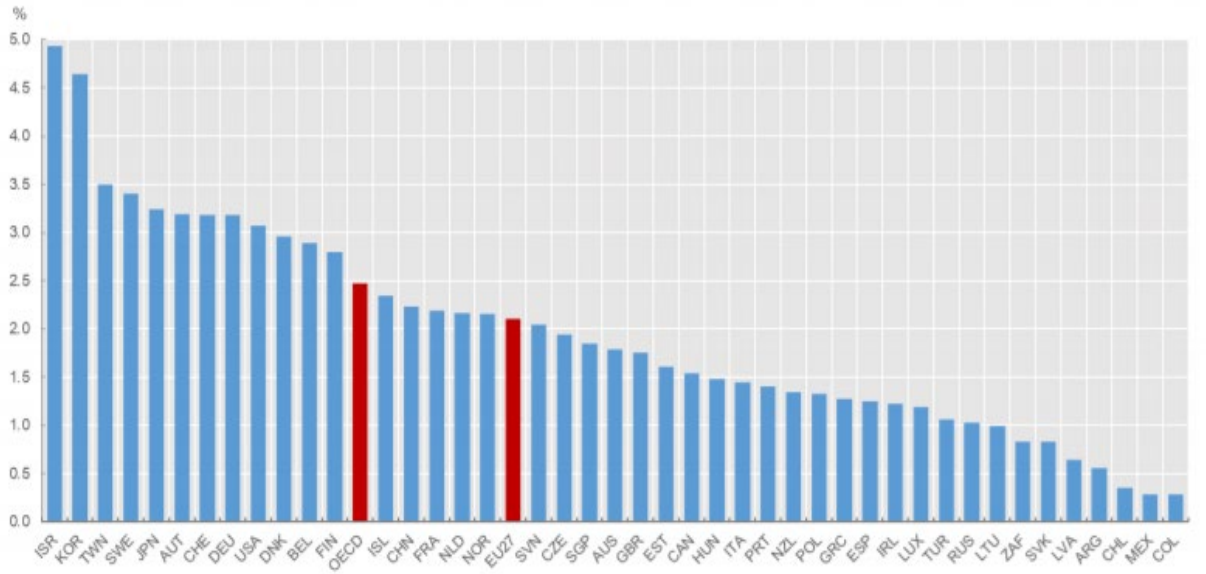
luk çalışmalarında bile bireysellik mevcuttur. 200.000 üyesi olan dernek/kuruluş bulunmaktadır. Bu demek oluyor ki her 100.000 insana 2.000 dernek/kuruluş düşmektedir. Bu biraz önce bahsedilen bireysellik olgusu ile çelişmektedir; milli bir özellik olan bireysel izolasyon ile grup halinde bir hedef doğrultusunda çalışmak çelişmektedir ancak burada örgütsel yapının kabul edilmesinin tek sebebi bir şeyler yapabilmenin en pratik ve verimli yolu olmasıdır. Fakat bu yapılar içerisinde üyeler arasındaki etkileşim resmi bir şekilde sürdürülürken, bireyin izolasyonu muhafaza edilmektedir (Gannon ve Pillai, 2016:111-120).

3.3. İNSANİ KALKINMADAKİ EKONOMİK POLİTİKALAR

İncelememizde buraya kadar yazılanlarda görüleceği üzere İsveç insani kalkınmadaki ekonomi politikalarında geçici çözümlerden ziyade, kalıcı ve verimli çözümler üretmeye odaklı bir ekonomik politika belirlemiştir. Tüm sistem ülkenin elinde bulundurduğu beşeri sermayeyi en verimli ve pratik şekilde kullanmak ve elde edilen karı olabildiğince eşit bir şekilde vatandaşlar arasında paylaşmak üzerine kurulmuştur. Bu bölümde beşeri sermaye açısından en önemli politikalardan olan İsveç özelinde AR-GE ve girişimcilik politikaları incelenecektir.

3.3.1. AR-GE

Araştırma ve geliştirme, yani kısaca AR-GE, OECD tarafından “bilgi dağılımını artırmak amacıyla sistematik olarak sürdürülen yaratıcı çalışma ve bu bilginin yeni uygulamalar yaratmak için kullanılması” olarak tanımlanmıştır (OECD, t.y.).

Şekil 18. Mart 2021 tarihinde ülkelere göre GSYH'dan AR-GE yapılan yatırımlar, yüzde olarak.

Kaynak: OECD, 2021.

(ISR: İsrail, KOR: Güney Kore, TWN: Tayvan, SWE: İsveç, JPN: Japonya, AUT: Avusturya, CHE: İsviçre, DEU: Almanya, USA: ABD, DNK: Danimarka, BEL: Belçika, FIN: Finlandiya, OECD: EKİÖ, ISL: İzlanda, CHN: Çin, FRA: Fransa, NLD: Hollanda, NOR: Norveç, EU27: AB27, SVN: Slovenya, CZE: Çek Cumhuriyeti, SGP: Singapur, AUS: Avustralya, GBR: Birleşik Krallık, EST: Estonya, CAN: Kanada, HUN: Macaristan, ITA: İtalya, PRT: Portekiz, NZL: Yeni Zellanda, POL: Polonya, GRC: Yunanistan, ESP: İspanya, IRL: İrlanda, LUX: Lüksemburg, TUR: Türkiye, RUS: Rusya, LTU: Litvanya, ZAF: Güney Afrika, SVK: Slovakya, LVA: Letonya, ARG: Arjantin, CHL: Şili, MEX: Meksika, COL: Kolombiya)

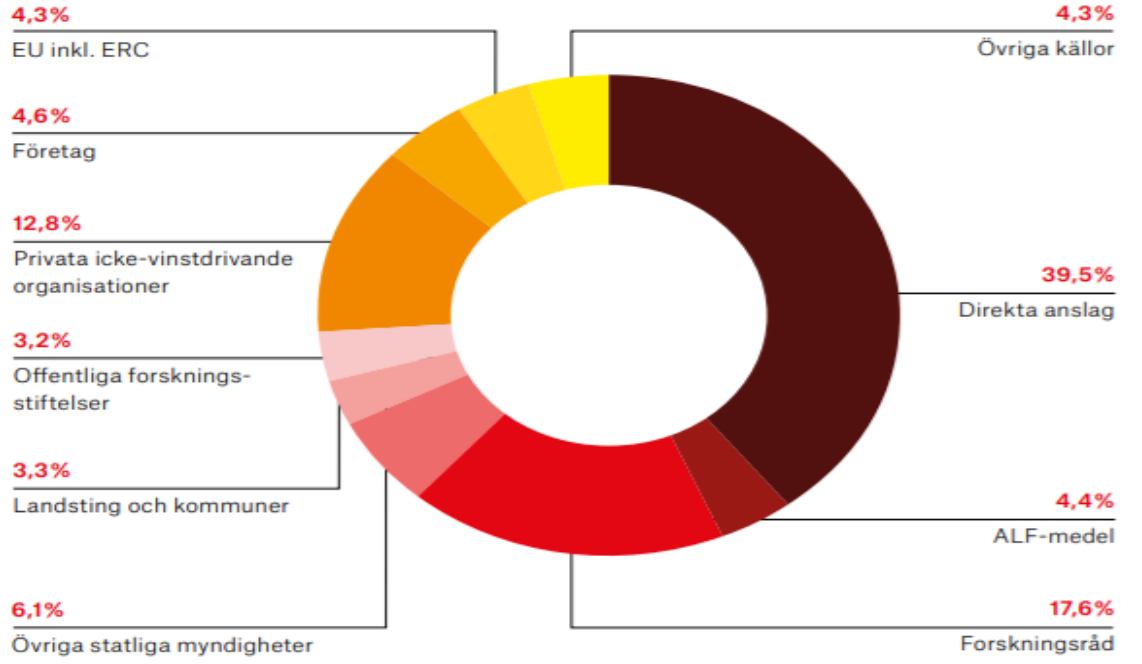
AR-GE, yani araştırma & geliştirme ile ilgili yatırımlar gün geçtikçe ülkelerin toplam bütçesinden daha fazla pay almaya devam etmektedir. Hayatı kolaylaştıran fikirler, ürünler, süreçler ve hizmetler geliştirmek için AR-GE şarttır. Yeni icatlar, inovasyonlar artık bir zorunluluk haline gelmiştir, çünkü küreselleşen dünyada zaman çok kıymetlidir ve zamandan tasarruf etmek için sürekli yeni buluşlara ihtiyacımız vardır. İsveç bunun önemini farkedenden ülkeler arasında en üst sıralarda yer almaktadır ki sadece bu amaç için bir kurum açmıştır.

Tablo 9. Sayılarla İsveç'te AR-GE

SAYILARLA İSVEÇ'TE AR-GE				
	İş Sektörü	Üniversite ve Yüksekokullar	Kamu	Kar Amacı Gütmeyen Özel Sektör
2015 yılında AR-GE'ye yapılan yatırım 137 milyar SEK; GSYH'nin % 3,28'i.	95 Milyar SEK; İsveç'in toplam AR-GE yatırımlarının %70'ine tekabül etmektedir	37 Milyar SEK; İsveç'in toplam AR-GE yatırımlarının %27'sine tekabül etmektedir	İsveç'in toplam AR-GE yatırımlarının %3'üne tekabül etmektedir	İsveç'in toplam AR-GE yatırımlarının %1'inden daha azına tekabül etmektedir
2015 yılında milyon kişi başına düşen tam zamanlı çalışan araştırmacı sayısı	6971			

Kaynak: Yazar kendisi oluşturmuştur. Veri: İsveç İstatistik Kurumu

İsveç Ticaret Bakanlığına bağlı olarak açılan bu kurumun adı *Vinnovad* ve amacı İsveç'in inovasyon kapasitesini artırarak sürdürülebilir büyümeyi sağlamaktır. Kurum AB'nin araştırma ve gelişme için mevcut çerçeve programının irtibat kurumu ve aynı zamanda hükümetin inovasyon politikaları alanındaki uzman kurumudur. Kurumun çalışma şartları ve alanıyla ilgili mevzuat İsveç hükümeti tarafından belirlenmektedir ve çalışmalarının çıkış noktası BM'nin 2030 yılı için belirlediği hedeflere *-Ajanda 2030-* ulaşmak için yürütülen çalışmalardır. Şirketlerin/firmaların karşılaştığı sorunlara fark oluşturan inovasyon odaklı çözümler bulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca tecrübe paylaşımı için etkinlikler düzenlenmektedir. *Vinnova* destekleri ile şirket/firma ve kuruluşlar, fikirleri üretime geçirmeden önce deneme fırsatı bulmaktadır. Araştırma ve inovasyona yapılan yıllık destek miktarı ortalama üç milyar İsveç kronudur (SEK) (WEB 32).

Şekil 19. Üniversitelerin AR-GE yatırımları aldığı kaynaklar, 2017.

Kaynak: WEB 31.

(EU inkl. ERC: Avrupa Araştırma Kurulu dahil AB, Företag: Şirketler, Privata icke-vinstdrivande organisationer: Özel kar amacı gütmeyen kuruluşlar, Offentliga forskningsstiftelser: Kamu Araştırma Vakıfları, Landsting och Kommuner: Bölgesel yönetimler ve belediyeler, Övriga statliga myndigheter: Diğer kamu kurumları, Övriga källor: diğer kaynaklar, Direkta Anslag: Doğrudan devlet yardımı, ALF-medel: Tıp eğitimi ve araştırma alanlarında bölgesel yönetimler tarafından yıllık başvuru ile dağıtılan hibe, Forskningsråd: Araştırma kurulları)

İsveç'in inovasyon alanındaki en önemli hedefi BM'nin Ajanda 2030, yani 2030 hedefleri doğrultusunda çalışmalar yapmaktır. Bu hedefler kapsamında İsveç özelinde uygulanan eylem planları ve tamamen veya kısmen ulaşılan hedefler ile ilgili İsveç İstatistik Kurumu (İİK) Ajanda 2030 hedeflerinin belirlendiği yıl olan 2015 yılında hükümet tarafından talep edilen bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda inovasyon alanını ilgilendiren hedef, dokuz numaralı hedeftir; *Sürdürülebilir Sanayi, İnovasyonlar ve Altyapı* (WEB 33).

Aynı konuda hükümet tarafından 2021 yılında hazırlanan raporda 2009 ile 2011 yılları arasında azalan AR-GE yatırımlarının, 2011*2019 yılları arasında tekrar arttığı belirtilmiştir. Ticaret alanında yapılan AR-GE yatırımları 2019 yılında GSYH'nin %2,44'üne çıkmıştır ve bu da 2007 yılından itibaren ulaşılan en yüksek rakamdır. 2018 yılında İsveç'in AR-GE'ye yaptığı yatırımlar GSYH'nin %3,4'üne tekabül etmektedir ve milyon

kişi başı araştırmacı sayısı 2013 ile 2017 yılları arasında sürekli bir artış göstermiştir. İnovasyon alanında İsveç'in önündeki süreçte daha fazla çalışmalar yapması gereken alanlar iklim ve çevre, dijitalleşme ve beceri kaynaklarıdır. Yapılan yatırımların olumlu geri dönüşleri olmuştur. Bu durum örneğin bu yeni tekniklerin yayılmasında, yeni patentler, artan bilgi seviyesi ve yeni işbirliği alanlarının oluşmasında görülebilmektedir. Hükümet uygulanan akıllı sanayi stratejisi sayesinde küçük ve orta ölçekli şirketlerin daha yüksek oranda inovasyonlara katılıp bunları uygulamakta olduğu kanaatine varmıştır (WEB 34).

Bilimsel araştırmalara verilen desteklerin çoğunluğu, alan kısıtlaması yapılmaksızın tüm başvuranlara açılarak bilim kurulu tarafından değerlendirilmektedir (WEB 35).

Tablo 10. Horison 2020 (Ufuk 2020) AB projeleri kapsamında ülkelere göre kabul edilen bilimsel araştırma başvuruları.

Rankning	Land	Beviljade medel (miljoner euro)	Land	Beviljade medel per capita (euro)
1	Tyskland	6 190	Island	252
2	Storbritannien	5 451	Luxemburg	179
3	Frankrike	4 424	Nederländerna	178
4	Spanien	3 651	Cypern	174
5	Italien	3 380	Danmark	173
6	Nederländerna	3 065	Belgien	167
7	Belgien	1 898	Finland	162
8	Sverige	1 403	Norge	155
9	Österrike	1 123	Irland	142
10	Schweiz	1 122	Sverige	139
11	Danmark	1 002	Schweiz	132
12	Grekland	898	Österrike	127
13	Finland	895	Slovenien	109
14	Norge	821	Estland	106
15	Israel	727	Israel	86

Kaynak: WEB 31.

(Rankning: Sıralama, Land: Ülke, Beviljade Medel (Miljoner Euro): Kabul Edilen Hibe Miktarı (Milyon Avro), Beviljade Medel Per Capita (Euro) – Kişi başı Kabul Edilen Hibe Miktarı (Avro)
Tyskland: Almanya, Storbritannien: Britanya, Frankrike: Fransa, Spanien: İspanya, Italien: İtalya, Nederlanderna: Hollanda, Belgien: Belçika, Sverige: İsveç, Österrike: Avusturya, Schweiz: İsviçre, Danmark: Danimarka, Grekland: Yunanistan, Finland: Finlandiya, Norge: Norveç, Israel: İsrail, Island: İzlanda, Luxemburg: Luksemburg, Cypern: Güney Kıbrıs Rum Cumh., Irland: İrlanda, Slovenien: Slovenya, Estland: Estonya).

3.3.2. Girişimcilik

Girişimcilik girişimci olma eylemidir. Bir diğerk şekilde girişimci, yeni bir fikri veya icadı başarılı bir inovasyona çevirmeye istekli ve bunu yapma kapasitesi olan kişi olarak tanımlanabilir. Fransız geleneğine göre girişimci “inovasyon, finans ve ticaretteki yeteneğini kullanarak inovasyonu ekonomik ürüne dönüştürme çabasinda olan kişidir”. Son yıllarda bu alan genişleyerek sosyal, siyasi ve uluslararası girişimciliği de kapsamaya başlamıştır. Sosyal girişimcilik daha çok kâr amacı gütmeyen girişimcilik etkinliklerini ifade etmektedir. Akademik girişimcilik, kadın girişimciliği ve etnik girişimcilik (göçmen ve mültecilerin yeni ülkelerindeki girişimci rollerine odaklanmaktadır), zikredilebilecek diğerk yeni girişimcilik alanlarıdır (Abouzeedan ve diğerkleri, 2010). Girişimcilik İsveç’te teşvik edilen bir alandır ve bunun için İsveç Ticaret Bakanlığı bünyesinde, tıpkı inovasyon için olduğu gibi, müstakil bir kurum kurulmuştur. Bu kurumun adı “Tillväxtverket”tir ve amacı sürdürülebilir ticari etkinlikleri ve bölgesel büyümeyi desteklemek, ve maddi imkanlar sunmaktır. Bazı destekler doğrudan şirkete veya şirket sahibi adaylarına yöneliktir; bazıları ise şirketleşmeyi etkileyen şartları geliştirmek için kullanılmaktadır. Bu kurumun sağlamış olduğu en önemli destekler; bilgi, ağı ve finansmandır (WEB 36).

İsveç’te girişimciliğin tarihi çok uzun yıllara dayanmaktadır. Sıklıkla görülmeye başlanması için 150 yıl öncesine kadar gidilmektedir. Ülkede girişimcilik özellikle 1920 krizinden önce çok yaygındır (Johnson, 2019). Birinci dünya savaşından sonra bir darbeyi önlemek amaçlı politikacılar sekiz saatlik iş günü ve genel oy hakkını uygulamaya başlamışlardır. Belediyeler greve giden işçilerin ailelerine bakmakla yükümlü kılınmıştır. Savaştan sonra oluşan süper enflasyon ile mücadele edebilmek için İsveçli politikacılar sıkı bir para politikası uygulamaya başlamıştır. Artık şirketler için rasyonelleşme veya ölme zamanıdır. Bankalar büyük şirketlerin üçte birini devralmak zorunda kalmışlar ve işsizlik artmıştır. Bu ortamda yapılan araştırmalar, 1930’lu yıllarda oluşturulan “İsveç Modeli” ile sonuçlanmıştır. Bu işçi ve işveren arasında uzlaşmacı bir modeldir; her iki tarafta toplumun gelişmesi, kâr ve gelirlerin eşit dağıtılabilmesi için çaba gösterecektir ve orta yolu bulacaklardır. 1950’li yıllardan itibaren, zamanın şartlarından dolayı, yavaşlayan girişimcilik alanı, şartların tekrar girişimciler lehine dönmesiyle 1990’lı yıllarda gelişmeye başlamıştır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi Sovyetler Birliğinin dağılması; ve onunla

birlikte Çin ve Hindistan’da da milyonlarca şirket sahibinin özgürce ticaret ve iş yapabil-
meleridir (WEB 37).

İsveç refah sisteminin kurulmasında önemli rol oynayan girişimciler refah toplumunun
inşa sürecinde etki ve katkılarına göre üç gruba ayrılmaktadır (Johnson, 2019):

- * “Geleneksel” anlamda ticari etkinlik yürüten işyeri sahipleri: Bunlar ça-
lışanları ve onların aileleri ve bazen de bir toplumun tamamı için kapsamlı
refah kurumları oluşturmuştur. Bu gelenek on yedinci yüzyılda demiryol-
larının gelişmesi ile başlamıştır. Yirminci yüzyıla kadar birçok büyük şir-
ket nispeten kapsamlı refah programları yürütmektedir.
- * Refah alanında şirket veya başka özel etkinlikler yürüten girişimciler:
Sağlık, çocuk bakımı ve eğitim alanlarındaki birçok refah alanlarının kök-
leri on dokuzuncu yüzyılda şahsi girişimcilerin kurduğu oluşumlardan gel-
mektedir.
- * Bağış veya şahsi çalışmaları ile refah katkılarını destekleyen şirket sa-
hipleri.

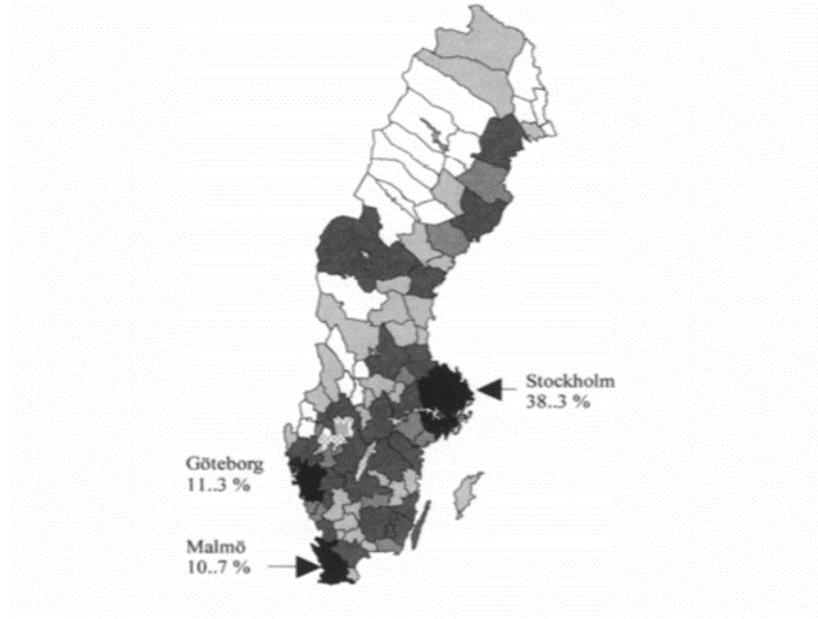
Tablo 11. Sayılarla İsveç’te Girişimcilik.

SAYILARLA İSVEÇ’TE GİRİŞİMCİLİK
Aktif olarak bir şirket kurmakta olan veya genç bir şirket yürüten 18-64 yaş arası nüfus: 2019 - % 8,3 2020 - % 7,3
Şirket yürüten erkek oranı kadın oranına kıyasla daha fazla: erkeklerin % 9,7’si, kadınların ise % 4,8’i kendilerini girişimci olarak tanımlamaktadır.
2000’li yılların başından itibaren İsveç’te girişimcilik hızlı bir artış kaydetmiştir; ortalama yılda % 4 artış gösterirken son yıllarda bu ikiye katlanarak %8’e çıkmıştır ve 2019 yılında zirveyi ulaşmıştır.
2000-2019 yılları arasında İsveç’te gerçekleşen girişimcilik artışındaki payın %61’i erkeklere, % 39’u kadınlara aitti. Ancak yüzdelik olarak kadınlar arasındaki girişimcilik erkeklerinkinden daha yüksekti: kadınlar-%116 / erkekler-%89.
Nüfusun %80’i İsveç’te şirket kurmanın kolay olduğunu düşünüyor.
Erkeklerin %62’si, kadınların ise %42’si kendilerinde şirket kurma yeteneği olduğunu düşünüyor.
Erkeklerin %44’ü, kadınların ise %49’u başarısız olma düşüncesinin kendilerini şirket kurma girişiminden vazgeçireceğini düşünüyor.
Girişimcilerin %12’si gelecek beş yıl içerisinde şirkete 20 veya daha fazla çalışan alınabileceğine inanıyor; 2019’da bu oran %10’du.

Kaynak: GEM raporu, 2021. Yazar tarafından oluşturuldu.

Beşeri sermayenin girişimcilik ile ilgili önemi ilk defa 1921 yılında ekonomist Frank Knight tarafından vurgulanmıştır. Knight'a göre bir insanın girişimcilik etkinliğinde bulunabilmesi için ticari fırsatları diğer insanlardan daha başarılı bir şekilde tanımlıyor olması gereklidir. Timothy Bates'in yaptığı bir araştırmaya göre, burada temel alınan beşeri sermaye eğitimidir. Yüksek eğitim almış olan girişimciler daha düşük seviyede eğitim almış olan girişimcilerin kurduğu firmalara kıyasla hem daha iyi finanse edilmekte hem de daha uzun ömürlü olmaktadır (Karagiannis ve Weitzberg, 2017).

Yüksek eğitilmiş bir nüfusa sahip olan İsveç girişimcilik alanında pek çok teşvik uygulamaktadır. Daha ilkokuldayken bağımsız düşünme ve bağımsız olmayı öğreten bir sisteme sahip olan ülkede yetişen insanların girişimci ruhu gelişmiş olmaktadır. Çünkü onlar hayatlarının her döneminde bağımsız ve özgür düşünmeyi öğrenmektedir; nitekim yukarıda ifade ettiğimiz gibi proje kaynaklarına yapılan başvurularda bile çağrılarda başlık belirlenmeyerek insanlar, özgür düşünmeye sevk edilmektedir. Yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi nüfusun %80'i İsveç'te bir şirket kurmanın kolay olduğunu düşünüyor. Bunu teşvik eden yasa 1864 yılından bu yana İsveç'te uygulanmaktadır: "*Näringsfrihet*", ticaret özgürlüğü, yani her vatandaşın istediği alanda şirket kurabilme özgürlüğü. Aslında teşvikler sadece bu yasa ile sınırlı değil. İsveç'te insanları girişimciliğe teşvik eden, ayrıca iş piyasası ile ilgili teşvik edici birçok uygulama mevcuttur. Çalışılan işyerinde en az altı aydır çalışılıyorsa kanunlara göre; işinden, işverene üç ay öncesinden haber vermek şartı ile, altı ay izin alarak kendi işini kurabilme veya hali hazırda devam eden bir şirketi işletebilme hakkı bulunmaktadır. Fakat en önemli şart bu şirketin çalışılan iş yerine rakip olmamasıdır. Bu ve bunun gibi iş piyasası düzenlemeleri teşvik edici politikalardır ve beşeri sermayeyi ülke ekonomisine kazandırmaktadır.

Şekil 20. Beşeri sermayenin (üniversite eğitimi olan) yerel iş piyasasındaki dağılımı.

İsveç'teki toplam beşeri sermayenin tamamının yüzdesi.

Kaynak: Andersson, Gråsjö ve Karlsson, 2007.

3.4. İNSANİ KALKINMADAKİ SİYASAL POLİTİKALAR

İsveç nüfus olarak 10 milyon sınırını henüz aşmıştır. Ülkenin 2020 yılı sonunda nüfusunun %19,7'si yurtdışı doğumludur (WEB 38). İsveç dünyada feminist dış politika uygulayan ilk ülkedir. Bu bölümde İsveç'in beşeri sermaye açısından göçmenler ve cinsiyet eşitliği alanlarında uyguladığı politikalar incelenecektir.

3.4.1. Göçmen Politikası

İsveç dünyanın en cömert göçmen/iltica politikalarından birine sahiptir. Yapılan bir araştırmada 1982-2001 yılları arası İsveç, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki ülkeler içinde, kişi başı mülteci kabul eden ülkeler sıralamasında ikinci sırada yer almıştır (WEB 39). Ülkeye kabul edilen bu insanların mevcut sisteme uyum sağlaması için bir bakanlık mevcuttur; Adalet ve Göç Bakanlığı. Bu bakanlığa bağlı pek çok kurum aracılığı ile İsveç, esasında bir göçmen politikası değil entegrasyon politikası uygulamaktadır.

İsveç'in 1970'lerden itibaren uyguladığı göçmen politikası, hem göçmenler hem de mülteciler için uygulanan politikaları kapsamaktadır. Politikanın hedefi göçmenlerin de ülkedeki diğer vatandaşlar ile eşit hayat şartlarına sahip olmalarının sağlanmasıdır. Buna göre göçmenler kendi kültürel kimliklerini ve dillerini korumayı seçebilmekteydiler. Çoğunluk halk ve azınlık halklar arasında dayanışma ve hoşgörüye dayalı bir işbirliği amaçlanmaktaydı. Ancak bu politikaların, göçmenleri toplumdan soyutladığı ve ayrı bir grup olarak görülmelerine yol açtığı düşünüldüğü için eleştirilere hedef olmuştur. İsveç'in gelecekteki entegrasyon politikaları için 1997 yılında yeni bir çizgi ve amaç belirlenmiştir. Politikaları uygulamak için "*Integrationsverket*" (Uyum Kurumu) kurulmuştur. 1998 yılında kurulan bu kurumun faaliyetlerine 2007 yılında son verilmiştir. Sonrasında kurumun üstlendiği konularda ve göçmen ve mülteciler ile ilgili diğer alanlarda yetki sahibi olarak günümüzde halen varlığı devam eden *Migrationsverket* kurulmuştur. Bu yeni entegrasyon veya uyum politikasının ana amaçları çoğulculuk, katılım ve kendi kendine yeterlidir. Mevzu bahis politikanın hedefleri (Denetleme Raporu, 2002):

- *etnik veya kültürel kökenine bakılmaksızın herkes için aynı haklar, sorumluluklar ve imkanlar,
- *toplumun temelinde çoğulculuk,
- *toplumda demokratik değerleri temel olarak gören ve farklılıklar için karşılıklı hoşgörü ile tanımlanan bir gelişimdir. Bu hedef için herkes, kökeni ne olursa olsun, katılım sağlayacak ve eşit derecede sorumlu olacaktır.

İsveç'te yapılan birkaç araştırmanın ulaştığı sonuçlara göre, ülkeye gelen göçmen veya mülteci, alanında ne kadar eğitilmiş, bilgili ve tecrübeli olursa olsun, yeni ülkesi hakkında iyi bilgilere sahip değilse ve o ülkenin dilini bilmiyorsa iş piyasasında başarılı olması çok mümkün değildir. Yani göçmen ve mültecilerin yeni ülkelerinde başarılı olmalarındaki en önemli etken, o ülkeyi iyi tanımak ve dilini öğrenmektir. Bu noktada beşeri sermayenin yanı sıra ülke özelinde bir beşeri sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır (Kullvén ve Köhler, 2015). İsveç'in 1997 yılından itibaren uygulamaya başladığı göçmen politikasında, göçmenlere ülke özelinde beşeri sermaye kazandırabilecek birçok uygulama mevcuttur. Bu anlamda bu politikaların başarısız olması için bir neden görülmemektedir

İsveç doğumlu ve İsveç dışında doğmuş olanlar arasında patent başvuruları özelinde yapılan bir araştırmada, İsveç'te yaşayan göçmenlerin İsveç doğumlulara kıyasla patent

alma olasılığının çok daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bu fark 1961’de veya sonrasında doğanlar için daha yüksektir. Bunun en önemli nedeni ise göçmenlerin İsveç özetinde beşeri sermaye eksiklikleri ve seçilerek gelen göçmenlerden olmamalarıdır (Zheng ve Ejermo, 2015). Bu sonuçlara göre göçmenlerin beşeri sermaye alanında ülkeye çok fazla katkı sağlayamamalarının nedenleri arasında dil unsuru, ülke bilgisi, kişisel network, vasıfsız olmak gibi etkenler öne çıkmaktadır.

Dünyada bir çok ülkeye kıyasla yüksek ve eşit şekilde dağıtılmış ortalama bir gelir düzeyine sahip olan İsveç bu anlamda vasıfsız işçilerin hedefi haline gelmektedir ve bu da gelen bu işçilerin ülkenin beşeri sermaye birikimine olumsuz etki etmesi demektir. Yetişkin olarak ülkeye gelen vasıfsız bir işçiye eğitip beşeri sermaye birikimine dahil etmenin, bu alanda uygulanan tüm politikalara rağmen sonuç vermeme olasılığı yüksektir. Ayrıca diğer gelişmiş ülkelere nazaran İsveç’in çok yetenekli işçi/çalışanlara verdiği maaş nispeten düşük kalmaktadır ve bu da vasıflı göçmenlerin İsveç’i tercih etmeme nedenleri arasındadır. İsveç 1995 yılından itibaren göçmen politikasında mültecilere, iltica başvurusu yapanlara ve aile bağları (eş, çocuk, anne-baba vs.) ile gelen göçmenlere öncelik tanımıştır. Bununla birlikte bu durum da İsveç’e gelen göçmenlerin vasıflıdan ziyade vasıfsız olmaları oranını arttırmıştır. İsveç’te yaşayan göçmen profiline bakıldığında, vasıflı olanların büyük çoğunluğunun mülteci veya iltica edenler olduğu görülmektedir; yani kendi istekleri ile gelenler değil (Zheng ve Ejermo, 2015).

İsveç hükümeti vasıflı işçi alanında bir eksiklik olduğunu gözlemlemiştir. Bu yüzden İsveç’in teknoloji ve inovasyon alanlarında rekabet gücünün artırılması için pozitif seçim yapılabilecek politikalar uygulamaya koyulmuştur. Örneğin 2001 yılından bu yana vasıflı bir meslekte çalışan yabancı uyruklu vatandaşlar için ilk 5 yıla kadar gelirinin %25’i vergiden muaf kılınmıştır (Zheng ve Ejermo, 2015).

3.4.2. Cinsiyet Eşitliği

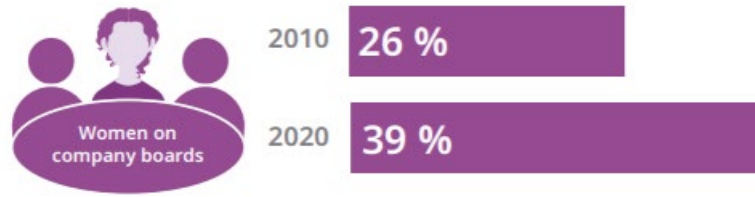
İsveç’te cinsiyet eşitliği için kullanılan kavram “*Jämställdhet*”dır. Kavram her alandaki kadın ve erkek arasındaki ilişki için kullanılmaktadır. Öyle ki bunun için bir bakanlık bile vardır. Eşitlik politikalarının ana amacı kadınların ve erkelerin toplumu ve kendi hayatlarını şekillendirmek için aynı güce sahip olmalarıdır. Bu politikalar için belirlenen altı hedef şöyledir (İsveç İstatistik Kurumu, 2018; WEB 40):

*Güç ve nüfuzda eşit bir dağılım

Kadınlar ve erkekler, aktif vatandaş olma konusunda ve karar mekanizmalarında şartları şekillendirmek için aynı hak ve imkanlara sahip olacaklardır.

*Ekonomik eşitlik

Ömür boyu ekonomik özgürlük sağlayan ücretli işler için kadın ve erkekler aynı haklara ve şartlara sahip olmalıdırlar.

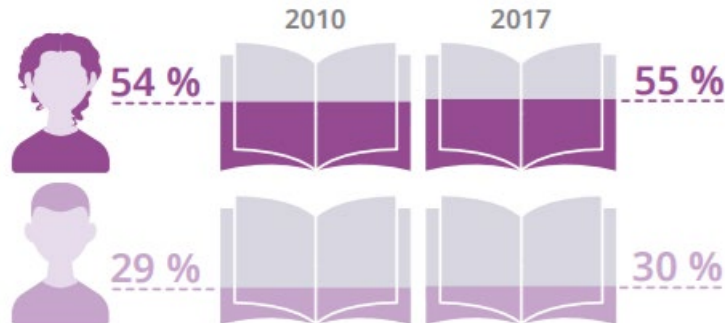
Şekil 21. Şirket yönetiminde kadınların oranı.

Kaynak: European Institute for Gender Equality, t.y.

(Women on company boards: Şirket yönetim kurullarında kadınlar)

*Eğitimde eşitlik

Kadınlar ve erkeler, kızlar ve oğlanlar eğitim ve kişisel gelişim alanlarında aynı imkanlara sahip olmalıdırlar.

Şekil 22. Eğitim alanında kadınların ve erkeklerin oranı.

Kaynak: European Institute for Gender Equality, t.y.

*Ücretsiz ev işleri ve bakım işleri alanlarında eşitlik

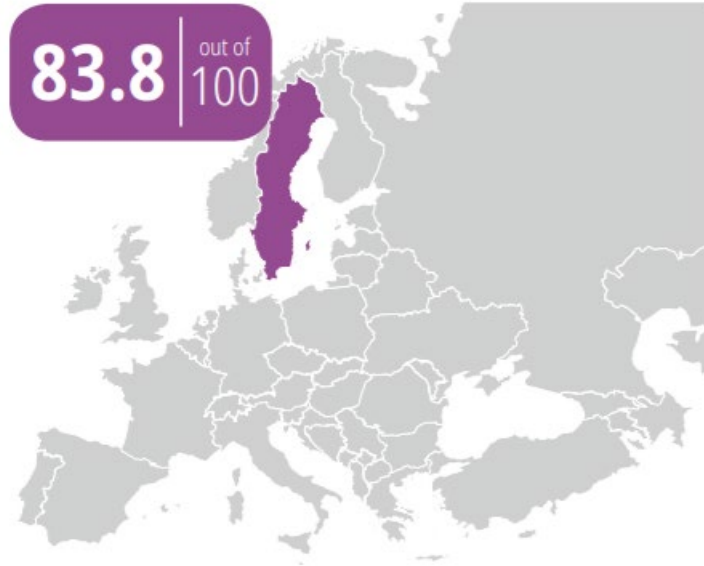
Kadınlar ve erkekler ev işleri için aynı sorumluluğu alacaklardır. Ayrıca aynı şartlar altında bakım hizmeti alabilmeli ve verebilmelidirler.

*Sağlıkta eşitlik

Kadınlar ve erkekler, kızlar ve oğlanlar sağlıklı bir yaşam için aynı şartlara sahip olmalı ve aynı şartlarda bakım hizmetleri alabilmelidirler.

*Erkekler ve kadınlar

Kadınlar ve erkekler, kızlar ve oğlanlar, kendi bedenlerinin mahremiyeti konusunda aynı hak ve imkanlara sahip olmalıdırlar.

Şekil 23. 2020 cinsiyet eşitliği sıralaması.

Toplam 100 puan üzerinden 83.8 ile İsveç AB ülkeleri arasında Cinsiyet Eşitliği Endeksinde 1. sırada.

Kaynak: European Institute for Gender Equality, t.y.

1960'lı yıllardan itibaren bir cinsiyet eşitliği politikasına sahip olan İsveç günümüze kadar yaptığı düzenleme ve değişikliklerle bu alanda başarı elde etmiştir. Bu başarıları 2019 yılında AB ülkeleri arasında cinsiyet eşitliği alanında birinci sıraya çıkmasıyla taçlandırılmıştır.

İsveç 2014 yılında ilan ettiği feminist dış politikası ile bunu dünyada yapan ilk ülke olmuştur. Bunun anlamı eşitlik ilkesinin her karar ve kaynak dağıtımında öncelikli olarak uygulanması demektir. Feminist bir parlamento eşitlik ilkesinin hem iç hem de dış politikada tüm alanlarda etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır. Kadın ve erkeklerin toplumu ve kendi hayatlarını şekillendirmek için aynı güce sahip olması, bir insan hakkı olmanın yanı sıra bir demokrasi ve adalet konusudur. Eşitlik ilkesi o parlamentonun tüm politikalarına nüfuz etmektedir (Regeringskansliet, t.y.). İsveç Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan feminist dış politika el kitabında çok dikkat çekici bir ifade kullanılmıştır:

Feminist dış politika gerçeklikte başlıyor ve gerçeklikte bitiyor. Bu politikanın amacı kız çocukları ve kadınların gündelik hayatları ile ilgili olguları ve istatistikleri temel alarak insanların hayatlarında fark edilecek sonuçlar oluşturmaktır; aksi takdirde geçerliliğini kaybeder (Lövin, Wallström ve Linde, 2019).

Aynı kaynakta kullanılan çok önemli başka bir ifade ise:

Çalışmalarımızda eşitliği ayrı bir kadın sorunu olarak görmüyoruz-herkes eşitlik ilkesinin faydasını tecrübe etmektedir. Araştırmalar, eşitlik oranının yüksek olduğu toplumların daha sağlıklı, daha çok ekonomik büyüme ve daha fazla güven verdiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca eşitliğin barışa katkıda bulunduğunu ve kadınların katıldığı barış görüşmelerinin uzun vadeli olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Burada ifade edilen tüm konuların hassasiyetle uygulandığı bu çalışmada sunulan veriler ve bilgiler ışığında teyit edilebilir.

Bu çalışmada ele alınan tüm konular ile İsveç'in ideal bir topluma yakın uygulamaları ve politikaları olduğu görülmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen kadın ve erkek arasındaki maaş farkı devam etmektedir. Eğitim alanında kadınlar daha uzun eğitim almasına rağmen, kadınların maaşı çok yüksek olmayan alanlarda eğitim almaları bunun nedenlerinden birisidir. Kamuda kadınların daha düşük maaş aldığı alanlarda istihdam edilmesi başka bir etken oluşturmaktadır. Ayrıca bu konuda bir eleştiri de refah sisteminin kendisine yöneltilmekte, sistemin bu eşitsizliğe yol açmış olabileceği tartışılmaktadır. Örneğin kadınlara özellikle çocuk, hamilelik ve annelik ile ilgili konularda sunulan sosyal

sigortalar alanındaki imkanlar, işverenleri tedirgin etmekte ve bu durum üst düzey ve yönetici pozisyonları için kadınların tercih edilmemelerinde en önemli faktörlerden biri haline gelmektedir (Lagerkvist ve Bwanika, 2020).

3.5. TÜRKİYE’NİN İSVEÇ’İN BEŞERİ SERMAYE YÖNETİMİNDEN ÇIKARABİLECEĞİ DERSLER

Bu çalışma esnasında yazarın, İsveç’te büyümüş olması ve İsveççe dilini kullanabilmesi yazım aşamasında faydalı etkenlerden biri olmuştur. Buradan yola çıkılarak yazarın bu ülkede edindiği tecrübelerde, bilgiler oluşturulurken değerlendirilmiştir. Bu bölümde Türkiye’nin, İsveç’in uygulamalarından örnek alabileceği alanlar ve uygulamalar ele alınmaya çalışılacaktır, verilecek örnekler belli başlıklar altında toplanmıştır. Aşağıda verilecek olan tüm örneklerin toplamı İsveç Modeli olarak tanımlanan, İsveç refah sisteminin temelini oluşturan politikaların toplamının çatı kavramını ifade etmektedir. Model insan merkezlidir ve uzlaşmacı özelliği ile ön plana çıkmaktadır. ABD’de yaşanan Büyük Buhran (1929) sonrasında tüm dünyayı etkileyen ekonomik krizden dünyadaki diğer ülkelerin toparlanma sürecinde İsveç’te ortaya çıkan bu modelin temelinde toplumsal uzlaşma ilkesi bulunmaktadır. İşçi, işveren ve kamu arasında gönüllü bir uzlaşma anlaşması olan bu model, ekonomik büyümeden elde edilen kardan ülke vatandaşlarına eşit oranda ulaşabilmesi için tasarlanmıştır. Zaman içerisinde değişen şartlara göre güncellenerek bugüne kadar uygulanagelen bu model, iktidar hangi parti olursa olsun uygulanmaya devam etmiştir. İnsan merkezli ve ülkenin kalkınmasından elde edilen karın sistem üzerinden vatandaşlara eşit şekilde dağıtılmasını hedefleyen sistem Türkiye’de tüm tarafları bir hedef doğrultusunda birleştirerek toplumsal uzlaşma sağlayabilme potansiyeli açısından, Türkiye şartlarına uyarlanarak, uygulanabilecek örnek bir kalkınma modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.5.1. Eğitim

İsveç’in en güçlü olduğu alanlardandır. Burada en önemli hususlardan biri öğrencilere 6. sınıfa gelene kadar herhangi bir şekilde not/karne verilmemesidir. Bu sayede, öğrencilerin

baskı altında kalmadan, rahat bir şekilde eğitim almaları hedeflenmektedir. Ayrıca eğitim sistemi sınav/test odaklı değil; daha çok bilgi edinme, araştırma ve grup çalışmaları odaklıdır. Grup çalışmaları ile öğrenciler toplumda birlikte yaşadıkları insanlarla işbirliğini ve ekip çalışmasını öğrenmektedir. Özellikle ilköğretim çağındaki öğrencilerin okulda geçirmiş oldukları eğitim süresinin kısıtlı olması gün içinde spor, müzik veya ilgi duydukları diğer alanlarla ilgili çalışma yapabilecekleri daha fazla zaman sağlamaktadır. Çalışan anne ve babaları ilgilendiren bir diğer konu, 6. sınıfa kadar olan öğrencilerin okuldaki ebeveynleri işten dönene kadar gidebilecekleri bir yer olan “*Fritids*” birimlerinin bulunmasıdır. Günümüzde birçok hanede her iki ebeveynin çalışmasından dolayı bu tür birimler önem arz etmektedir. Bu şekilde insanlar, özellikle de kadınlar, başkalarına ihtiyaç duymadan çalışma hayatında daha etkin rol alabilmektedir.

Meslek liseleri ve farklı sektörlere ara eleman yetiştiren kurumlar da örnek alınabilecek hususlar arasındadır. İsveç’in sosyal devlet olması gereği yükseköğrenim alanında kimse bu haktan mahrum kalmaması veya kimseye muhtaç olmaması adına devlet, anne ve babanın geliri/mal varlığına bakmaksızın üniversite öğrencilerine hem burs hem de kredi imkanı sağlamaktadır. Yetişkinler için sınırsız sayıda denebilecek kadar çok farklı eğitim imkanları, ayrıca gündüz çalışanlar için de akşam okulları imkanı sunulmaktadır. Çalışmamızda verilerini sunduğumuz dil eğitimi konusunda da her şekilde başarısını kanıtlamış olan İsveç, Türkiye için iyi bir emsal teşkil etmektedir.

Farklı kültürlerden gelen insanların kendi benliklerini yaşamalarına her daim destek veren İsveç devleti, ilkokuldan lise son sınıfa kadar haftada bir saat olmak üzere anadili eğitimi vermektedir. Eğer bir bölgede aynı dilde anadili eğitimi almak isteyen öğrenci varsa o zaman haftada bir gün hepsini aynı okula toplayarak eğitimi ortak vermektedir. Bu eğitimlerin ilgili anadile sahip öğretmenler tarafından verilmesine özen gösterilmekte ve ücretleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

3.5.2. Ar-Ge ve İnovasyon

Projelere daha fazla ödenek ayırmak ve başvuruları, çalışılan alanlar ile ilgili daha özgür bırakmak gibi konularda da İsveç’i örnek almak mümkündür. Önemli başka bir konu ise İsveç’te Ar-Ge ve inovasyona yapılan yatırımların büyük oranının özel sektör tarafından

yapılmasıdır. Türkiye bu konuda İsveç'i örnek alarak özel sektörü Ar-Ge ve inovasyona yatırım konusunda teşvik edici politikalar uygulayabilir.

3.5.3. Aile-Kadın-Çocuk-Gençlik

İsveç, kadın ve çocuklar için yaşanacak ülkelerin en başında gelmektedir denilebilir. Bunun nedeni ise tüm sistemin, yani İsveç Modelinin, toplumda her alanda eşitlik sağlamak üzere kurulmuş bir sistem olmasıdır. Bu ilkedен yola çıkarak uygulanan politikalar ise kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için hayatı kolaylaştırmaktadır. Özellikle hamile ve küçük çocukları olan kadınlar ve aileler için çok fazla yardım ve teşvik bulunmaktadır. Doğum yapan anne, maaşının %80'ni alarak bir yıldan fazla çocuğu ile evde kalabilmektedir. Doğum izinlerinden ebeveynler arasında devredilemeyen 90 gün sadece baba tarafından kullanılabilir, bu baba-çocuk arasındaki ilişkiyi geliştirmek için uygulanabilir bir politikadır. Ayrıca çalışan ve küçük çocuğu olan anneler çocukları hastalandığında bunun için özel tahsis edilen izin günlerini kullanabilmektedir. Bunun yanında isterlerse yarı zamanlı çalışabilmektedirler, buda kadınların hayatını kolaylaştırmak için uygulanabilecek bir politikadır.

Son yıllarda Türkiye'de çok büyük toplumsal tartışma ve kamplaşmalara neden olan nafaka sistemi konusunda da İsveç'teki uygulamalar örnek alınabilir. Nafaka miktarları çocukların yaşlarına göre İsveç Sosyal Güvenlik Kurumu (Försäkringskassan) tarafından belirlenmektedir. Çocuk kiminle kalıyorsa diğer ebeveyn ona her ay nafaka ödemektedir. Nafaka ödeyecek durumda olmayan ebeveyne devlet yardım etmektedir. Böylece sistem taraflardan hiç birisini mağdur etmemekte ve nafaka sistemi tamamen devlet tarafından düzenlenmektedir (Underhållsbidrag, t.y.).

Ülkede cinsiyet eşitliğinden ziyade kadın erkek tüm vatandaşlar için eşitlik amacı ile hareket eden kurumlar bulunmaktadır ve ülke bu alanda çok başarılıdır. Feminizm sadece bir kadın konusu olarak görülmemekle birlikte tüm toplumu ilgilendiren bir konu olarak değerlendirilmektedir. Çünkü ülkedeki tüm vatandaşların toplumu ve kendilerini değiştirebilmek için eşit hak ve fırsatlara sahip olmaları gerektiği fikri tüm kurumlara nüfuz etmiştir.

İsveç zikredildiğinde akıllara gelen bireysellik ilkesi ülkenin tüm politikalarına nüfuz etmiş durumdadır. İsveç Modeli ve dolayısıyla devletin politikalarının merkezindeki

amaç vatandaşını aile, çocuk, akraba, eş, arkadaş vs. gibi hiç kimseye muhtaç etmeden birey olarak hayatını idame ettirmesini sağlamaktır. Buna en uç örneklerden birisi olarak kişi başına düşen üye olunan dernek sayısının yüksek olması itibari ile bazı bağlamlarda “Sivil Toplum Kuruluşları Ülkesi” olarak anılan İsveç’te, STK etkinliklerinde bile bu bireyselliğin ve özel hayatın korunması hususudur.

3.5.4. Göç ve Göçmen Politikası

Birçok alanda olduğu gibi göç alanında da İsveç, uygulamaları ile örnek gösterilen bir ülkedir. Ülkeye gelen göçmen ve özellikle mülteciler için kısa sürede topluma entegre olabilecekleri bir sistem kurulmuştur (Bayram, 2020). İsveç’in nüfusu 10 milyon ve yıllık kabul ettiği göçmen/mülteci sayısı 100.000 olmasına rağmen bir Göç Bakanlığı bulunmaktadır. Türkiye’nin de bunu örnek alarak ülkeye gelen yoğun mülteci nüfusunu doğru ve sağlıklı yönetebilmek amacıyla bir bakanlık kurması sürecin herkes için daha kolay atlatılması açısından önem arz etmektedir. İsveç’in göçmen politikası konusunda en iyi uygulaması göçmenlerin Kabul, oryantasyon ve entegrasyon süreçleri ile ilgili yetkileri belediyelere vermiş olmasıdır. Her belediye kendi kapasite ve durumuna göre her sene kaç mülteci kabul edebileceğine karar vermektedir. Bu şekilde belli bölgelerde mülteci yoğunluğu oluşmamaktadır.

Mültecileri ve göçmenleri eğiterek ülkeye entegre etme ve beşeri sermaye birikimine katılmalarını sağlama konusunda da çok başarılı uygulamalar bulunmaktadır. Mültecinin/göçmenin kendi ülkesinde bir mesleği varsa ve onu devam ettirmek istiyorsa o alanda kendisine eğitim verilmekte, eğer kendisini farklı bir alanda yetiştirerek yeni bir meslek edinmek istiyorsa her türlü destek sağlanmaktadır.

3.5.5. Kamu Kurumları

Vatandaşlarının devlete ve kurumlarına olan güveni açısından İsveç dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. İyi uygulama örneği olarak Türkiye’ye aktarılabilecek bir çok düzenleme bulunmaktadır. Türkiye’deki 657 sayılı devlet memurları kanunu gibi bir kanun İsveç’te mevcut değildir. Kamuya alınacak olan görevliler mülakat yolu ile alınmakta ve performans temelli çalıştırılmaktadır. Her yıl performansa göre maaş artışı verilmektedir;

alışan kişi bir sendikaya üye değilse kendisi şahsen maaş pazarlığını yürütmektedir. Kamuda performans temelli çalışma ölkemizde de uygulanabilir gözökmektedir.

3.5.6. İş ve İş Piyasası Politikaları

Devlet tam istihdam sağlama konusunda şimdiye kadar büyük oranda başarılı olmuştur. Örneğin işsiz olan ve işsizlik maaşı alan birisine piyasa talebine göre meslek eğitimi teklif edilmekte veya başka bir şehirde iş imkanı varsa oraya taşınması için destek teklif edilmekte ve kişinin her ay yaptığı işsizlik maaşı başvurusunun ekine o ay yaptığı iş başvurularını eklemesi gerekmektedir. Tüm bunlar işsiz insanları devlet desteğine bağımlı yapmadan, ancak aynı zamanda da mağdur etmeden tekrar iş piyasasına kazandırarak iş gücüne katılmasını sağlamak için yapılmaktadır.

Girişimcilikte büyük oranda devlet tarafından düzenlenen destekler ile gelişilmektedir. alışan bir kişinin; girişimci olmak istiyorsa, iş yerinden ücretsiz izin alarak belli bir süre denedikten sonra geri dönebilme hakkı vardır. Bu hem kamu hem de özel sektör için geçerlidir. Girişimciliğe özendirmek amacıyla böyle uygulamalar Türkiye’de de gündeme getirilebilir.

3.5.7. Vergi Sistemi

Çok yüksek vergi oranları olan İsveç bu alanda da örnek düzenlemelere sahiptir. Özel şahısların konut satın alıp kiraya vererek geçimini sağlamasını önlemek amaçlı, alınan evler istenildiği gibi kiraya verilememekte veya satılamamaktadır. Eğer ev/konut/dükkan ve benzerleri alınıp satılacak veya kiralanacaksa, bunun için şirket kurulup vergi ödenmesi gerekmektedir. Evin veya evin bir odasının kiraya verilebilmesi için ilgili kuruma başvuru yapılıp izin alınması gerekmektedir. Bir ev satıldıktan sonra alınan para ile başka bir ev alınmayacaksa o miktarın %30’u gelir vergisi olarak devlete ödenmektedir. Tüm bu uygulamaların amacı insanların konut alım satımı veya kira geliri ile geçimini sağlamaları yerine onların ölkedeki iş gücü ordusuna kazandırmak ve/veya o parayı sıcak para olarak ölk ekonomisine dahil etmektir. Bu, Türkiye’de de vergi gelirini artırmak amaçlı uygulanabilir bir sistem olabilir

SONUÇ

Uluslararası ilişkilerde devletlerin ve toplumların gelişmişlik ve kalkınmışlık ilişkileri önem arz etmektedir ve devletlerin kalkınmışlıkları sadece ekonomik yönden ele alınmamalıdır. Kalkınma kavramının ortaya çıkışından günümüze kadar var olan süreçte kalkınma parametreleri çeşitlenmiş ve araştırmalar geniş bir alana yayılmıştır. Bu bağlamda İnsani Gelişim Endeksi-IGE en önemli ölçümleme metotlarından birisi olarak anılabilir. Artık birçok parametre arasında ilişki kurularak çeşitli analiz yöntemleriyle daha reel araştırmalar yapılmaktadır. Yapılan bu araştırmalarda elde edilen neticeler kimi zaman eksiklik ve yanlışlıkların giderilmesini sağlarken kimi zaman da çıkan sonuçlar diğer devletlere ilgili konuda model olmaktadır. “İsveç’in Kalkınma Parametreleri: Beşeri Sermaye” adlı bu araştırma tam da bu çerçevede ele alınmıştır. İskandinavya modeli içerisinde yer alan devletlerden biri olan İsveç, en önemli kalkınma parametrelerinden biri olan beşeri sermaye üzerinden bir analize tabi tutulmuştur. Bu bağlamda öncelikle uluslararası ilişkiler literatüründe kalkınma kavramı detaylı bir şekilde açıklanmış olup ardından kalkınma ile ilgili temel gelişme teorileri aktarılmıştır. Ardından İsveç ülke analizi yapılmış ve son olarak da İsveç kalkınma faktörleri üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmıştır.

Beşeri sermayenin gelişim ve kalkınmadaki öneminin kavranması ile beşeri sermayeyi oluşturan unsurlar araştırmalara konu olmuştur. Eğitim, sosyal politikalar, ekonomi gibi unsurlar bu temelde incelenmiştir. Bu çalışmada da İsveç’teki beşeri sermayenin unsurları ele alınmış ve ülkenin bu alandaki profili ortaya konulmuştur.

İsveç’in örnek gösterilen kalkınma hikayesini ele alırken karşılaşılabilecek kavramlar incelenmiştir. Kalkınmanın sadece ekonomik büyümeden ibaret olmadığını gösterebilmek adına kalkınma faktörleri incelenmiş ve bunlarla ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. Yapılan bu araştırma ve incelemelerde bir ülkenin gelişmesindeki ve ekonomik kalkınmasındaki, dolayısıyla da toplumun kalkınmasındaki en önemli etkeninin beşeri sermaye olduğu farklı akademik araştırma ve çalışmalarla aktarılmıştır. Kuramsal çerçevede ise öncelikle toplumların sosyal ilerlemesine ve gelişimine katkıda bulunan sosyal değişkenleri belirlemesi, sosyal evrim sürecini açıklamaya çalışması ve sosyal ve kültürel yapılara atıfta bulunması sebebi ile Modernizasyon teorisi, çalışma için önemli hale gelmiştir ve teori

çalışmada açıklanmıştır. Kalkınma teorisi de toplumda arzu edilen değişimin en iyi nasıl başarılacağına dair bir teoriler topluluğudur. En önemlisi ise bu teoriler topluluklarından birisi olan İnsani Gelişim Teorisidir ki bu tezin konusu ile doğrudan bağlantılı olduğu için çalışmada önem arz etmektedir.

Bir ülkenin kalkınmışlık ve gelişmişlik durumu ile ilgili araştırma yapılabilmesi, doğru verilere ve sonuçlara ulaşılabilmesi için etki eden unsurlar ve süreçlerin incelenmesini, arka plan bilgisi verilmesini gerektirmektedir. Bu araştırma konusunun merkezinde insanın olması ve insanın da yaşadığı toplumun özelliklerinden etkileniyor olması, araştırmaya konu olan ülke İsveç hakkında önemli alanlarda bilgiler verilmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın ikinci bölümünde bir ülke analizi yapılmıştır. İkinci bölümde İsveç'in İnsani Gelişim Endeksi ve genel olarak kalkınma ile ilgili ve özelde beşeri sermaye konusunda başarılarını açıklayabilmek amacıyla, ülkenin modern dönem tarihi, yönetim şekli, kurumları ve kurumların işlevleri, eğitimi, kültürel ve ekonomik kalkınması incelenmiştir.

Yapılan bu tez çalışması için gerekli kavramsal ve kuramsal bilgiler verildikten sonra, ülke analizi bölümünde ülkedeki kalkınma sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli bilgiler sunulmuştur. Açıklanan ve verilen tüm bu bilgiler doğrultusunda bu tezin araştırma konusu olan beşeri sermaye olgusu için en önemli unsurlardan biri olan insani kalkınma konusu ele alınıp irdelenmiştir. İsveç özelinde uygulanan ve İskandinavya Modelinin bir parçası olan İsveç Modeli incelenerek onun beşeri sermaye birikimi için önemi ve etkisi analiz edilmiştir.

Bu tez çalışmasının en temel üç hipotezi ile ilgili gerekli bilgi ve verilere farklı yöntemlerle ulaşılarak hipotezler araştırılmış ve onaylanmıştır. Araştırmanın en önemli hipotezi İsveç devletinin beşeri sermaye birikimi sağlamak için vatandaşlarına önemli derecede yatırım yaptığı ve bu konuda öne çıkan alanın eğitim olduğudur. Nitekim resmi kurumların verilerine bakılırsa bunun kanıtına ulaşılabilir. Resmi devlet sitesinde yayınlanan verilere göre 2014-2018 yılları arasında İsveç'in eğitim alanında yaptığı yıllık harcamaların ortalaması GSMH'nin %8'ine tekabül etmektedir. Avrupa Birliği Komisyonunun 2019 yılında hazırladığı ve 2009-2018 yılları arasında AB ülkelerinde eğitim alanındaki istatistikleri değerlendirerek hazırlanan ülke raporlarındaki verilere göre İsveç'te lise sonrasında eğitime devam edenlerin oranı 2018 yılında %43,9, AB genelinde ise aynı oran

%32,3'tür. 2019 yılı için aynı rakamlar sırasıyla %52,0 ve %40,7'dir. İsveç devletinin vatandaşlarına istikrarlı bir şekilde beşeri sermaye birikime katkı sağlamaları için imkan sunmasının en önemli kanıtı yine bu araştırmada ortaya çıkmıştır; 25-64 yaşları arasındaki yetişkin bireylerin ömür boyu eğitim faaliyetlerine katılma oranı İsveç için 2009 yılında %22,5 iken AB geneli için %9,5'tir. 2018 yılları için İsveç'teki oran %29,2 iken AB'de %11,1'dir. Çalışmamızda da ifade edildiği gibi bu kapsamda İsveç ülkeye taşınan göçmen ve mültecilere de eğitim imkanları sunarak onların ülkenin beşeri sermaye birikimine katkılarını sağlamaktadır. Tüm bu veriler eğitim alanında İsveç'in başarılı olduğunu ve vatandaşlarına yatırım yaptığını desteklemektedir.

İkinci hipotezde kalkınma ve gelişmişlik başarıları konusunda bazı ülkelerin farklı modeller ortaya koyduğunu ve İsveç'in de bu bağlamda İskandinavya modelinin bir parçası olan İsveç modelini ortaya çıkardığını ve uyguladığını ifade etmiştik. İsveç devleti İsveç modelinin yapısı ve ayrıntıları ile ilgili sunduğu raporda, modelin dahil edici büyüme için bir strateji olduğunu ve amacının refah seviyesi artırılırken herkese ulaştırılması fakat aynı zamanda vatandaşların özerkliğinin ve bağımsızlıklarının muhafaza edilmesi olduğunu belirtmiştir. Modelin temel hedeflerinden birisi olan bireyin özerkliği ve bağımsızlığı hususu, çalışmamızın en başında belirttiğimiz gibi hipotezlerimizi destekleyici mahiyette olan modernizasyon teorisi kapsamında açıklanan modernizasyon sürecinin berabere bireyselliği getirdiği iddiası tarafından desteklenmektedir.

Ekonomi literatüründe bazen, İskandinav ülkelerinin büyük kamu bütçelerine sahip olmasına rağmen ekonomik büyümede bu kadar başarılı olmaları bir çelişki olarak ifade edilmektedir. İsveç modelinde anahtar unsur eşitlik ve verimlilik arasındaki karşılıklı, güçlendirici ilişkidir. Klasik modellerde kamu müdahalesi ile daha eşit bir gelir dağılımı ancak düşük verimlilik ile elde edilebileceği kanaati ile tezat oluşturmaktadır. Akademik literatürde bazı iddialara göre tüm gelirlerin vatandaşlar arasında eşit paylaşımı gelirin azalmasını öngörmektedir. İşte tam da burada üçüncü hipotezimiz gündeme gelmektedir: Devletin vatandaşlarını etkin bir şekilde yönetmesi ve geliştirmesi. İsveç modelinin başarısı bu model kapsamında belirlenen politikaları uygulama şeklidir. Örneğin, bu kadar kapsamlı ve tatmin edici bir sistemde, bireyin devlet tarafından kendisinin güvence altında olduğunu ve kendine yetememe gibi bir durumda yaşam standardının önemsenecek derecede düşmeyeceğinin bilincinde olması, bireyi çalışmaktan alıkoyup tembelliğe

yöneltebilir. Elbette normal şartlarda bu durum söz konusu olabilir ancak İsveç'te uygulanan iş piyasası politikalarında devlet yardımlarına bağımlılığı önleyici unsurlar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi işsiz kalındığı takdirde verilen devlet ödeneğidir; bireylerin bu desteklere bağımlı kalıp çalışmama durumlarını ortadan kaldırmak için aktif olarak iş araması gerekmektedir (bunun için her ay bireyin yaptığı devlet desteği/ödeneği başvurusunun ekinde o ay başvuru yaptığı iş ilanlarının listesi talep edilmektedir) veya işe alınma olasılığını arttırabilmek için kendisine sunulan eğitimlere katılması gerekmektedir. Verilen bu örnek refah sisteminde işsizlik ve sosyal sigortalar alanındaki devlet yardımına bağımlılığı önleyici uygulamalardan sadece birisidir, bunlar sistemdeki diğer alanlara da yayılabilir. Sistemde bireylerin haklarını elde edebilmeleri için şartların olduğu vurgulanmaktadır. Yani burada modelin doğru çalışabilmesi için en temel faktör haklar ve sorumluluklar arasında iyi bir denge kurulmasıdır.

Bu tezde yapılan çalışmalar kapsamında ulaşılan bilgiler ve veriler kalkınmanın faktörlerinden birisi olan eğitimin, kalkınma için ne kadar önem arz ettiğini göstermektedir. Kalkınma kavramı değişim, gelişim, büyüme gibi unsurları içermektedir ve tüm bunların ortak noktası eğitimidir. Eğitim olmazsa bu saydıklarımızdan hiçbirisi gerçekleşemez. Dolayısıyla İsveç'in İnsani Gelişim Endeksi ve Cinsiyet Eşitliği Endeksi gibi farklı alanlarda yapılan ülke sıralamalarında en üst sıralarda yer alması eğitimle ilişkilidir. OECD tarafından 2000 yılından itibaren her 3 yılda bir farklı ülkelerde gerçekleştirilen PISA-Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)'da 15 yaş öğrencileri arasında üç temel alanda; matematik, okuma ve fen bilimleri alanlarında sınav gerçekleştirilmektedir. İsveç bu sınavda 2018 yılında yaklaşık 80 ülke arasında 11. sırada yer almıştır. İsveç kalkınmasını sadece resmi eğitim alanına borçlu değildir. İsveç Modeli kapsamında uyguladığı sosyal, ekonomik ve siyasal politikalar dahilinde çok farklı eğitim imkanları sunmaktadır. Örneğin, mesleki eğitim alanı çok gelişmiştir ve desteklenmektedir. Hizmet içi eğitim oldukça gelişmiştir ve bireylerin kendilerini iş alanında geliştirmesi hedeflenmektedir. Bu sayede uzmanlaşma sağlanması hedeflenmektedir ve bu da üretilen hizmet veya üründe katma değeri arttırmaktadır. Bunlara ilaveten İsveç eğitim sistemi ile ilgili belirtilmesi gereken en önemli hususlardan birisi de verilen dil eğitimidir.

İsveççe sadece İsveç ve Finlandiya'da konuşulan bir dildir ancak İsveçliler dünyada ikinci dil olarak İngilizce konuşulan ülkeler arasında 2020 yılında yapılan sıralamada

Hollanda, Danimarka ve Finlandiya'nın ardından en iyi İngilizce bilgisine sahip olan ülkeler arasında dördüncü sırada yer almıştır. İsveç toplumundaki insanların bu kadar iyi dil seviyesine sahip olmalarındaki en önemli etken elbette eğitim sistemidir, ancak bunun ardındaki diğer sebepler arasında film, belgesel, sinema ve diğer görsel programların asla dublaj yapılarak yayınlanmaması; orijinal dilinde ve İsveççe alt yazılı olarak yayınlanması da bulunmaktadır. Bunların yanı sıra öğrenciler Erasmus+ programı gibi uluslararası değişim programlarına teşvik edilmektedir. Buna ek olarak, insanlar seyahat etmeye teşvik edilmektedir, özellikle gençlerin liseden sonra eğitimlerine bir yıl ara verip farklı ülkeleri gezmeleri İsveçli gençler arasında çok yaygındır. Buna "sabbatsår" denmektedir. Bunun neticesinde insanlar dili sadece teorik olarak değil, pratik olarak da iyi derecede öğrenebilmektedirler. Tüm bunların sonucu olarak İsveçliler, dünya dili olan İngilizcede sahip oldukları bilgi ve becerileri kullanarak dünyadaki gelişmeleri yakından takip edebilmektedir. Böylelikle bireyler elde ettikleri bu bilgileri kendi kişisel ve mesleki gelişimleri için kullanabilmektedirler. Bu da bireyin inovatif ve girişimci bir ruh geliştirmesinde büyük rol oynamaktadır. Tüm bunların beşeri sermaye birikimine katkısı yadsınamayacak derecede önemlidir.

İsveç'in önde olduğu başka bir alan ise cinsiyet eşitliğidir. Nitekim Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsünün 2020 yılında yaptığı Cinsiyet Eşitliği sıralamasında İsveç diğer AB ülkelerine kıyasla büyük farkla birinci sırada yerini almıştır. Çalışmamızda ele aldığımız konulardan birisi olan cinsiyet eşitliği İsveç Modelindeki ana hedeflerden birisi olmakla birlikte, modelin temelini oluşturduğu İsveç refah sistemi politikalarının her alanında başarıyla uygulanmaktadır. Bu da tüm araştırma ve alanda yapılan sıralamalarda görülmektedir.

Gelecek ile ilgili bir projeksiyon yapıldığında İsveç'in kalkınma alanında özellikle bu olgunun faktörlerinden birisi olan beşeri sermaye konusunda önündeki önemli sorunlardan birisi göçmenler ve mültecilerle ilgilidir. Yüksek seviyede vasıfsız işçi girişi olan İsveç'in bu akışı kontrol altına alarak ülkeye vasıflı işçi akışını arttırması ve bu alandaki politikalarında adaptasyona gitmesi gerekmektedir. Gelen vasıfsız işçileri iş piyasasına kazandırmak ise büyük maliyetlere yol açmaktadır. Ayrıca İsveç toplumunun her alanında, özellikle de eğitim ve iş piyasasında, ayrımcılık ve ırkçılık giderek daha büyük sorunlara yol açmaktadır. Dolayısıyla bu sorunların ileride daha büyük uçurumlara sebep olmaması için sistem içinde önleyici politikalar üretilmeli ve uygulanmalıdır.

İsveç modelinin en kapsayıcı hedefi refahın hem artması hem de eşit dağılmasıdır. Bunun için “uzlaşmacı model” olarak da zikredilen bu modelin verimli bir şekilde uygulanabilmesi için işçi-işveren-siyaset arasındaki refahı arttırmaya yönelik işbirliği büyük önem arz etmektedir. Modelin farklı alanları toplumda ve dünyada gerçekleşen değişimlere ve dönüşümlere uyum sağlayabilmek için sürekli adaptasyon halindedir. İsveç modelinin başarısının devamı için bu adaptasyon faaliyetlerini devam ettirmesi gerekmektedir ancak refahın artması ve eşit dağıtılması modelin taşıyıcı fikri olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Abouzeedan, A., Hedner, T., Sweden, G ve Klofsten, M (2010). Innovation and entrepreneurship – new themes for new times. *Annals of Innovation & Entrepreneurship*, 1(1), 5657. DOI: 10.3402/aie.v1i1.5601.
- Altuğ, Y. (1957). İsveç'te Demokrasinin Kurulması ve Gelişmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 21(1-4), 48-65.
- Andersson, M., Gråsjö, U. ve Karlsson, C. (2007). Human Capital and Productivity in a Spatial Economic System. *Annales d'Économie et de Statistique*, Jul. - Dec., 2007, No. 87/88, s. 125-143. Spatial Econometrics, Innovative Networks and Growth.
- Asbrink, E. (2019). Made in Sweden. Melbourne/Londra: Scribe Yayınevi.
- Back, H. ve Larsson, T. (2006-2008) Den Svenska Politiken: Strukturer, Processer och Resultat. *Liber*. <https://www.scribd.com/document/369658736/den-svenska-politiken-pdf> adresinden erişildi.
- Bayram, F. (2020). İskandinavya'da Tarih, Göç ve Entegrasyon Süreci: İsveç Örneği. *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye'nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli?* Cihan A., Ermağan İ. ve Genç H. (Editörler). s.275-294. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Bilotti, E. (2015). From Keynesian Consensus to Washington Non-Consensus: A World-Systems Interpretation of the Development Debate. *Review (Fernand Braudel Center)*, 38 (3), 205-218.
- Biter, İ. T. (2017). *Uluslararası İlişkilerde Feminist Dış Politika Söylemi Ve İsveç Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bjereld, U. ve Möller, U. (2016). Swedish Foreign Policy: The Policy of Neutrality and Beyond. *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Pierre, J. (Editör). s.433-447. Oxford: Oxford University Press.

- Bystedt, F. ve Fredrikson, A. (2015). *Forskning, innovationer och ekonomisk tillväxt (İsveç Meclis Komisyonunun 2015 (2015 AR-GE, innovasyon ve ekonomik büyüme raporu)*. s. 35-65. Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Cairncross, A. K. (1961). The Stages of Economic Growth. *The Economic History Review*, 13 (3), 450–458.
- Carabelli, A. M. ve Cedrini, M. A. (2014). Keynes, The Great Depression, And International Economic Relations. *History of Economic Ideas*, 22(3): 105-135.
- Crafts, N. ve Fearon, P. (2010). Lessons from the 1930s Great Depression. *Oxford Review of Economic Policy*, 26(3): 285-317.
- Denetleme Raporu (2002). Göçmenler için 2002 yılı İş Piyasası Önlemleri. <https://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2002/200229.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Diamond, L., Hartlyn, J., Linz, J. ve Lipset, S. M. (1999). *Democracy in Developing Countries: Latin America*. (2nd Edition). Lynne Rienner Publication.
- Dunn, P. M. (1998). *Thomas Malthus (1766–1834): population growth and birth control*. Archives of Disease in Childhood Fetal and Neonatal Edition.
- Dunne, T., Kurki, M. ve Smith, S. (2017). *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Edebalk, P. G. (2010). Arbetsgivarna, sjukförsäkringen och sjuklönen – en historiki *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 16, nr 3, hösten.
- Ekiz, S. (2018). İsveç Anayasası Üzerine Notlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 63-124.
- Erdal, S. (2012). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- European Institute for Gender Equality (t.y.). <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/country/SE> adresinden erişilmiştir.
- Encyclopædia Britannica (t.y.). Modernization. Britannica.com. adresinden erişilmiştir.

- Försäkringskassan (2020). <https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/e64c34f8-0a59-4382-bdf0-9adabb7a0609/socialforsakringen-i-siffror-2021.pdf?MOD=AJPERES&CVID=> adresinden erişilmiştir.
- Gannon, M. ve Pillai, R. (2016). The Swedish Stuga. *Understanding Global Cultures: Metaphorical Journeys Through 34 Nations, Clusters Of Nations, Continents and Diversity*. Sixthth Edition. Los Angeles: Sage Pulications.
- GEM raporu (2021). Entreprenörskap I Sverige Nationell Gem-Rapport 2021. Örebro:TMG Tabergs. GEM-Global Entrepreneurship Monitor.
- Gerard, D. ve Isin, E. F. (Editörler) (2003). *Handbook of Historical Sociology*. London: Sage.
- Gills, B. (2016). The Future of Development from Global Crises to Global Convergence. *Forum for Development Studies*, 44(1),1-7.
- Goldin, C. (2016). Human Capital. *Handbook of Cliometrics*. Diebolt C. ve Hauptert, M. (editörler). s. 55-86. Heidelberg, Germany: Springer Verlag.
- Göker, G. (2013). *Göç, Kimlik, Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gross domestic product (GDP) (2020). <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm> adresinden erişilmiştir.
- Gustavo, E. (1992). Development. The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power. Sachs, W. (Editör). London: Zed Books.
- Güneş, S. (2016). Türkiye Ekonomisi ve Kalkınma Göstergeleri. https://www.researchgate.net/publication/309072637_Turkiye_Ekonomisi_ve_Kalkinma_Gostergeleri adresinden erişildi.
- Hayami, Y. ve Godo, Y. (2005). *Development Economics, From the Poverty Talk to the Wealth of Nations*. Third Edition. Oxford Press.
- Henriksson, A. (2013). Svensk Historia (Albert Bonniers Förlag). E-kitap (Stockholm Şehir Kütüphanesi) [Erişim Tarihi: 04.05.2021].

- Human Development Index (HDI) Ranking (2020). <http://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking> adresinden erişilmiştir.
- Human Development Reports (UNDP) (2009). http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf adresinden erişilmiştir.
- İsveç İstatistik Kurumu (2018). Women and men in Sweden 2018 Facts and figures. <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/living-conditions/gender-statistics/gender-statistics/pong/publications/women-and-men-in-sweden.-facts-and-figures-2018/> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, A. (2019) *Entreprenörer Som Vålfärdsbyggare*. Örebro: Örebro Universitet.
- Jorgenson, D.W. ve Griliches, Z. (1967). The Explanation of Productivity Change. *The Review of Economic Studies*, XXXIV (3) (99), 249-280.
- Karagiannis, A. ve Weitzberg, N. (2017). *Humankapitalets roll och betydelse för investera i en investeringsprocess*. Stockholm:Södertörns Högskola.
- Keeley, B. (2007). *Human Capital*. Paris: OECD Publishing.
- Kenton, W. (2020). Define Neoclassical Economics. *Investopedia*. <https://www.investopedia.com/terms/n/neoclassical.asp> adresinden erişildi.
- Keynes, J. E. (2011). Rethinking Development Economics. *The World Bank Research Observer*, 26(2): 230-236.
- Knöbl, W. (2003). Theories That Won't Pass Away: The Never-ending Story. *Handbook of Historical Sociology*. Delanty, G. ve Isin, E. F. (Editörler). s. 96–107. London: Sage.
- Koç, E. (2019). Kültürün İnsan Kaynakları Uygulamalarına Etkisi: İsveç Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü.
- Koçhisarlı, S. (2019). *İskandinav Ülkelerinin Makroekonomik Ve Ekonomik Refah Göstergeleri Açısından Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Kullén, M ve Köhler, I. (2015). *Integration av invandrare på arbetsmarknaden*. Lisans Bitirme Tezi, Göteborg Üniversitesi Kamu Yönetimi Yüksek Okulu.

- Lagerkvist, E. ve Bwanika, S. (2020). *Sverige: Ett jämställt paradys?* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Upsala Üniversitesi Sosyoloji Enstitüsü.
- Laroche, M., Mérette, M. ve Ruggeri, G. C. (1999). On the Concept and Dimensions of Human Capital in a Knowledge-Based Economy. *Toronto: Canadian Public Policy / Analyse de Politiques*, 25 (1), 87-100.
- Lipset, S. M. (1967). *Chapter 1: Values, Education, and Entrepreneurship. Elites in Latin America*. New York: Oxford University Press.
- Ljungberg, J. ve Nilsson, A. (2008). Human capital and economic growth: Sweden 1870–2000. Springer-Verlag 2008 - DOI 10.1007/s11698-008-0027-7.
- Lövin I., Wallström M. ve Linde A. (2019). *Handbok Sveriges Feministiska Utrikespolitik*. (İsveç Feminist Dış İşleri Politikası El Kitabı). İsveç Dış İşleri Bakanlığı.
- Lundberg, U. ve Åmark, K. (2001). Social Rights and Social Security: The Swedish Welfare State, 1900-2000. *Scandinavian Journal of History*, 26(3), 157–176.
- Mackenzie, J. (2016). *The Encyclopaedia of Empire*. Wiley.
- Magnusson, L. (2003). *An Economic History of Sweden*. Londra & New York: Routledge.
- Manning, P. ve Gills, B. K. (Editörler) (2013). *Andre Gunder Frank and global development: visions, remembrances, and explorations*. Routledge.
- Meadows, D., Meadows D., Randers, J. ve Behrens III, W. W. (1972). *The Limits to Growth*. Universe Books.
- Meier, G. M. ve Stiglitz, E.J. (2000). *Frontiers of Economic Development*. New York: World Bank and Oxford University Press.
- Melitz, M. J. (2005). When and How Should Infant Industries Be Protected? *Journal of International Economics*, 66, 177–96. https://scholar.harvard.edu/files/melitz/files/infant_jie.pdf adresinden erişildi.
- Mincer, J. (1984). Human Capital and Economic Growth. *Economics of Education Review*, 3 (3), 195-205.
- Mirakhor, A. ve Askari, H. (2010). The Evolution of the Western Concept of Development. *Islam and the Path to Human and Economic Development*. Abbas

- Mirakhor, A. ve Askari, H. (Editörler). s.1–25. New York: Palgrave Macmillan US.
- Mörner, M. (1989). The Swedish model: Historical perspectives. *Scandinavian Journal of History*, 14(4), 245-267.
- Myrdal, G. (1975). What is Development. *Ekistics*, 40(237): 84-87.
- Nordin, S. (2019). *Sveriges Moderna Historia: Fem Politiska Projekt 1809-2019*. Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.
- OECD (2021). GSYH'dan AR-GE yapılan yatırımlar. <https://www.oecd.org/sti/msti-highlights-march-2021.pdf> adresinden erişilmiştir.
- OECD (t.y.). https://www.oecd.org/sdd/08_Science_and_technology.pdf adresinden erişilmiştir.
- Palma, J. G. (1987). Structuralism. *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, 4, 527-531.
- Peet, R. ve Hartwick, E. (2009). *Theories of Development: Third Edition: Contentions, Arguments, Alter-natives*. Guilford Press.
- Pieterse, J. N. (2010). Trends in Development Theory. *Development Theory: Deconstructions and Reconstructions*. Pieterse, J. N. (Editör). 2nd eds. s.1–18. London: SAGE Publications.
- Plesovic, B. ve Stiglitz, J. E. (Editörler) (1998) *Annual World Bank Conference on Development Economics 1998*. Washington, D.C.: World Bank.
- Rapley, J. (2007). *Understanding Development: Theory and Practice in the Third World*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Regeringskansliet (t.y.). <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/feministisk-regering/> adresinden erişilmiştir.
- Rostow, W. W. (Editör). (1963). *The Economics of Take-Off Into Economic Growth*. London: The Mcmillan Press Ltd.
- Solow, M. R. (1957). *Technical Change and the Aggregate Production Function, The Review of Economics and Statistics*, 39 (3), 312-320.

- Sachs, W. (1992). *The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power*. Zed Books.
- Sachs, W. (Editör) (2010). *The Development Dictionary-A Guide to Knowledge as Power*. Londra & New York: Zed Books.
- Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. *The American Economic Review*, 51 (1), 1-17.
- Sen, A. (2000). *Development As Freedom*. New York: Alfred A. Knopf, Inc.
- Severinsson P. ve Sandahl J. (2018). *Om Sverige*. Kalmar: Lenanders Grafiska AB.
- Sianesi, B. ve Reenen, J. V. (2003). The Return To Education: Macroeconomics. *Journal of Economic Surveys*, 17 (2), 157-200.
- Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of The Wealth of Nations*. <https://www.adamsmith.org> adresinden erişildi.
- Smith, A. (2007). *Wealth of Nations*. New York: Metalibris.
- Stewart, F. (1989). Basic Needs Strategies, Human Rights, and the Right to Development. *Human Rights Quarterly*, 11 (3), 347–374.
- Stiglitz, Joseph E. (1999). Knowledge for Development: Economic Science, Economic Policy, and Economic Advice. *Annual World Bank Conference on Development Economics 1998*. Plesovic, B. and Stiglitz, J. E. (Editörler). Washington, D.C.: World Bank.
- Streeten, P. (1994). Human Development: Means and Ends. *Human Development*, 84 (2), 232–37.
- Sunkel, O. (1969). National Development Policy and External Dependence in Latin America. *Journal of Development Studies*, 6(1), 23-49.
- Sverige i Västståndsligan (2020). <https://www.ekonomifakta.se/fakta/ekonomi/tillvaxt/sverige-i-valstandsligan/?graph=/378/1/all/> adresinden erişilmiştir.
- Tan, E. (2014). Human Capital Theory: A Holistic Criticism. *Review of Educational Research*, 84(3):411-445.

- Todaro, M. ve Smith, S. C. (2011). *Economic Development*. 11th Edition. Addison-Wesley.
- Tomer, J. F. (2016). *Integrating Human Capital With Human Development*. Hampshire: Palgrave Mcmillan.
- Turhan, Y. (2020). Kalkınma Kavramının Tarihsel Süreci Ve Etimolojik Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 29, 149-164.
- Uluskan, Y. Ç. (2020). *Eurocentrism In Development Debate: Critique Of Eurocentrism In IR*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UN Documentation: Development (t.y.). Introduction, 1960-1970. <https://research.un.org/en/docs/dev/1960-1970> adresinden erişilmiştir.
- Underhållsbidrag (t.y.). <https://www.domstol.se/amnen/familj/foraldrar-och-barn/underhallsbidrag/> adresinden erişilmiştir.
- Viotti, P. R. ve Kauppi, M. V. (2014). *International Relations Theory: Pearson New International Edition*. 5th Edition. Pearson.
- Yılmaz, A. (2011). İsveçte Demokrasinin Kurulması ve Gelişmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 21 (1-4), 48-65.
- WEB1: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/development> adresinden 27.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB 2: <https://research.un.org/en/docs/dev> adresinden 27.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB3: <http://www.oecd.org/development/> adresinden 31.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB4: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB5: <https://attac.se/sveriges-politiska-system/> adresinden 14.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB6: <https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/grundlagarna/> adresinden 03.03.2020 tarihinde erişilmiştir.

- WEB7: <https://www.regeringen.se/sa-styrs-sverige/> adresinden 03.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- WEB9: <https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/riksdagen-och-sam-hallet/> adresinden 16.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB10: <https://www.regeringen.se/> adresinden 16.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB11: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> adresinden 30.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB12: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> adresinden 30.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB13: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/sa-blev-vi-8-miljoner-fler-an-1750/> adresinden 17.06.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB 14: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utvandring-fran-sverige/> adresinden 17.06.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB 15: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/invandring-och-utvandring-efter-kon-och-fodelseland-samt-framskrivning/> adresinden 17.06.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB16: <https://www.informationsverige.se/sv/jag-har-fatt-uppehallstillstand/samhall-soriering/boken-om-sverige/att-komma-till-sverige/invandring-till-sverige/> adresinden 20.06.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB17: <https://www.informationsverige.se/sv/jag-har-fatt-uppehallstillstand/samhall-soriering/boken-om-sverige/att-komma-till-sverige/finns-det-nagot-typiskt-svenskt/> adresinden 16.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB 18: https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_bar-net_ar_fott/foraldrapenning 03.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB19: <https://www.skolverket.se/> adresinden 03.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- WEB20: <https://www.biling.su.se/om-oss/om-tv%C3%A5spr%C3%A5kighets-forskning/%C3%A4r-svenskar-verkligen-b%C3%A4ttre-p%C3%A5-engelska->

%C3%A4n-andra-europ%C3%A9er-1.91432 adresinden 03.08.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB21: <https://www.so-rummet.se/kategorier/sveriges-industrialisering#> adresinden 03.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB22: “Sweden Country Review”, www.countrywatch.com adresinden 31.03.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB23: <https://www.ekonomifakta.se/fakta/ekonomi/tillvaxt/sverige-i-valstand-sligan/#primarycontent> adresinden 03.07.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

WEB24: <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/utrikesdepartementets-organisation/> adresinden 02.07.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

WEB25: <https://www.regeringen.se/tal/2021/02/utrikesdeklarationen/> adresinden 02.07.2021

tarihinde erişim sağlanmıştır.

WEB26: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/exportstrategin/> adresinden 02.07.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

WEB27: <https://www.kommerskollegium.se/om-handel/utrikeshandel/> adresinden 02.07.2021 erişim sağlanmıştır.

WEB 28: <https://www.kommerskollegium.se/handelsstatistik/> adresinden 03.07.2021 erişim sağlanmıştır.

WEB 29: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/socialforsakringar/mal-for-socialforsakringar/> adresinden 16.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 30: <https://www.forsakringskassan.se/> adresinden 03.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 31: <https://www.vr.se/download/18.77b9d6db16ce4de8447570/1568638923750/2019%20Forskningsbarometer.pdf> adresinden 11.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 32: <https://www.vinnova.se/om-oss/vart-uppdrag/> adresinden 11.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 33: https://www.regeringen.se/498070/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2017/agenda-2030/rapport_sdg_scb_slutlig-2017-04-18.pdf adresinden 05.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 34: <https://www.regeringen.se/rapporter/2021/06/2021---sveriges-genomforande-av-agenda-2030-for-hallbar-utveckling/> adresinden 05.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 35: <https://www.vr.se/analys/svensk-forskning-i-siffror.html> adresinden 11.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 36: <https://tillvaxtverket.se/om-tillvaxtverket/uppdrag.html> adresinden 12.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 37: <https://www.foretagskallan.se/foretagskallan-nyheter/lektionsmaterial/entreprenorernas-historia/> adresinden 12.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 38: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda/> adresinden 12.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

WEB 39: <https://www.mipex.eu/sweden-s-migration-policy> adresinden 12.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Zheng, Y. ve Ejermo, O. (2015). How do the foreign-born perform in inventive activity? Evidence from Sweden. *Journal of Population Economics*, 28 (3), 659-695.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Alev Cuydur

Uyruğu : TC ve İsveç

D. Yeri : Adana

D. Tarihi : 23.03.1979

Elektronik Posta : alev.cuydur@btu.edu.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi – Yüksek Lisans (İstanbul)

2017 - 2021 Sos. Bil. Ens. / Uluslararası İlişkiler

Uludağ Üniversitesi - Yüksek Lisans (Bursa)

09.2011-....Sos. Bil. Enst. / Din Sosyolojisi

Uludağ Üniversitesi - Lisans (Bursa)

2006-2010 İlahiyat Fak.

University of Northumbria – Lisans (Newcastle-Upon-Tyne/ İNGİLTERE)

09.1999-06.2002 Sosyoloji

Lise Skärholmens Gymnasium (Stockholm/İSVEÇ)

1995-1998

Satraskolan (Stockholm/İSVEÇ)

1988-1995

İŞ TECRÜBESİ

02.10.2017 - Bursa Teknik Üniversitesi (Bursa)

Öğretim Görevlisi - Dış İlişkiler Ofis Başkanı

01.03.2013 – 01.10.2017 Bursa Teknik Üniversitesi (Bursa)

Öğretim Görevlisi - Dış İlişkiler Ofisi

2005-2012 Ulusal Tercüme (Bursa)

Mütercim

2005-2009 Stockholms Tolkförmedling (İSVEÇ)

Tercüman

2002 - 2003 South Tyneside Council(Newcastle-upon-Tyne/ İNGİLTERE)

Tercüman

YÖNETİCİLİK TECRÜBESİ

Bursa Teknik Üniversitesi Dış İlişkiler Ofis başkanlığı.

YABANCI DİLLER

İngilizce : İleri

İsveççe :İleri

Danca : Orta

Almanca : Orta

Arapça : Başlangıç